

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TOKAT TÜRKÜLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Yasemin KILINÇER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2019

©2019- Yasemin KILINÇER

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TOKAT TÜRKÜLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

A REVIEW OF TOKAT SONGS

Hazırlayan
Yasemin KILINÇER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Ensar ASLAN

KIRŞEHİR-2019

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Yasemin KILINÇER tarafından hazırlanan “*Tokat Türküleri Üzerine Bir İnceleme*” adlı tez çalışması tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman (İmza)

Prof. Dr. Ensar ASLAN

Üye (İmza)

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

Üye (İmza)

Doç. Dr. Ahmet DOĞAN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20..

(İmza)

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezinin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezinin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../20..

Yasemin KILINÇER

İmza

ÖZET

TOKAT TÜRKÜLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS

Hazırlayan: Yasemin KILINÇER

Danışman: Prof. Dr. Ensar ASLAN

2019- (X-239)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Ensar ASLAN

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

Doç. Dr. Ahmet DOĞAN

Bu incelemede, TRT Türk Halk Müziği Repertuarı ile diğer yazılı kaynaklarda bulunan Tokat yöresi türküleri ve kaynak kişilerden derlenen Tokat türküleri bir araya getirilip edebî ve müzikal yönden incelenerek halk bilimi yöntemlerine göre tasnif edilmiştir. Tokat türkülerinin metinleri üzerine, bu zamana kadar herhangi bir bilimsel çalışma yapılmamıştır. İncelemenin ilk amacı, Tokat'a ait türkü metinlerini düzenli bir şekilde bir araya getirerek bilimsel bir çalışma sunmaktır. Bu çalışma ile Tokat yöresi türkülerinin tasnifi yapılmış, Türk folklor araştırmalarında yapılacak olan diğer çalışmalara bir basamak oluşturulmuştur.

Tokat'ın tarihî, coğrafi özellikleri ve kültürel durumu hakkında bilgiler verilerek incelemenin daha anlaşılır olması sağlanmıştır. Türkü üzerine bir inceleme yapıldığından türkünün tanımı ve tarihçesi hakkında da bilgiler verilmiştir.

İncelememizde TRT THM Repertuarı ile diğer yazılı kaynaklarda bulunan ve yanında kaynak kişilerden derlenen türkülerle birlikte toplam yüz doksan yedi türkü metnine ulaşılmıştır. Ulaşılan bu yüz doksan yedi metnin içinde, Tokat yöresine ait kırık ve uzun havalar bulunmaktadır.

Çalışmanın esasını, Tokat türkülerinin şekil ve yapı yönünden incelenerek tahlil ve tasnif edilmesi oluşturmaktadır. Bu çalışmada bulunan Tokat türkülerini şekil açısından tahlil ve tasnif edilerek şekillerine göre numaralandırılmıştır. Türküler konuları, kullandıkları yer ve ezgileri bakımından da incelenmiştir. İncelemenin son kısmında yöreye ait kelimelerin bir sözlüğü çıkarılmıştır. İncelemede bulunan bütün türkü isimleri alfabetik olarak sıralanmış ve dizin çalışmasıyla sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Muzaffer Sarısözen, Tokat türküleri, Tokat Halk Müziği, Salih Turhan

ABSTRACT

A REVIEW OF TOKAT SONGS

M.Sc.Thesis

Preparer: Yasemin KILINÇER

Advisor : Prof. Dr. Ensar ASLAN

2019- (X-239)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Turkish Language and Litarature Department

Jury

Prof. Dr. Ensar ASLAN

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

Doç. Dr. Ahmet DOĞAN

A REVIEW OF TOKAT SONGS

In this study, Tokat songs which were reached by TRT Turkish Folk Music Repertory and other written sources and Tokat songs which were reached by source people were brought together and classified according to folklore methods by studying them from literary and musical aspects. Tokat scientific study has not been done until this time. The first aim of the investigation is to present a scientific study by bringing together the texts of Tokat belonging to Turkey regularly.

The first aim of the investigation is to present a scientific study by bringing the lyrics of Tokat songs together within an order. Via this study, by classifying the folk songs of the region of Tokat, a step has been taken for the other studies to be done in the future in Turkish folklore researches.

The history, geographic characteristics and cultural status of Tokat has been given to provide a better understanding. As a study on Turkish songs has been done, information about the definition and history of the Turkish songs has been given. In our study, one hundred and ninety seven lyrics were reached in our study through collecting lyrics of Turkish songs of Tokat region which are present in TRT Turkish Folk Music Repertory and written sources, and which were reached via source people. In this hundred and ninety-seven texts, all metered and unmetered folk song of the region of Tokat are found.

The most important purpose of the investigation is to analyze and classify Tokat songs in terms of form and structure. In this study, Tokat songs were sorted according to their shapes through analysis and detection of their shapes. The subjects of folk songs were examined in terms of their location and melodies as well. In the last part of the study, the words belonging to the region were given by the dictionary. The names of all folk songs in the examination are listed in alphabetical order and presented in the index work.

Key Words: Muzaffer Sarısözen, Tokat Songs, Tokat Folk Music, Salih Turhan

ÖN SÖZ

Türkü; sözlü ve yazılı gelenekte yer alan, toplumun değerlerini yansıtan Türk kültürünün en önemli öğelerinden biridir. Türk toplumu, başından geçen üzücü olaylarda ya da sevinçli durumlar karşısında her zaman türkü yakmıştır. Türk milleti, kimi zaman bireysel kimi zaman toplumsal olayları her zaman türkülerle dile getirmiştir. Bu yüzden ki türküler, toplumun karakterini ve hatta tarihini de ortaya sermektedir.

Birçok medeniyetin izini taşıyan Tokat yöresinde, Türk folkloru günümüze kadar yaşatılmıştır. Bu folklor içerisinde türkülerin yeri oldukça önemlidir. Bu zamana kadar Tokat türkülerinin metinleri üzerine bilimsel bir çalışma yapılmamıştır. Ulaşılan kaynaklardaki Tokat yöresine ait ve TRT THM Repertuarı'ndaki türkülerin daha düzenli bir şekilde ortaya çıkarılması için bu çalışma yapılmıştır.

Bu çalışmada, TRT THM Repertuarı'ndaki Tokat türküleri ve kaynaklarda rastladığımız Tokat'a ait türkü metinleri tahlil ve tasnif edilmeye çalışılmıştır. Çalışmamız, giriş ve yedi bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde; araştırmanın konusu, araştırmanın amacı ve araştırmanın yöntemi hakkında bilgiler bulunmaktadır. Birinci bölümde, araştırma bölgesinin tarihî ve coğrafi özellikleri ile kültürel durumu hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde, türkü geleneği ve bu gelenek içerisinde Tokat türkülerinin yeri belirtmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde, Tokat türkülerinin şekil özellikleri incelenerek belirtilmiştir. Dördüncü bölümde, Tokat türküleri konuları bakımından incelenmiştir. Beşinci bölümde, Tokat türkülerinin kullandıkları ve söylenildikleri ortamlar incelenmiştir. Altıncı bölümde, Tokat türküleri müzik bilimi açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yedinci bölümde, çalışmada bir araya getirilen 197 türkü metni verilmiştir.

Çalışma sırasında, desteklerini esirgemeyen kıymetli hocalarım Sayın Prof. Dr. Ensar ASLAN'a ve Sayın Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ'ye bilgileri ile yolumu aydınlattıkları için teşekkür ederim. Ayrıca, "Tokat Türküleri ve Oyun Havaları" adlı araştırma kitabını bana hediye eden Tokat Kültür ve Turizm Müdürlüğü Şube Müdürü Sayın Selahattin Adıgüzel'e, bugüne kadar her zaman yanımda bulduğum, güç ve sevgi kaynaklarım olan canım aileme sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Kırşehir-2019

Yasemin KILINÇER

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	x
GİRİŞ.....	1
A. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	1
B. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	1
C. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	2
BÖLÜM I	3
1.TARİHİ, COĞRAFİ VE KÜLTÜREL ÇEVRESİ İLE TOKAT	3
1.1. TOKAT'IN TARİHÇESİ	3
1.2. COĞRAFİ KONUMU.....	4
1.3. KÜLTÜREL DURUMU	5
BÖLÜM II.....	6
2. TÜRKÜ GELENEĞİ VE BU GELENEK İÇİNDE TOKAT TÜRKÜLERİNİN YERİ.....	6
2.1. TÜRKÜNÜN TANIMI.....	6
2.2. TÜRKÜNÜN TARİHÇESİ VE OLUŞUMU.....	8
2.3. TOKAT TÜRKÜLERİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	10
2.4. TOKAT TÜRKÜLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ.....	12
BÖLÜM III	14
3.TOKAT TÜRKÜLERİNİN ŞEKİL AÇISINDAN TASNİFİ	14
3.1. İKİLİKLERLE KURULU TÜRKÜLER	25
3.1.1. Bağlantıları Olmayan İkiliklerle Kurulu Türküler.....	25
3.1.2. Bağlantıları Olan İkiliklerle Kurulu Türküler	25
3.1.2.1. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler	25
3.1.2.2. Bağlantıları Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler.....	25
3.1.2.3. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler	26
3.2. ÜÇLÜKLERLE KURULU TÜRKÜLER	26
3.2.1. Bağlantıları Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler	26
3.2.1.1. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler....	26

3.2.1.2. Bağlantıları Dize Başlarında ve Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler	27
3.3. MÂNİ KITALARINDAN KURULU TÜRKÜLER	27
3.3.1. Bağlantıları Olmayan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler	27
3.3.2. Bağlantıları Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler	28
3.3.2.1. Bağlantıları Dize Başlarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler	28
3.3.2.2. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler	28
3.3.2.3. Bağlantıları Dize Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler	28
3.3.2.4. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler	29
3.3.2.5. Bağlantıları Dize Başlarında ve Bent Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler	30
3.3.2.6. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler	30
3.4. DÖRTLÜKLERLE KURULU TÜRKÜLER	31
3.4.1. Bağlantıları Olmayan Dörtlüklerle Kurulu Türküler	31
3.4.2. Bağlantıları Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler	31
3.4.2.1. Birinci Dörtlüğün Son Dizesinin Bağlantı Olarak Tekrar Edildiği Türküler	31
3.4.2.2. Bağlantıları Dize Başlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler	31
3.4.2.3. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler	32
3.4.2.4. Bağlantıları Dize Başlarında ve Sonlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler	32
3.4.2.5. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler	32
3.4.2.6. Bağlantıları Dize başlarında ve Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler	33
3.4.2.7. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler	33
3.5. YAPISINDA KARARLILIK BULUNMAYAN TÜRKÜLER	34
BÖLÜM IV	36
4. KONULARINA GÖRE TOKAT TÜRKÜLERİ	36
4.1. AŞK VE SEVDA TÜRKÜLERİ	40
4.2. GURBET, AYRILIK VE HASRET TÜRKÜLERİ	41
4.3. ÖLÜM TÜRKÜLERİ (AĞITLAR)	42
4.4. ÇOCUK TÜRKÜLERİ (NİNNİLER)	43
4.5. GÜZELLİK VE GÜZELLER ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER	

(GÜZELLEMELELER)	43
4.6. KAHRAMANLIK TÜRKÜLERİ (KOÇAKLAMALAR).....	43
4.7. TABİAT ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER.....	44
4.7.1. Hayvanlar Üzerine Söylenen Türküler	44
4.7.2. Bitki ve Çiçeklerle İlgili Türküler	44
4.7.3. Şehirler ve Yörelere Üzerine Söylenen Türküler	45
4.8. GÜLDÜRÜCÜ (MİZAHÎ) TÜRKÜLER	45
4.9. ÖĞRETİCİ VE ÖĞÜT VERİCİ TÜRKÜLER	45
4.10. DİNÎ VE TASAVVUFÎ TÜRKÜLER.....	46
4.11. KEDER, DERT VE HASTALIK ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER	46
4.12. KİŞİLER ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER.....	46
4.13. ASKER VE ASKERLİK ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER.....	47
4.14. KADER, DÜNYA VE SEVGİLİDEN ŞİKÂyet EDEN TÜRKÜLER	47
4.15. BEDDUA MAHİYETİNDEKİ TÜRKÜLER	47
4.16. KARŞILIKLI SÖYLENEN TÜRKÜLER	48
BÖLÜM V	49
5. SÖYLENDİKLERİ ORTAM VE KULLANILDIKLARI YERLERE GÖRE TOKAT TÜRKÜLERİ.....	49
5.1. İŞ TÜRKÜLERİ	49
5.2. TÖREN TÜRKÜLERİ.....	49
5.2.1. Düğün Türküleri	50
5.2.2. Dinî Törenlerde Söylenen Türküler.....	50
5.2.2.1. Âyin-i Cem Türküleri	50
5.3. HALK OYUNLARINDA SÖYLENEN TÜRKÜLER	50
5.3.1. Halay Türküleri.....	51
5.3.2. Semahlar	51
BÖLÜM VI.....	53
6. EZGİLERİNE GÖRE TOKAT TÜRKÜLERİ	53
6.1. TOKAT HALK MUSİKİSİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ	54
6.2. TOKAT YÖRESİNDE YAYGIN OLARAK KULLANILAN ENSTRÜMANLAR.....	55
6.3. TOKAT TÜRKÜLERİNDE USUL	55
6.4. TOKAT TÜRKÜLERİNDE MAKAM.....	56
BÖLÜM VII.....	57
7. METİNLER	57

SONUÇ	221
KAYNAKÇA	224
KAYNAK KİŞİLER	226
DİZİN	227
SÖZLÜK	232
ÖZ GEÇMİŞ	239

SİMGELER VE KISALTMALAR

çev. : Çeviren

haz. : Hazırlayan

s. :Sayfa

THM :Türk Halk Müziği

TRT :Türkiye Radyo Televizyonu

UH :Uzun Hava

vs. :Vesaire

GİRİŞ

Türkü, toplumun ve bireyin başına gelen olayları dile getirmek için şiir ve bağlama ile ortaya konulan eşsiz bir kültür unsurudur. Türkülerin bazen ezgileri aynı, fakat sözleri farklı olur; bazen de ezgileri farklı, sözleri neredeyse aynı olur.

Türk toplumunun geçmişten bugüne kadar yaşantısı hakkında en önemli bilgi kaynaklarından biri türkülerdir. Yaşanmış olayların yanı sıra toplumun yaşadığı bölge ve yaşam tarzı hakkında da bilgiler içerir. Bu yüzden türküler geçmiş ile bugün arasında çok önemli köprü vazifesi görmektedir.

Çalışmamızın konusu, köklü tarihi ile birlikte kazanmış olduğu kültürel öğelerin bütünü bakımından çok zengin olan Tokat ilinin türkü söyleme geleneği ve bu geleneğin çıkış noktası olan türkülerdir.

Toplumun karakterini, kültürel birikimi yansıtan türkülerin Tokat ilinde geçmişten bugüne kadar yaşadığını ve yaşamaya devam ettiğini bilmek, bu konuyla ilgili dalımıza ait bilimsel bir çalışmanın olmayışı bizi bu çalışmayı yapmaya yöneltmiştir.

TRT THM Repertuarı'nda bulunan ve kaynak taraması yapılarak ulaşılan Tokat türküleri halk bilim yöntemleri açısından incelenmiştir.

A. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Toplumun içerisinde bulunduğu yüzyıl gereği, birçok kültürel değer yok olmaya başlamıştır. Teknolojinin gelişmesiyle elektronik bir kültür oluşmuş ve hızla ilerlemeye devam etmektedir. Toplum için çok önemli olan bu kültürel değerlerin elektronik ortamlara yanlış aktarılmasıyla oluşacak kültürel yozlaşmanın önüne geçmek, folklorculara düşen bir görevdir. Bu değerler içerisinde Türk toplumunun yaşayışı, tarihi ve kültürüne ışık tutan en önemli unsur türkülerdir. Türkü gibi halk tarafından meydana getirilen kültürel değerlerimizi de bu çağa kurban etmemek ve gelecek kuşaklara doğru şekilde aktarabilmek için bu tür bilimsel çalışmaların yapılması gereklidir.

Çalışmayı yapmamızdaki amaç, geçmişten günümüze kadar varlığını sürdüren ve canlılığını kaybetmeyen Tokat ili sözlü kültüründe önemli yere sahip olan Tokat türkülerini tespit edip bilimsel bir yöntemle incelemektir. TRT THM Repertuarı dışında, diğer kaynaklarda rastlanılan Tokat türkülerine de yer verilmiştir.

B. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Yaptığımız incelemede Tokat türküleri tespit edilirken ilk olarak TRT THM

Repertuarı taranmış, Tokat yöresine ait olan türküler bulunmuştur. Daha sonra genel anlamda türkülerle ilgili konuları kapsayan kaynaklardan bazıları incelenmiş, TRT THM Repertuarı'nda bulunmayan türküler de belirlenerek incelemeye eklenmiştir. Bütün taramalar sonucunda ulaşılan 175 tane kırık hava ve 22 tane uzun hava metinleri bugüne kadar yapılan tasnif çalışmaları ışığı altında değerlendirilerek sınıflandırılmıştır. Bu türküler; şekil, konu, kullanıldıkları ortam ve ezgi özelliklerine göre ayrı ayrı incelenmiştir.

C. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

TRT THM Repertuarı'ndaki Tokat türkülerinin derlenmesinde; Muzaffer Sarısözen, Nida Tüfekçi, Yücel Paşmakçı, Nurettin Çamlıdağ, Kemal Koldaş, Ali Ekber Çiçek, Kemal Bilsel Sarısözen, Hayrettin Koyuncu, İsmet Akyol, Talip Özkan, Ali Canlı, Arif Meşhur, Altan Demirel, Melih Duygulu, Mehmet Erenler, Ümit Tokcan, Mihrican Bahar, Hulki Rıza İpek, İbrahim Karataş, Mehmet Özbek, Erkan Sürmen, Tuncer İnan, Orhan İleri, Ali Rıza Gündoğdu, Şinası Özkan gibi isimlerin katkıları görülmektedir.

TRT THM Repertuarı haricinde, Tokat yöresi türkülerini ve halk oyunları notalarını kapsayan Salih Turhan ve Selahattin Adıgüzel'in "Tokat Türküleri ve Oyun Havaları" isimli kitabı ise 2008 yılında basılmıştır.

BÖLÜM I

1.TARİHÎ, COĞRAFİ VE KÜLTÜREL ÇEVRESİ İLE TOKAT

1.1. TOKAT'IN TARİHÇESİ

Tokat, coğrafi konumundan dolayı 6000 yıllık bir tarihe sahiptir. Tarih boyunca önemli bir ticaret ve kültür merkezi olan Tokat, beyliklerin, devletlerin ve imparatorlukların yaşam alanı olmuştur. Tarih boyunca Tokat'a şu isimlerin verildiği ileri sürülmektedir: Comano Pontica, Komana, Evdoksia, Dokia, Dokat, Kâh-Cun, Sobaru, Dar-ün-Nasr ve Tokat'tır (Turhan, Adıgüzel, 2008: 15). Tokat adının ortaya çıkışı ile ilgili çeşitli görüşler vardır:

Beşirli, Tokat ilinin adının geldiği yerlerle ilgili şu sözleri söylemiştir:

“Bazı çalışmalarda Tokat'ın Togayıt Türkleri tarafından kurulduğu ya da Tokat surlu şehir- ve yahut Tok-at-besili at anlamına geldiği ileri sürülmüştür. Paul Wittek, Tokat'ın Bizans şehri Dokeia/Tokat olduğunu ileri sürmüştür ve çeşitli delillerle bunu ispatlamaya çalışmıştır. Sargon Erdem de Tokat kelimesinin ne anlama geldiğini çeşitli görüşler çerçevesinde ele alarak incelemiştir. Sargon, Paul Wittek'in görüşü çerçevesinde Dokeia kent adının çanak memleket anlamına geldiğinin söylenebileceğini, etrafını çevreleyen dağlar arasında, gerçek bir çanak görünümünde olan ve devamlı surette içine su dolmak yani sel gelmek tehdidi altında yaşayan bu memleket için verilebilecek en uygun ismin de bu olduğunu belirtmektedir.” (Beşirli, 2005:7).

Turhan ve Adıgüzel'in çıkarmış olduğu araştırma kitabında ise, Tokat'ın adı ile ilgili şu bilgiler verilmektedir:

“Bizans'ın önemli şehirlerinden biri olan Comano Pontica, Danişmentli ordusu tarafından kuşatılır. Yörenin fatihi olan Melik Danişmend Gazi, bir askerini bilgi almak için gizlice kaleye gönderir. Kaleye silahsız olarak tırmanan Türk askerinin etrafı Bizans askerleriyle çevrilince, onlarla “sille-tokat” olağanüstü bir mücadele yapar, bir vurduğu bir daha yerden kalkamaz ve kısa sürede kaleden çıkıp kurtulur. Bu olayı uzaktan seyreden kale komutanının korkudan yüreği ağzına gelir. “Türk'ün tokadı bu ise silahı nasıl olur? Ölmektense teslim olmak daha iyidir!” diyerek, kale kapılarını açar. Kale, kahraman bir Türk askerinin tokadı ile kazanılmış olduğundan, bu askerinin hatırasına şehre Tokat adı verilir.” (Turhan, Adıgüzel, 2008: 15).

M.Ö. 4000 yıllardan başlayarak on dört devlet ve beş beyliğin egemen olduğu bu topraklardaki yapılan kazılarda ortaya çıkan buluntular, Tokat'ın Kalkolitik Çağ'dan beri yerleşime açık olduğunu göstermektedir. En eski tarihlerden günümüze kadar bu topraklarda yaşam sürmüş uygarlıklar, devletler, beylik ve imparatorluklar şunlardır: Hatti,

Hitit, Frig, Med, Pers, Büyük İskender, Roma, Bizans, Araplar, Danişmend, Türkiye Selçuklu, İlhanlı, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti'dir (Turhan, Adıgüzel, 2008: 15).

Tokat'ın Türkler tarafından ele geçirilmesi Danişmendliler ile başlamıştır. Danişmend Gazi tarafından kültür merkezi haline getirilen Tokat'ta birçok eğitim ve öğretim yerleri açılmıştır. 12. Yüzyılın sonuna doğru ise Tokat, Anadolu Selçuklu Devleti'ne bağlanmıştır. Eskiden olduğu gibi bu dönemde de eğitim, öğretim ve kültür vasfını sürdürmüştür (Beşirli, 2005: 9).

1243 yılında Anadolu Selçuklu Devleti'nin İlhanlılara mağlup olması ve Moğol baskısının şiddetlenmesi ile devlet parçalanma sürecine girmiştir. Yıkılmaya başlayan hanedanı kurtarma çareleri arayan Muineddin Pervane, Moğollarla anlaşmış ve devleti Tokat'tan yönetmiş, ama devletin çöküşüne engel olamamıştır (Turhan, Adıgüzel, 2008: 17).

İlhanlılar, bir süre sonra Anadolu'yu doğrudan kendilerine bağlamışlar, fakat saltanat mücadelesi yüzünden çıkan kargaşadan faydalanan Vali Eretna Bey, 1340'ta kendi devletini kurmuştur. Eretna Devleti'nin sınırları içerine giren Tokat'ın bir bölümü Eretna Bey'in ölümü üzerine Taceddinoğulları Beyliği'ne katılmıştır. 1381 yılında Eretna Devleti, Kadı Burhanettin tarafından yıkılmıştır. 1398'de Kadı Burhaneddin'in ölümü üzerine Tokat ve yöresi kendi isteği ile Osmanlı egemenliğine girmiştir. Osmanlı hâkimiyetinin pekiştiği Tokat, zaman zaman çeşitli isyanlar ve çatışmalara şahit olmuştur (Turhan, Adıgüzel, 2008: 17).

Osmanlı Devleti'nin 17. yüzyılda gerilime dönemine girmesi ile canlılığını kaybeden Tokat, 1863'ten sonra Sivas'a bağlı bir kaza, 1880'de Sivas iline bağlı bir sancak, 1920'de ise bağımsız bir sancak olmuştur. En sonunda Tokat, 1923 Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanı ile il olmuştur (Turhan, Adıgüzel, 2008: 18).

1.2. COĞRAFİ KONUMU

Türkiye topraklarının 9.958 kilometrekarelik bir alanla yaklaşık %1,3'ünü kapsayan Tokat, Karadeniz Bölgesi'nin Orta Karadeniz Bölümü'nün iç kısmında yer almaktadır. Denizden yükseltisi 623 metredir. İlin, kuzeyinde Samsun; kuzeydoğusunda Ordu, batısında Amasya; güney ve güneydoğusunda Sivas; güneybatısında Yozgat bulunmaktadır (Duran, 2006: 12).

Merkez ilçe ile birlikte, 12 ilçesi bulunan Tokat'ın bereketli ovaları, topraklarının

%15,4'ünü kaplamaktadır. Tokat ilinin toprakları, %48,18'i ormanlık ve fundalıklardan, %38,80'i ekili alanlardan, %14.50'si çayır ve meralardan, %1,90'ı tarıma elverişsiz alanlardan oluşmaktadır. Ülkemizin sayılı orman bölgelerinden biridir. Ormanlar genellikle Almus, Reşadiye ve Niksar ilçeleri civarındadır (Tokat Valiliği, 2001).

1.3. KÜLTÜREL DURUMU¹

6000 yıllık bir tarihe sahip olan Tokat, birçok uygarlık, devlet ve imparatorluğun izlerini taşıyarak zengin bir kültürel yapıya sahip olmuştur. XII. yüzyılda, milletlerarası ticaret yolu üzerinde sıralanması ile han ve kervansaraylarda konaklama sağlanarak turizm geliştirilmiştir.

Başlıca tarihi zenginlikleri arasında; Maşat höyükteki Hitit şehri, Roma, Bizans döneminden kalma Sebastapolis yerleşim bölgesi, Tokat Kalesi, Taşhan, Beysokağı, Hıdırlık Köprüsü, Alipaşa Hamamı ve Alipaşa Cami gelmektedir. Ayrıca, dünyanın en büyük mağaraları arasında yer alan Ballica (İndere) Mağarası, turizm açısından büyük öneme sahiptir.

Tokat, geçmişten bugüne kadar gelen folklorik değerleri, yazmacılık, bakırcılık, halı, kilim ve kumaş dokumacılığı açısından son derece zengin bir ildir. Tokat'ta, toplumun ayakta kalmasını sağlayan düğün geleneği, oda oyunları, orta oyunları, halk oyunları, maniler ve türküler gibi önemli değerler bugün de korunmaktadır.

¹ Bu bölümün yazılmasında, "Selda Arslan'ın *Tokat Yöresi Halk Ezgilerinin Müzikal Analizi*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst. Müzik Ana Sanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2016, s. 11-14" çalışmasından yararlanılmıştır.

BÖLÜM II

2. TÜRKÜ GELENEĞİ VE BU GELENEK İÇİNDE TOKAT TÜRKÜLERİNİN YERİ

2.1. TÜRKÜNÜN TANIMI

Araştırmacılar tarafından türkü terimi için bugüne kadar birçok tanım yapılmıştır. Türkü ile ilgili günümüze kadar yapılan tanımların ve görüşlerin bir kısmı şu şekildedir:

Şemseddin Sâmî, Kâmus-ı Türkî’de “An asl Türklere mahsus lahnda şarkı” olarak tanımlanırken, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Türkçe Sözlük’te “Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume” olarak tanımlanmıştır (Sâmî, 1989: 400; Türkçe Sözlük, 2011: 2402).

Türkü terimini ilk defa Ali Şir Nevâyî, Mîzânü’l-Evzân’da kullanmış ve şu açıklamayı yapmıştır:

“O haddinden fazla beğenilen ve ruha ferahlık veren zevk u safaya düşkün kimselere faydalı ve meclisleri süsleyici bir şarkı türüdür. Şöyle ki bu türü güzel söyleyen kimseleri sultanlar himaye eder, Türkî-gûy lakabı ile meşhurdurlar. Bu da Remel-i müsemmen-i mahzûf vezninde tertip edilir.” (Bekki, 2004: 25).

Ahmet Talat Onay türkü için şunları der:

“Türklere mahsus lahn ile söylenen şarkılardır. Şekilden ziyade lahne, besteye benzer.(...) Her bendin mısraları, nakaratları, şekilleri ne olursa olsun türküler ancak nağmeleriyle tefrik, en bariz vasıflarına izafetle tevsim olunurlar.”(Talat, 1996: 63).

M. Fuad Köprülü ise:

“Türkü, Türklere mahsus bir beste ile söylenen halk şarkıdır. Hâlâ, mâlûm olan şarkılar tarzında tertip edilen türkülerin ayrılığı şekilde değil, bestesindedir.” der (Köprülü,1991:246).

Pertev Naili Boratav türküyü şu şekilde tanımlamıştır:

“Düzenleyicisi bilinmeyen, halkın sözlü geleneğinde oluşup gelişen, çağdan çağa ve yerden yere içeriğinde olsun, biçiminde olsun değişikliklere (zenginleşmelere, bozulmalara, kırılmalara) uğrayabilen, her zaman bir ezgiye koşulmuş olarak söylenen şiirler”(Boratav,1992:150).

Cahit Öztelli’nin türkü hakkındaki görüşleri şöyledir:

“Halk edebiyatı içinde toplumun iç âlemini yaşatan, beşikten mezara dek bütün yaşantısını kapsayan en dikkate değer sanat verisi türkülerdir. O’nda toplumun acıları, sevinçleri, seveleri(aşk), özlemleri(hasret) büyük bir sadelik içinde yüzyıllar boyunca sürüp gider.” (Öztelli,1972:110).

Şükrü Elçin türküden şöyle bahseder:

“Türküler, umumiyetle herkesin anlayabileceği ortak, sade ve tabii bir dille, hece vezni ile söylenmekte veya yazılmaktadır.” (Elçin, 1981:189).

Hikmet Dizdaroğlu türküden bahsederken şunları dile getirmiştir:

“Türkü’ler, kişisel ya da toplumsal bir olayla ilgilidir. Deprem, ölüm, kıtlık, kahramanlık, sevgi, ayrılık gibi nedenler, türkünün çıkışını etkiler. Toplumun olaylar karşısındaki tepkisi türkülerde yansır. Öteki halk şiiri türlerinin –bir ölçüde destan’lar ayrı tutulursa- bireysel niteliğine karşılık, türkü’lerde toplumsal yan ağır basar: Halkın sevgisi, nefreti, acısı, tutkusu, her şeyi türkülerde yankısını bulur.” demiştir (Dizdaroğlu, 1969: 104).

Doğan Kaya ise şöyle ifade etmiştir:

“Halkın ruh halini, derdini, neşesini, zevkini, dünya görüşünü, inancını, karşılaştığı hadiseleri yansıtan; hece ölçüsüyle ve bir veya dört mısralı bentlere çoğu defa bağlantıların getirilmesiyle, söylenen; manzum ve ezgili anonim ürünlere türkü denir.” demiştir (Kaya, 2010: 733).

Salahaddin Bekki’nin tanımı şöyledir:

“Diğer halk şiiri türlerinden ezgisi ile ayrılan, millî nazım ölçüsü hece ile vücuda getirilen, bentlerdeki dize sayısı iki ilâ dört arasında, bağlantılardaki dize sayısı genellikle bir ilâ beş ve daha çok sayıda olabilen, halkın durum, fikir ve hissiyatını tüm yönleriyle işleyen Türklere mahsus anonim ürünlere türkü denir.” (Bekki, 2004: 26).

Ali Yakıcı’nın tanımı şu şekildedir:

“Duygu, düşünce, hayal ve birey ya da toplum olarak doğumdan ölüme kadar yaşanan, insan ve toplumda iz bırakan bütün olayları dile getiren, sevinçli ya da üzüntülü zamanlardaki coşku ve heyecanı yansıtan, kaynakları genellikle ozan, türkü yakıcı ve söyleyicisi kişilerden oluşan, hangi edebiyat şubesine ait ya da hangi biçim ve türde ortaya çıkmış olursa olsun halka mal edilerek anonimleşen, şölende, düğünde, toplantıda ve her türlü icra ortamında dillerden düşürülmeyen, icrası, icra ortamı ve konusuna göre kendine has bir ezgiyle söylenen manzum ürünlere türkü denir.” (Yakıcı, 2007: 44).

İlhan Başgöz ise türkü hakkında şunları söyler:

“Halk türküsü ezgi ile söylenen halk şiiridir. Halk şiiri ifadesini hem anonim şiir hem de âşıklarımızın şiiri anlamında kullanıyorum. Âşıklarımızın şiirleri de bir ezgi ile söylendiği için, yaratıcıları anonim olmadığı halde, onlara da türkü diyoruz: Karac’oğlan türküsü gibi, Emrah türküsü gibi.” (Başgöz, 2008: 15).

Türkü kelimesinin kökeni hakkında ise birbirine benzer görüşler öne sürülerek en çok şu görüşte bir araya gelinmiştir: “Türk” kelimesine Arapça “î” ilgi ekinin getirilmesiyle oluşan “Türki” (Türk’e özgü) kelimesinin halk ağzında kullanılarak zamanla “Türkü” kelimesine dönüştüğü söylenmektedir (Kaya, 2010: 733).

Türkü kelimesine eş değer olarak Türk lehçelerinde “Azeri Türkçesinde “mahni”, Başkurt Türkçesinde “”halk yırı”, Kazak Türkçesinde “türki (türik halık äni)”, Kırgız Türkçesinde “eldik ır” veya “türkü”, Özbek Türkçesinde “türki (halk koşığı), Tatar Türkçesinde “halık cırı”, Türkmen Türkçesinde “halk aydımı”, Uygur Türkçesinde “nahşa” veya “koça nahşisi” gibi” isimler verilmektedir (Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü-I, 1991: 908).

Yukarıda yapılan açıklamalar haricinde, Türkü üzerine söylenmiş birçok tanım ve görüşler mevcuttur. Bahsettiğimiz açıklamalar ışığında türküyü şu şekilde tanımlayabiliriz: “Türk halkının yaşamı boyunca karşılaştığı bütün olayları ve duyguları konu edinen, millî nazım ölçüsü hece ile oluşan, şekil açısından bentleri esas alarak ayrılan, kendine has bir ezgisi olan ve zamanla anonimleşen ürünlere “türkü” denir.

2.2. TÜRKÜNÜN TARİHÇESİ VE OLUŞUMU

Türkünün tarihi hakkında inceleme yapıldığında, birçok araştırmacının konuyla ilgili açıklama yaptığı görülmüştür. Bu açıklamalardan bazıları şunlardır:

Türk milletinin tarihi kadar edebiyatları da eskidir. Yazının bilinmediği dönemdeki edebiyat “sözlü” bir nitelik taşımaktaydı. Sözlü geleneğe dayandığından eski Türk edebiyatının tarihi hakkında kesin bilgi verilememektedir (Dizdaroğlu, 1969: 30).

Sözlü edebiyat, yazının Türkler arasında yayılması ile devam etmiştir. En eski Türk şairleri “şaman, kam, oyun, baksı (bahşı/bakşı), ozan” gibi isimlerle adlandırılmaktadır. Türkler çeşitli dinleri kabul edince şamaların, baksı/ozanların toplum içindeki önemi neredeyse kalmamıştır (Köprülü, 2004: 71).

Eski Türklerde “sığır” (öküz), “şölen” (şeylan, şilan, toy), “yuğ” adı verilen dinî nitelikli üç ayin düzenlenmekteydi. Bu ayinlerde, avların bereketli olması için söylenen dinî şiirlere, hükümdarlara söylenen methiyelere, ozanların kahramanlık anlatımlarına, ölünün arkasından söylenen matem şiirlerine rastlanmaktadır (Köprülü, 2004: 93).

Türküler, mitolojik dönemlere dönüşü simgeleyen törenlerde Tanrı’yı övmek, anmak, ondan dilekte bulunmak için icra edilmiş -Şamanların (kamların) ezgiler eşliğinde söyledikleri- ilahiyi andıran ilkel şiirlerle ortaya çıkmıştır. Bu eserler, zaman içerisinde daha fazla konu zenginliğine, ezgi ve şiir çeşitliğine ulaşmıştır. Şamanların farklı devirdeki değişik biçimi olarak ortaya çıkan halk âşıkları, yaşadıkları dönemlerdeki en önemli türkü üreticileri olarak bilinmektedir. Köy köy, kasaba kasaba gezen halk âşıkları, gördükleri

güzellikleri, acıları, toplum sorunlarını ellerindeki sazları ile ezgili bir biçimde dile getirmişlerdir. Halk âşıklarının söyledikleri eserlerin büyük bir kısmı, halkın dilinden düşmeyip türkülemiş ve bugüne kadar gelmiştir (Güven, 2009: 23).

Kaşgarlı Mahmud, Divanü Lügati't Türk'te türkü yerine "ır" ve "yır" terimlerini kullanmıştır (Arat, 1965: 15). Kaşgarlı Mahmud'un bu eserinde bulunan şiirler, koşma biçimindeki türkülerin ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir. (Boratav, 1992: 178).

Rıza Nur, 15. yüzyılın ünlü dil ve edebiyatçısı Ali Şir Nevaî'nin Mizan-ül-Evzan'ında türkü'den bahsettiğini biliyor ve ekliyor: "Muhtasar Babur Şah'ında türkü'nün Sultan Hüseyin Mirza zamanında icat olduğunu, ona vezin tahsis edildiğini ve iki devirde bağlandığını (bestelendiğini) söyler. Demek türkü Horasan'da icat edilmiştir. Şeklin bmbm tarzında dörtlük, veznin fâilâtün fâilün olduğunu, iki devirli müzik bulunduğunu zannetmek mümkündür." Ancak Rıza Nur'un sözünü ettiği türkü, Anadolu Türk edebiyatındaki hece ölçüsü ile olan türküler değil, Çağatay edebiyatında, aruzun fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât kalıbında yazılan ve özel bir uyak düzeni olan, ayrı bir ezgi ile söylenen manzum ürünlerdir. Önemli olan nokta, biçimi, kalıbı ve ezgisi ne olursa olsun, türkü teriminin on beşinci yüz yılda Doğu Türklerince de kullanılmasıdır (Dizdaroğlu, 1969: 103).

Dizdaroğlu, en eski türkü metni hakkında şunları söylemiştir:

"Anadolu Türk edebiyatında, en eski türkü örnekleri on altıncı yüzyıldan öteye çıkmamıştır. Biçim bakımından türkü olan ilk metni, Öksüz Dede vermiştir. Bentleri üçlük, kavuştakları iki dizeli olan bu parça hece ölçüsünün sekizli kalıbıdır." (Dizdaroğlu, 1969: 104).

Bekki'nin görüşü ise şu şekildedir:

"Her ne kadar adları bilinen ilk âşıklar 16. yüzyılda ortaya çıkmış gibi görünseler de kendilerine gelinceye kadar –koşuk'lardan Dîvân'daki şiirlere, onlardan Yunus Emre'ye geçen uzun zaman diliminde millî vezin ve şekiller hemen hemen oturmuştur.

Çağlar öncesinden başlayıp günden güne gelişerek devam eden halk şiirimiz 17. yüzyılda Karacaoğlan ile zirveye ulaşmış, Cumhuriyet devrinde Âşık Veysel Şatıroğlu, Ali İzzet Özkan gibi sanatkarlar yetiştirmeyi başarmıştır. Şurası muhakkak ki çağın gereklerine göre kendini yenileyip geliştiren âşıklarımızın eserleri daha uzun süre yaşayacaktır." (Bekki, 2004: 34).

Cahit Öztelli, Evlerinin Önü adlı eserinde türkülerin doğuşu ile ilgili şu açıklamaları yapmıştır:

"Türküler genellikle bir olay ya da basit bir duygulanma olayı ile

doğarlar. Bu olay gerçek bir olay olabileceği gibi sılaya özlem duygusu da olabilir. Bunun gibi beşikten mezara dek her türlü günlük yaşantı olayları türkü yakılmasına neden olabilir.

Kimi türküler halk hikâyelerinden ve saz şairlerinden halka geçebilir. Az süre sonra türkünün kişisel izleri silinir, halkın ortak malı olur.” (Öztelli, 1972: 11).

Mehmet Özbek ise şunları dile getirmiştir:

“Türküler başlangıçta bir olay üzerine yakılırlar. Bu olaylar bütün milleti ilgilendirecek kadar büyük nitelikler taşıyabileceği gibi, dar çevrelerde meydana gelen cinsten de olabilir. Aşk, gurbet, ölüm, seferberlik, tabii afetler, oymak kavgaları, eşkıya baskınları, bir kalenin düşmesi, bir vatan parçasının elden çıkması gibi sosyal olaylarla; seveda, tâlihe kızma, şahsa küsme gibi duygular türkülerin doğuş şartlarını hazırlayan sebeplerin başında gelir.” (Özbek, 1994: 63-64).

Türküler, Türk milletinin şanlı tarihi boyunca acı ve tatlı bütün olaylarla beslenerek tarihimize ışık tutmuş ve atalarımızdan gelen kültürümüzü bugün de yaşatmamıza sebep olmuştur. Türkülerin oluşumu ise Türk milletinin varlığıyla başlamıştır, diyebiliriz.

2.3. TOKAT TÜRKÜLERİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Tokat'ta yapılan ilk resmî ve özel derlemelerin TRT Kurumu tarafından 1937 yılında yapılmaya başlandığı görülmektedir (Turhan, Adıgüzel, 2008: 5). Tokat için en önemli halk müziği araştırması, 1943 yılında Halil Bedi Yönetken desteğiyle Ankara Devlet Konservatuarı araştırmasıdır (Turhan, Adıgüzel, 2008: 27). TRT Repertuarı incelendiğinde, 101 adet Tokat türküsünün notalı halde kayıda geçtiği görülmüştür. Bu türkülerin TRT Repertuarı'nda kayıta geçmesini sağlayan derlemecilerin isimleri şöyledir: Muzaffer Sarısözen, Nida Tüfekçi, Yücel Paşmakçı, Nurettin Çamlıdağ, Kemal Koldaş, Ali Ekber Çiçek, Kemal Bilsel Sarısözen, Hayrettin Koyuncu, İsmet Akyol, Talip Özkan, Ali Canlı, Arif Meşhur, Altan Demirel, Melih Duygulu, Mehmet Erenler, Ümit Tokcan, Mihrican Bahar, Hulki Rıza İpek, İbrahim Karataş, Mehmet Özbek, Erkan Sürmen, Tuncer İnan, Orhan İleri, Ali Rıza Gündoğdu, Şinası Özkan.

Kültür ve Turizm Bakanlığı ses sanatçısı Salih Turhan ile folklor araştırmacısı ve de Tokat Kültür ve Turizm Şube Müdürlüğü yapmış olan Selahattin Adıgüzel beraberliğinde 2007-2008 yılında “Tokat Türküleri ve Oyun Havaları” adlı araştırma ve derleme kitabı çıkarılmıştır. Bu kitapta 167 tane sözlü eser, 81 tane oyun-halay-semah havası (sözsüz), 22 tane ise uzun hava bulunmaktadır. Bu kitapta yer alan; fakat bazı kaynaklarda yöre bakımından Ordu-Akkuş'a ait olduğu belirtilen “Şu Akkuş'un

Gürgenleri” adlı eserin nereye ait olduğu kesin olarak bilinmemesinden dolayı çalışmamıza eklenmemiştir.² Aynı zamanda, bu kitapta Tokat’a ait olduğu ileri sürülen, TRT Repertuarı’nda (2363) sıra numarası ile Sivas yöresine ait olarak kayıtlara geçmiş olan “Yeşil Ördek Gibi Daldım Çöllere” adlı eser de çalışmamıza eklenmemiştir. Bu kitapta bulunup da TRT Repertuarı’nda bulunmayan 92 tane sözlü eser ise çalışmamıza eklenmiştir. Bu sözlü eserlerin 70 tanesi kırık hava ve 22 tanesi uzun havadır. Ayrıca, çalışmamızda büyük ölçüde faydalandığımız bu derleme ve araştırma kitabında Tokat’ın hikâyeli türkülerinden de bahsedilmiştir.

Ulusal Tez Merkezi’nde Tokat türkeleri üzerine yapılmış olan müzikal yönden bir inceleme bulunmaktadır. “Tokat Yöresi Halk Ezgilerinin Müzikal Analizi” isimli yüksek lisans tezi 2016 yılında Selda Arslan tarafından hazırlanmıştır. Bunun haricinde Tokat türkeleri üzerine yapılan herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi incelendiğinde, Tokat’a ait 86 adet kırık hava ve 6 tane uzun hava bulunmuştur. Bu 92 adet Tokat türküsünden 91 tanesi TRT THM Repertuarı’nda ve “Tokat Türküleri ve Oyun Havaları” adlı çalışmada bulunmaktadır. “Evlerinin Önü Üzüm Asması” adlı türkünün antolojide Sivas/Tokat yöresine ait olduğu söylendiği ve TRT THM Repertuarı’nda ise (2286) sıra numarası ile Sivas/Tokat’a ait

² Salih Turhan, Selahattin Adıgüzel, *Tokat Türküleri ve Oyun Havaları*, s. 265

Şu Akkuş’un Gürgenleri

“Şu karşığı tarlayı da kime kazdırdın
Gönderdiğin mektupları kime yazdırdın/

Şu karşığı tarlayı da kime sürdürdün
Ben gurbette, sen sılada beni öldürdün

Şu Akkuş’un tepesinde kar var duman yok
Benim nazlı yârimde de din var iman yok

Irmak gibi çağlarım da çağlatma beni
Yetimlikte büyüdüm ağlatma beni

Keltepe’nin taşlarını koyun mu sandın
Yâr üstüne yâr sevmeyi oyun mu sandın

İçmem güzelim içmem de bir yudum su içmem
Dünya güzelle dolsa da yâr senden geçmem

Alçaklardan götürün de benim salımı
Kimselere söylemem benim halımı

Üç aşağı beş yukarı salla mendili
Tanyom yâr seni seni de tanıt kendini”

olduğu söylendiği için Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi kaynak gösterilerek bu eser çalışmamıza eklenmiştir.

Cahit Öztelli'nin Evlerinin Önü (Bütün Halk Türküleri) adlı eseri, Mehmet Özbek'in Folklor ve Türkülerimiz adlı eseri, Merdan Güven'in Türküler Dile Geldi adlı eseri, Ayfer Yılmaz'ın Türk Kültüründe Kadın ve Kadın Ağzı Türküler adlı eseri, Ahmet Şükrü Esen'in Anadolu Türküleri adlı eseri ve Mustafa Özgül, Salih Turhan, Kubilay Dökmetaş'ın Notalarıyla Uzun Havalarımız adlı eseri incelendiğinde bulunan Tokat türkülerinin TRT THM Repertuarı'nda kayıda geçtiği görülmüştür.

Hamdi Taneses'in Öyküleriyle Halk Türküleri adlı eserinde bulunan 6 adet Tokat türküsünün sadece 1 tanesi, TRT THM Repertuarı'nda ve "Tokat Türküleri ve Oyun Havaları" adlı çalışmada bulunmamaktadır. Tokat'ın Reşadiye yöresine ait olan "Kara Koyun" isimli bu türkü çalışmamıza eklenmiştir.

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi tarafından "Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu (25-26 Eylül 2014)" unda Tokat Türküleri adlı bildiri, Dilek Bakan Sarıtaş tarafından sunulmuştur. Bu bildiride, şekil ve konu yönünden 115 tane Tokat türküsünün incelendiği söylenerek Tokat türküleri hakkında genel ifadelerde bulunulmuştur.

2.4. TOKAT TÜRKÜLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

a. Tokat türkülerinde yöreye ait bazı söyleyişler, ses değişimleri ve kelimeler vardır. Ses değişimleri genelde k>g, k>ğ, k>h, k>, v ç>c, t>d, e>a, ü>ö, l>n, i>e, ü>e, y>g şeklinde olmaktadır. Kına>gına, kız>gız, konak>gonak, yokumuş>yoğumuş, taş>daş, tepe>depe, Tinyaba>Dinyaba, aştı>aşdı, bahçe>bahça, menekşe>menevşe, hükümet>hökümet, bekleyenler>bekliyenner, iyisine>eyisine, küçücüksün>güçüceksin, yine>gine gibi.

Bazı Tokat türkülerinin metinlerindeki kelimelerde şimdiki zaman ekinin düştüğü görülür. Bu genellikle ölçü için yapılır. Gelemiyorum>gelemiyom, gidemiyorum>gidemiyom gibi.

b. Tokat türkülerinde bazı yapı veya söz bozukluklarıyla karşılaşmıştır. Bunlar çoğunlukla hece eksikliği, fazlalığı ya da kafiye uyumsuzluğundan kaynaklanır. Türkülerde bulunan bu hatalar, kaynak kişilerden ya da derleyicilerden kaynaklanabilir.

c. Tokat türkülerinin neredeyse hepsi şekil açısından uygun bir yapıya sahiptir. Türkülerin bazılarında bağlantı olarak kabul edilemeyen kelime ve kelime grupları

bulunur.

d. Türkülerin büyük çoğunluğu dörtlükler ve mâni kıtalarından kurulu türkülerdir. Bunların haricinde, 11 adet türkü belirli bir yapıya uymamaktadır. Bağlantısı olan 134 adet, bağlantısı olmayan ise 52 adet türkü bulunur.

e. İncelediğimiz Tokat türkülerinden isimlerini metinlerin ilk dizesi ya da ilk iki dizesinden alan 194 adet türkü vardır. İsimlerini bağlantılarından alan türküler sadece 53 ve 55 numaralı türkülerdir. 71 numaralı Arabam Altmış Model ve 85 numaralı Çağladı Su Çağladı adlı türkülerin isimleri metinlerde geçmemektedir.

BÖLÜM III

3. TOKAT TÜRKÜLERİNİN ŞEKİL AÇISINDAN TASNİFİ

Türkülerin biçim özellikleri hakkında, araştırmacıların çeşitli görüşleri vardır. Bu görüşlere bakıldığında kesin bir sınıflandırma yapmak mümkün değildir.

“Türküleri şekil, yapı ve ezgi yönünden sınıflandırmak zordur; çünkü çok değişik biçimde, yapıda ve ezgide türkü vardır. Halk, ezgisiyle söylenen manzum parçaları türkü olarak adlandırır.” (Dizdaroğlu, 1969: 103).

Halk şiirinde şekil, dışarıdan görülebilir niteliklerle anlaşılır. Halk şiirinin bu nitelikleri; şiirin kafiye örgüsü, nazım birimi, vezni ve hacmidir diyen Oğuz, türküyü ezgi ağırlıklı türler arasında birinci sırada göstermektedir (Oğuz, 1993: 19-20).

Mehmet Özbek: *“ Şekil ne olursa olsun türküyü belirleyen, her şeyden evvel ezgisidir. Çünkü müzik cümlesinin bazı türkülerde şekli zorladığı görülür.”* demiştir (Özbek, 1994: 69).

Salahaddin Bekki, türkünün şekil özelliği ile ilgili: *“ hece vezniyle ortaya konan anonim halk şiirlerinden türkü’yü ele aldığımız zaman kafiye örgüsü, nazım birimi, vezin ve hacim gibi dış unsurlar bakımından belirli bir şekille karşılaşmamaktayız.”* demiştir (Bekki, 2004: 53).

Geçmişten bugüne kadar yapılan türkünün şekliyle ilgili görüşlere baktığımızda türkünün en önemli unsurlarından birinin ezgi olduğu anlaşılmıştır. Türküler tasnif açısından değerlendirilirken ezgilerini en başta tumak gereklidir. Daha sonra ise türkünün yapısını ortaya koyan kısım bentlerdir. En az iki ve en fazla dört bentlerden oluşan türkü yapıları bulunmaktadır. Bu bilgiler ışığında, çalışmamızda türkünün şekil yönünden gösterdiği özellikleri tasnif etmeye çalıştık.

Türkünün şekil özelliklerini kapsayan oldukça fazla tasnif örnekleri ortaya konmuştur. Bu yapılan tasnif örneklerinden en önemlileri aşağıda sunulmuştur.

Hikmet Dizdaroğlu’nun tasnifi şu şekildedir:

- a) *Mâni kıtalardan kurulu türküler*
- b) *Dörtlüklerle kurulu, dördüncü dizeleri kavuşta olan türküler*
- c) *Dörtlüklerle kurulu türküler*
- d) *Bentleri dörtlük kavuştağı tek dize olan türküler*
- e) *Bentleri dörtlük kavuştağı iki dize olan türküler*
- f) *Bentleri dörtlük kavuştağı üçlük olan türküler*
- g) *Bentleri de kavuştağı da dörtlük olan türküler*

- h) Üçlüklerden kurulu türküler
- i) Bentleri üçlük kavuştağı tek dizeli türküler
- j) Bentleri üçlük kavuştağı iki dizeli türküler
- k) Bentleri de kavuştağı da üçlüklerle kurulu türküler
- l) Bentleri üçlük kavuştağı dörtlük olan türküler
- m) İki dizeli türküler
- n) Bentleri iki kavuştağı bir dizeli olanlar
- o) Bentleri de kavuştağı da iki dizeli türküler
- p) Bentleri iki kavuştağı altı dizeli olanlar. (Dizdaroğlu, 1969: 107-119).

Nevzat Gözaydın'ın tasnifi ise şöyledir:

- I/a. İki dizeli türküler
- I/b. İki dizeden oluşan, bağlantıları bir dizeli türküler
- I/c. İki dizeden kurulmuş bağlantısı da iki dize olan türküler
- I/d. İki dizeden oluşan bağlantısı üç dize olan türküler
- I/e. İki dizeden oluşan bağlantısı dört dize olan türküler
- I/f. İki dizeden oluşan bağlantısı beş dize olan türküler
- I/g. İki dizeden oluşan bağlantısı altı dize olan türküler
- II/a. Üçlüklerle kurulmuş olan türküler
- II/b. Üçlüklerle kurulmuş ancak bağlantısı üçüncü dize olan türküler
- II/c. Üçlüklerle kurulmuş bağlantısı bir dize olan türküler
- II/d. Üçlüklerle kurulmuş bağlantısı iki dize olan türküler
- II/e. Üçlüklerle kurulmuş bağlantısı üç dize olan türküler
- II/f. Üçlüklerle kurulmuş bağlantısı iki+dört dize olan türküler
- II/g. Üçlüklerle kurulmuş bağlantısı dört dize olan türküler
- II/h. Üçlüklerle kurulmuş bağlantısı beş dize olan türküler
- III/a. Dörtlüklerle kurulmuş olan türküler
- III/b. Mâni dörtlüklerinden kurulmuş olan türküler
- III/c. Dörtlüklerle kurulmuş bağlantısı bir dize olan türküler
- III/d. Dörtlüklerle kurulup bağlantısı bir (aynı) dize olan türküler
- III/e. Dörtlüklerle kurulmuş bağlantısı iki dize olan türküler
- III/f. Dörtlüklerle kurulmuş bağlantıları üç dize olan türküler
- III/g. Dörtlüklerle kurulmuş bağlantıları dört dize olan türküler
- III/h. Dörtlüklerle kurulmuş bağlantıları beş dize olan türküler
- III/ı. Dörtlüklerle kurulmuş bağlantıları altı dize olan türküler
- IV. Altılıklarla kurulmuş olan, bağlantısı dört dize olan türküler
- V. Bağlantısı başta yer alan türküler

Ek olarak mâninin dört dizesinin ayrılması ve aralarına bağlantının girmesiyle oluşan bir türkü örneği vermiştir (Gözünaydın, 1989: 53-103).

Mehmet Özbek'in tasnifi aşağıdaki gibidir:

1. Bentleri mâni dörtlüklerinden meydana gelen türküler
2. Bentleri iki mısralı türküler
 - a. Bentleri iki mısralı, bağlantıları olmayan türküler
 - b. Bentleri iki, bağlantıları bir mısralı türküler
 - c. Bentleri de bağlantıları da iki mısralı türküler
 - d. Bentleri iki, bağlantıları üç mısralı türküler
 - e. Bentleri iki, bağlantıları dört mısralı türküler

- f. *Bentleri iki, bağlantıları beş mısralı türküler*
- g. *Bentleri iki, bağlantıları altı mısralı türküler*
3. *Bentleri üç mısralı türküler*
 - a. *Bentleri üç mısralı, bağlantısı olmayan türküler*
 - b. *Bentleri üç, bağlantıları bir mısralı türküler*
 - c. *Bentleri üç, bağlantıları iki mısralı türküler*
 - d. *Bentleri de bağlantıları da üç mısralı türküler*
 - e. *Bentleri üç, bağlantıları dört mısralı türküler*
 - f. *Bentleri üç, bağlantıları beş mısralı türküler*
4. *Bentleri dört mısralı türküler*
 - a. *Kafiye örgüsü abab, cccb vb. olanlar*
 - b. *Kafiye örgüsü xaxa, bbba vb. olanlar*
 - c. *Kafiye örgüsü aaab, cccb vb. olanlar*
 - d. *Kafiye örgüsü aaax, bbbx vb. olanlar*
 - e. *Kafiye örgüsü aaba, ccdc vb. olanlar*
 - f. *Bentleri dört, bağlantıları bir mısralı türküler*
 - g. *Bentleri dört, bağlantıları iki mısralı türküler*
 - h. *Bentleri dört, bağlantıları üç mısralı türküler*
 - i. *Bentleri ve bağlantıları dört mısralı türküler*
 - j. *Bentleri dört bağlantıları beş dizeli türküler*
5. *Bağlantıları her mısradan sonra tekrar edilen türküler*
6. *Bağlantısı başta olan türküler*
7. *Her bentten sonra değişik kalıpta iki ayrı bağlantısı olan türküler (Özbek, 1994: 70-84).*

Yapısına göre türkü tasnifleri ile ilgili, yukarıda verilen araştırmacılar içerisinde en detaylı tasnifi Doğan Kaya yapmıştır. Kaya, tasnifinden önce şöyle bir açıklama yapmıştır:

“Biz, önceki tasnifleri de göz önünde tutarak ve kendi tespitlerimizi de ortaya koyarak türkü tasniflerini yeniden tasnif etmek istiyoruz. En doğru tasnifin bu olduğu iddiasında değiliz ama gözden kaçan ve tespit ettiğimiz pek çok unsurun değerlendirilmesi gerekiyordu. Düşüncemiz o dur ki, bundan sonraki tasnifler, pek az değişiklik gösterecek ve bizim tasnifimize birkaç ilâve maddeler şeklinde olacaktır.” (Kaya, 1999: 138).

Doğan Kaya'nın tasnifi şu şekildedir:

1. *Bentleri bir mısra olan türküler*
 - a. *Bağlantılar dört mısra/ mâni olan türküler*
 - b. *Bağlantıları yedi mısra olan türküler*
2. *Bentleri İki Mısra Olan Türküler*
 - a. *Sadece iki mısradan oluşan türküler*
 - b. *Bağlantıları bir mısra olan türküler*
 - c. *Bağlantıları iki mısra olan türküler*
 - d. *Bağlantıları üç mısra olan türküler*
 - e. *Bağlantıları dört mısra olan türküler*
 - f. *Bağlantıları beş mısra olan türküler*
 - g. *Bağlantıları altı mısra olan türküler*
 - h. *Bağlantıları yedi mısra olan türküler*
 - i. *Bağlantıları sekiz ve daha fazla mısra olan türküler*
 - j. *Bağlantıları mısra sonlarında ve mısra aralarında olan türküler*

3. *Bentleri Üç Mısra Olan Türküler*
 - a. *Sadece üçlüklerden ibaret olanlar türküler*
 - b. *Bağlantıları bir mısra olan türküler*
 - c. *Bağlantıları iki mısra olan türküler*
 - d. *Bağlantıları üç mısra olan türküler*
 - e. *Bağlantıları dört mısra olan türküler*
 - f. *Bağlantıları beş mısra olan türküler*
 - g. *Bağlantıları altı mısra olan türküler*
 - h. *Bağlantıları fazla sayıda mısralı olan türküler*
 - i. *İki bağlantılı türküler*
 - j. *Bağlantıları mısra aralarında olan türküler*
4. *Bentleri Dört Mısra Olan Türküler*
 - a. *Sadece dörtlüklerden kurulu türküler*
 - b. *Bağlantıları bir mısra olan türküler*
 - c. *Bağlantıları iki mısra olan türküler*
 - d. *Bağlantıları üç mısra olan türküler*
 - e. *Bağlantıları dört mısra olan türküler*
 - f. *Bağlantıları beş mısra olan türküler*
 - g. *Bağlantıları altı mısra olan türküler*
 - h. *Bağlantıları yedi mısra olan türküler*
 - i. *Bağlantıları sekiz ve daha fazla mısra olan türküler*
 - j. *Bağlantıları mısra sonlarında ve mısra aralarında olan türküler*
 - k. *İki bağlantılı türküler*
 - l. *Bağlantıları mısra sonlarında olan türküler*
5. *Karşılıklı Türküler/ Atma Türküler*
 - a. *İki mısralık bentlerden ibaret atma türküler*
 - b. *Üç mısralık bentlerden ibaret atma türküler*
 - c. *Dört mısralık bentlerden ibaret atma türküler*
 - d. *Diyalog şeklinde atma türküler (Kaya, 1999: 138-139).*

Vermiş olduğumuz bu tasnifler hakkında şu görüşlere varmak mümkündür: Dizdaroğlu türküleri şekil açısından sınıflandırırken bentleri temel alarak; ikilik, üçlük, dörtlük ve mâni kıtalardan oluşabileceğini ve de kavuştakların tek, iki, üç, dört, altı dizeli olabileceğini belirtmiştir. Gözaydın da Dizdaroğlu'nun tasnifine benzer bir sınıflandırma yaparak ayrıca; bent sayısına göre altılıklarla kurulu olan türkülere ve bağlantısı başta yer alan türkülere de yer vermiştir. Özbek de bentleri temel alarak ikilik, üçlük, dörtlük ve mâni kıtalardan oluşan türküler olarak ayırmıştır. Diğer araştırmacılardan farklı olarak bağlantısı olmayan türkülere, bağlantıları her mısradan sonra tekrar eden türkülere ve her bentten sonra farklı kalıplarda iki farklı bağlantısı olan türkülere yer vermiştir. Kaya'nın tasnifi diğer araştırmacıların tasnifine göre daha genişletilmiştir. Kaya türküleri benlerine göre ayırarak bir mısralı türkülerin de olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca karşılıklı türküleri de ayrı bir başlık altına alarak iki, üç, dört mısralı ve diyalog şeklinde atma türkülere ve de bağlantıları mısra aralarında olan türküleri de ayırmıştır.

Yapısına göre tasnif denemesinde en kapsamlı çalışmayı Salahaddin Bekki yapmıştır. Bekki kendi yaptığı tasnif denemesi için şu açıklamayı yapmıştır: “Burada yaptığımız bizden önce yapılan tasnifleri daha sistemli hale getirip karşımıza çıkacak muhtemel yapıları da göz önüne alarak teorik bir yaklaşım ortaya koymak olmuştur.” (Bekki, 2004: 77) Biz de bu çalışmamızda, diğer tasnif denemelerinden daha kapsamlı olması bakımından Salahaddin Bekki'nin tasnif denemesini esas aldık. Bu tasnif denemesi ise şu şekildedir:

- A. *Bağlantıları olmayan türküler*
 - 1. *Bağlantıları olmayan ikiliklerle kurulu türküler*
 - 2. *Bağlantıları olmayan üçlüklerle kurulu türküler*
 - 3. *Bağlantıları olmayan mâni kıtalarından kurulu türküler*
 - 4. *Bağlantıları olmayan dörtlüklerle kurulu türküler*
- B. *Bağlantıları olan türküler*
 - 1. *Bağlantıları dize başlarında olan türküler*
 - a. *Bağlantıları bir dize olan türküler*
 - b. *Bağlantıları iki dize olan türküler*
 - c. *Bağlantıları üç dize olan türküler*
 - d. *Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler*
 - 2. *Bağlantıları dize sonlarında olan türküler*
 - a. *Bağlantıları bir dize olan türküler*
 - b. *Bağlantıları iki dize olan türküler*
 - c. *Bağlantıları üç dize olan türküler*
 - d. *Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler*
 - 3. *Bağlantıları dize aralarında olan türküler*
 - a. *Bağlantıları bir dize olan türküler*
 - b. *Bağlantıları iki dize olan türküler*
 - c. *Bağlantıları üç dize olan türküler*
 - d. *Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler*
 - 4. *Bağlantıları dize aralarında ve dize sonlarında olan türküler*
 - a. *Bağlantıları bir dize olan türküler*
 - b. *Bağlantıları iki dize olan türküler*
 - c. *Bağlantıları üç dize olan türküler*
 - d. *Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler*
 - e. *Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler*
 - 5. *Bağlantıları bent aralarında olan türküler*
 - a. *Bağlantıları bir dize olan türküler*
 - b. *Bağlantıları iki dize olan türküler*
 - c. *Bağlantıları üç dize olan türküler*
 - d. *Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler*
 - e. *Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler*

6. *Bağlantıları dize başlarında ve bent aralarında olan türküler*
 - a. *Bağlantıları bir dize olan türküler*
 - b. *Bağlantıları iki dize olan türküler*
 - c. *Bağlantıları üç dize olan türküler*
 - d. *Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler*
 - e. *Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler*
7. *Bağlantıları dize sonlarında ve bent aralarında olan türküler*
 - a. *Bağlantıları bir dize olan türküler*
 - b. *Bağlantıları iki dize olan türküler*
 - c. *Bağlantıları üç dize olan türküler*
 - d. *Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler*
 - e. *Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler*
8. *Yapısında kararlılık bulunmayan türküler (Bekki, 2004: 65-67).*

Yukarıda vermiş olduğumuz tasnif şemasının Tokat Türküleri metinlerini üzerinde uyguladığımız, daha detaylı sınıflandırması şu şekildedir:

1. *“İkiliklerle Oluşan Türküler*

1.1. *Bağlantıları Olmayan İkiliklerle Kurulu Türküler*

1.2. *Bağlantıları Olan İkiliklerle Kurulu Türküler*

1.2.1. *Bağlantıları Dize Başlarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler*

- a. *Bağlantıları dize başlarında bir dize olan ikiliklerle kurulu türküler*
- b. *Bağlantıları mısra başlarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler*

1.2.2. *Bağlantıları Dize Sonlarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler*

- a. *Bağlantıları dize sonlarında bir dize olan ikiliklerle kurulu türküler*
- b. *Bağlantıları dize sonlarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler*

1.2.3. *Bağlantıları Dize Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler*

- a. *Bağlantıları dize aralarında bir dize olan ikiliklerle kurulu türküler*
- b. *Bağlantıları dize aralarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler*
- c. *Bağlantıları dize aralarında üç dize olan ikiliklerle kurulu türküler*
- d. *Bağlantıları dize aralarında dört dize ya da mâni kıtaları bulunan ikiliklerle kurulu türküler*
- e. *Bağlantıları dize aralarında beş ve daha fazla dize olan ikiliklerle kurulu türküler*

1.2.4. *Bağlantıları Dize Aralarında ve Sonlarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler*

- a. *Bağlantıları dize aralarında bir dize olan ikiliklerle kurulu türküler*
- b. *Bağlantıları dize aralarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler*
- c. *Bağlantıları dize aralarında üç dize olan ikiliklerle kurulu türküler*
- d. *Bağlantıları dize aralarında dört dize ya da mâni kıtaları bulunan ikiliklerle kurulu türküler*
- e. *Bağlantıları dize aralarında beş ve daha fazla dize olan ikiliklerle kurulu*

türküler

1.2.5. Bağlantıları Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları bent aralarında bir dize olan ikiliklerle kurulu türküler*
- b. Bağlantıları bent aralarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler*
- c. Bağlantıları bent aralarında üç dize olan ikiliklerle kurulu türküler*
- d. Bağlantıları bent aralarında dört dize olan ya da mâni kıtalarından oluşan ikiliklerle kurulu türküler*
- e. Bağlantıları bent aralarında beş ve daha fazla dize olan ikiliklerle kurulu türküler*

1.2.6. Bağlantıları Dize Başlarında ve Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları bir dize olan türküler*
- b. Bağlantıları iki dize olan türküler*
- c. Bağlantıları üç dize olan türküler*
- d. Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler*
- e. Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler*

1.2.7. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları bir dize olan türküler*
- b. Bağlantıları iki dize olan türküler*
- c. Bağlantıları üç dize olan türküler*
- d. Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler*
- e. Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler*

2. Üçlüklerle Kurulu Türküler

2.1. Bağlantıları Olmayan Üçlüklerle Kurulu Türküler

2.2. Bağlantıları Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

2.2.1. Bağlantıları Dize Başlarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları dize başlarında bir dize olan üçlüklerle kurulu türküler*
- b. Bağlantıları dize başlarında iki dize olan üçlüklerle kurulu türküler*
- c. Bağlantıları dize başlarında üç dize olan üçlüklerle kurulu türküler*

2.2.2. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları dize başlarında bir dize olan üçlüklerle kurulu türküler*
- b. Bağlantıları dize başlarında iki dize olan üçlüklerle kurulu türküler*
- c. Bağlantıları dize başlarında üç dize olan üçlüklerle kurulu türküler*

2.2.3. Bağlantıları Dize Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları dize aralarında bir dize olan üçlüklerle kurulu türküler*
- b. Bağlantıları dize aralarında iki dize olan üçlüklerle kurulu türküler*
- c. Bağlantıları dize aralarında üç dize olan üçlüklerle kurulu türküler*
- d. Bağlantıları dize aralarında dört dize ya da mâni kıtaları bulunan üçlüklerle kurulu türküler*
- e. Bağlantıları dize aralarında beş ve daha fazla dize olan üçlüklerle kurulu*

türküler

2.2.4. Bağlantıları Dize Aralarında ve Sonlarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları dize aralarında bir dize olan üçlüklerle kurulu türküler*
- b. Bağlantıları dize aralarında iki dize olan üçlüklerle kurulu türküler*
- c. Bağlantıları dize aralarında üç dize olan üçlüklerle kurulu türküler*
- d. Bağlantıları dize aralarında dört dize ya da mâni kıtaları bulunan üçlüklerle kurulu türküler*
- e. Bağlantıları dize aralarında beş ve daha fazla dize olan üçlüklerle kurulu türküler*

2.2.5. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları bent aralarında bir dize olan üçlüklerle kurulu türküler*
- b. Bağlantıları bent aralarında iki dize olan üçlüklerle kurulu türküler*
- c. Bağlantıları bent aralarında üç dize olan üçlüklerle kurulu türküler*
- d. Bağlantıları bent aralarında dört dize olan ya da mâni kıtalarından oluşan üçlüklerle kurulu türküler*
- e. Bağlantıları bent aralarında beş ve daha fazla dize olan üçlüklerle kurulu türküler*

2.2.6. Bağlantıları Dize Başlarında ve Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları bir dize olan türküler*
- b. Bağlantıları iki dize olan türküler*
- c. Bağlantıları üç dize olan türküler*
- d. Bağlantıları dört dize olan ve ya mâni kıtalarından oluşan türküler*
- e. Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler*

2.2.7. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları bir dize olan türküler*
- b. Bağlantıları iki dize olan türküler*
- c. Bağlantıları üç dize olan türküler*
- d. Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler*
- e. Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler*

3 Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

3.1. Bağlantıları Olmayan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

3.2. Bağlantıları Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

3.2.1. Bağlantıları Dize Başlarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları dize başlarında bir dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler*
- b. Bağlantıları dize başlarında iki dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler*
- c. Bağlantıları dize başlarında üç dize olan mâni kıtalarından kurulu*

türküler

d. Bağlantıları dize başlarında dört dize olan ve ya mâni kıtalarından oluşan mâni kıtalarından kurulu türküler

3.2.2. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a. Bağlantıları dize başlarında bir dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

b. Bağlantıları dize başlarında iki dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

c. Bağlantıları dize başlarında üç dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

d. Bağlantıları dize başlarında dört dize olan ve ya mâni kıtalarından oluşan mâni kıtalarından kurulu türküler

3.2.3. Bağlantıları Dize Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a. Bağlantıları dize aralarında bir dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

b. Bağlantıları dize aralarında iki dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

c. Bağlantıları dize aralarında üç dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

d. Bağlantıları dize aralarında dört dize olan ve ya mâni kıtaları bulunan mâni kıtalarından kurulu türküler

e. Bağlantıları dize aralarında beş ve daha fazla dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

3.2.4. Bağlantıları Dize Aralarında ve Sonlarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a. Bağlantıları dize aralarında bir dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

b. Bağlantıları dize aralarında iki dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

c. Bağlantıları dize aralarında üç dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

d. Bağlantıları dize aralarında dört dize olan ve ya mâni kıtalarından oluşan mâni kıtalarından kurulu türküler

e. Bağlantıları dize aralarında beş ve daha fazla dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

3.2.5. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a. Bağlantıları bent aralarında bir dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

b. Bağlantıları bent aralarında iki dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

c. Bağlantıları bent aralarında üç dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

d. Bağlantıları bent aralarında dört dize olan ve ya mâni kıtalarından

oluşan mâni kıtalarından kurulu türküler

e. Bağlantıları bent aralarında beş ve daha fazla dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

3.2.6. Bağlantıları Dize Başlarında ve Bent Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a. Bağlantıları bir dize olan türküler

b. Bağlantıları iki dize olan türküler

c. Bağlantıları üç dize olan türküler

d. Bağlantıları dört dize olan ve ya mâni kıtalarından oluşan türküler

e. Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler

3.2.7. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a. Bağlantıları bir dize olan türküler

b. Bağlantıları iki dize olan türküler

c. Bağlantıları üç dize olan türküler

d. Bağlantıları dört dize olan ve ya mâni kıtalarından oluşan türküler

e. Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler

4 Dörtlüklerle Kurulu Türküler

4.1. Bağlantıları Olmayan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

4.2. Bağlantıları Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

4.2.1. Birinci Dörtlüğün Son Dizesinin Bağlantı Olarak Tekrar Edildiği Türküler

4.2.1.1. Bentleri Dörtlük Bağlantıları Her Dörtlüğün Son İki Dizesinin Bağlantı Olarak Tekrar Edilmesiyle Oluşan Türküler

4.2.1.2. Bentleri Dörtlük Bağlantı Olan İkinci Dizenin Daha Sonra Gelen Dörtlüğün Birinci Dizesi Olarak Tekrar Edildiği Türküler

4.2.2. Bağlantıları Dize Başlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

a. Bağlantıları dize başlarında bir dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

b. Bağlantıları dize başlarında iki dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

c. Bağlantıları dize başlarında üç dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

d. Bağlantıları dize başlarında dört dize olan ve ya mâni kıtalarından oluşan dörtlüklerle kurulu türküler

e. Bağlantıları dize başlarında beş ve daha fazla dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

4.2.3. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

a. Bağlantıları dize başlarında bir dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

b. Bağlantıları dize başlarında iki dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

c. Bağlantıları dize başlarında üç dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

d. Bağlantıları dize başlarında dört dize olan ve ya mâni kıtalarından oluşan dörtlüklerle kurulu türküler

4.2.4. Bağlantıları Dize Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

a. Bağlantıları dize aralarında bir dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

- b. Bağlantıları dize aralarında iki dize olan dörtlüklerle kurulu türküler
- c. Bağlantıları dize aralarında üç dize olan dörtlüklerle kurulu türküler
- d. Bağlantıları dize aralarında dört dize olan ve ya mâni kıtaları bulunan dörtlüklerle kurulu türküler
- e. Bağlantıları dize aralarında beş ve daha fazla dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

4.2.5. Bağlantıları Dize Başlarında ve Sonlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları dize aralarında bir dize olan dörtlüklerle kurulu türküler
- b. Bağlantıları dize aralarında iki dize olan dörtlüklerle kurulu türküler
- c. Bağlantıları dize aralarında üç dize olan dörtlüklerle kurulu türküler
- d. Bağlantıları dize aralarında dört dize olan ve ya mâni kıtaları bulunan dörtlüklerle kurulu türküler

4.2.6. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları bent aralarında bir dize olan dörtlüklerle kurulu türküler
- b. Bağlantıları bent aralarında iki dize olan dörtlüklerle kurulu türküler
- c. Bağlantıları bent aralarında üç dize olan dörtlüklerle kurulu türküler
- d. Bağlantıları bent aralarında dört dize olan ve ya mâni kıtalarından oluşan dörtlüklerle kurulu türküler
- e. Bağlantıları bent aralarında beş ve daha fazla dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

4.2.7. Bağlantıları Dize Başlarında ve Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları bir dize olan türküler
- b. Bağlantıları iki dize olan türküler
- c. Bağlantıları üç dize olan türküler
- d. Bağlantıları dört dize olan ve ya mâni kıtalarından oluşan türküler
- e. Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler

4.2.8. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları bir dize olan türküler
- b. Bağlantıları iki dize olan türküler
- c. Bağlantıları üç dize olan türküler
- d. Bağlantıları dört dize olan ve ya mâni kıtalarından oluşan türküler
- e. Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler” (Bekki, 2004: 67-68).

Yukarıda verdiğimiz tasnifte bentler esas alınarak altlarında ise bağlantılar özellikleri sınıflandırılmıştır. Dolayısıyla Bekki'nin tasnifi daha ayrıntılı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bentlerine göre türkülerini ayırdığında; ikilik, üçlük, dörtlüklerle ve mâni kıtalardan oluşan türkülelere yer vermiştir. Bağlantıları ise dize başı, dize sonu, dize arası ve bent arasında olabileceğini göstererek ayrıntılı bir şema çıkarmıştır.

Aşağıda yaptığımız tasnifte Tokat türkülerini metinleri, tek tek incelenmiş ve

yukarıda verilen tasnife göre sıralanmıştır.

3.1. İKİLİKLERLE KURULU TÜRKÜLER

Birçok araştırmacı, türkülerin ilk şeklinin dörtlüklerle kurulu olduğunu ileri sürmektedir. Türkülerdeki yapı çeşitliği, dört dizeden oluşan yapının değişikliklere uğramasıyla oluşmuştur, denilebilir. İki dizelik bentlerden oluşan türküler, dört dizelik bentlerden iki dizenin düşmesiyle oluşmuştur. Ayrıca bu yapı çeşitliliğinin oluşmasında ezginin de önemi büyüktür.

3.1.1. Bağlantıları Olmayan İkiliklerle Kurulu Türküler

İncelediğimiz metinler içerisinde 1, 2, 3, 4, 5 numaralı türküler bu tasnife uymaktadır. 1 numaralı *Başındaki Yazmayı Sarıya mı Boyadın* adlı türkü TRT Repertuarı'nda dörtlüklerle kurulu olduğu gözükmemektedir. Bu türkünün dizelerindeki hece ölçüsü uyumsuzluğu nedeniyle ikiliklerle kurulu olduğunu anlamış olduk ve bu tasnife ekledik.

3.1.2. Bağlantıları Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

Bağlantı; dize başlarında, sonlarında ve aralarında olabileceği gibi bent aralarında da olabilir. Birden fazla tekrarlanan bağlantı, ezgi ve sözlerin değişmediği kısımdır.

3.1.2.1. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları dize sonlarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler

Bağlantıları dize sonlarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türkülerin tek örneği, elimizde bulunan 6 numaralı *Develer Kater Kater* adlı türküdür. 6 numaralı türkünün bentleri 7 hecelidir. Kafiye örgüsü aa, bc, dd şeklindedir.

3.1.2.2. Bağlantıları Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları bent aralarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler

Bağlantı kısmının bent aralarında iki dize olduğu 7, 8, 9 numaralı türküler bu tasnife uymaktadır. 7 numaralı *Çekirgeyi Heylemeden Gelirler* adlı türkünün bentleri ve bağlantıları 11 hecelidir. Kafiye örgüsü ise aa NN, bb NN şeklindedir. 8 numaralı türkünün bentleri 11 hecelidir ve aa NN, bb NN, cc NN şeklinde uyaklıdır. 9 numaralı türkünün ise, bentleri ve bağlantılarının düzenli bir ölçüsü bulunmamaktadır ve kafiye örgüsü aa NM, bb NM şeklindedir.

b) Bağlantıları bent aralarında dört dize olan ya da mâni kıtalarından oluşan

ikiliklerle kurulu türküler

Metinlerimizde yer alan 10 ve 11 numaralı türküler bu tasnife uymaktadır. 10 numaralı türkünün bağlantıları mâni kıtalardan oluşmuştur. Bu türkünün bentleri de 7 hecelidir ve kafiye örgüsü ab NNMN, cb NNMN şeklindedir. 11 numaralı türkünün bentleri 11 hecelidir ve aa NMNM, bb NMNM şeklinde kafiyelidir.

3.1.2.3. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

İncelediğimiz metinler içerisinde bağlantıları dize sonlarında ve bent aralarında bulunan ikiliklerle oluşmuş türkü örneği sadece 12 numaralı metindir. Sivas ve Tokat yöresine ait olan *Evlerinin Önü Üzüm Asması* adlı türküde dize sonu ve bent arası bağlantılarda aynı kafiye kullanılmıştır. Bentleri ise aa, bb şeklinde kafiyelidir.

3.2. ÜÇLÜKLERLE KURULU TÜRKÜLER

3.2.1. Bağlantıları Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

3.2.1.1. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları bent aralarında iki dize olan üçlüklerle kurulu türküler

İncelediğimiz metinler arasında 13-19 numaralı türküler bu yapıdadır. Üç dizelik bentlerin arasına iki dizelik bağlantılar girerek oluşan bu yapıdaki metinlerin bentleri aaa, bbb, ccc şeklinde kafiyelidir. Bağlantı dizelerinin kafiye örgüsü ise NN veya NM şeklindedir. Bu metinlerin bentlerindeki dizeler 8 ve 11 heceden oluşmuştur. Bağlantıları ise 7, 8, 10 ve 11 heceden oluşmuştur. Sadece 19 numaralı türkünün bentlerindeki ve bağlantılarındaki dizelerinde hece uyumu bulunmamaktadır.

b) Bağlantıları bent aralarında üç dize olan üçlüklerle kurulu türküler

Metinlerimiz arasında bu tasnife uyan sadece 20 ve 21 numaralı türkülerdir. 20 numaralı türkünün bentlerinde ve bağlantılarında hece uyumu bulunmamaktadır. Bu türkünün kafiye açısından uyumlu olduğu görülmüştür: aaa NNN, bbb NNN, ccc NNN. 21 numaralı türkünün bağlantı kısmında bir hece uyumu bulunmamaktadır. Kafiye örgüsü ise 20 numaralı türküyle aynı şekildedir.

c) Bağlantıları bent aralarında dört dize olan üçlüklerle kurulu türküler

Metinlerimiz içerisinde yer alan 22, 23 ve 24 numaralı türkülerin bentleri üçlük, bağlantıları ise dört dizedir. 22 ve 23 numaralı türkülerin bentleri ve bağlantıları 11

hecelidir. 22 ve 23 numaralı türküler aaa NNNN, bbb NNN, ccc NNN, ddd NNN şeklinde kafiyelidir. 24 numaralı *Sabahtan Kalktım Ki (Burçak Tarlası)* adlı Sivas ve Tokat yöresine ait olan bu türkünün bentleri 11, bağlantıları 13 hecelidir. Bu türkü aaa NNMM, bbb NNMM, ccc NNMM şeklinde kafiyelidir.

d) Bağlantıları bent aralarında beş ve daha fazla dize olan üçlüklerle kurulu türküler

Metinlerimiz arasında 25 numaralı türkünün bentleri üçlük, bağlantıları altı dizedir. Bu türkünün bentleri ve bağlantıları 8 hecelidir. Kafiye örgüsü ise aaa NNNMMM, bbb NNNMMM şeklindedir.

3.2.1.2. Bağlantıları Dize Başlarında ve Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları iki dize olan türküler

Bentleri üç dizeden oluşan ve ana bağlantıları bent aralarında iki dize olan yapıya dize başlarında ikinci bir bağlantı eklenmesiyle oluşan bir şekildir. 26 ve 27 numaralı türküler bu yapıya uymaktadır. Bu türkülerin bentleri 11, ana bağlantıları da 11 hecelidir. 26 ve 27 numaralı türküler aaa NN, bbb NN, ccc NN şeklinde kafiyelidir.

3.3. MÂNİ KITALARINDAN KURULU TÜRKÜLER

Türk halk şiiri geleneğinde, “koşma” ve “mâni” olmak üzere iki ana biçim vardır. Halk şiirindeki bütün biçimler, bu iki ana biçimden doğmuştur. Hece sayısı ve kafiye örgüsü bakımından birbirinden farklı olan bu biçimlerin türkü metinlerinde de ayrı ayrı incelenerek tasnifinin yapılması gerekir.

Yapmış olduğumuz bu çalışmada da türküler, mâni kıtalarından ve dörtlüklerle kurulan biçimlerde sınıflandırılmıştır.

3.3.1. Bağlantıları Olmayan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

Kafiyesi ve hece sayısının azlığı bakımından hafızalarda kalması en kolay türkü şekli mâni kıtalardan oluşandır. Türkü söyleyicileri, bu kıtaları belli bir ezgiye uydurarak söylemektedirler. Mâni kıtalardan oluşan türküler farklı ezgilerle de söylenebilmektedir. Ayrıca mâni kıtalardan oluşmuş türkülerde konu birliği bulunmamaktadır. Bu türkülerde kıtalar arasında kafiye bütünlüğü de yoktur. Her kıta kendi içerisinde şu şekilde kafiyelidir: aaxa, bbxb, ccxc.

Mâni kıtalardan kurulu türkülerin bazılarında bağlantı kısmı bulunmaz. Bağlantısı bulunmayan bu tür türkülerin kıtalarını ezgisi birbirine bağlar. Metinlerimiz içerisindeki 28-37 numaralı türküler bu yapıdadır. Bu türkülerin bazılarında ikinci ya da üçüncü kıtalarda bir kafiye bozulması görülmüştür. Genel itibariyle kafiye örgüsünün mâni yapıya uyması bakımından, bu tasnifin içinde yer almalarını uygun görülmüştür.

3.3.2. Bağlantıları Olan Mâni Kıtalardan Kurulu Türküler

3.3.2.1. Bağlantıları Dize Başlarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a) Bağlantıları dize başlarında bir dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

Bent dizleri gelmeden önce bağlantı dizelerinin gelmesiyle oluşmuştur. Kıtalar mâni şekline uygun kafiyelenirken, bağlantılar ise belirli sözlerle tekrar eder. İncelemiş olduğumuz metinlerde 38 ve 39 numaralı türküler bu yapıdadır.

b) Bağlantıları dize başlarında iki dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

Metinlerimiz arasındaki 40-43 numaralı türküler bu yapıyla kurulmuştur.

c) Bağlantıları dize başlarında dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan mâni kıtalarından kurulu türküler

İncelediğimiz metinler içerisindeki 44, 45 ve 46 numaralı türküler bu yapıdadır.

3.3.2.2. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a) Bağlantıları dize sonlarında bir dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

Metinlerimiz arasında sadece 47 numaralı türkü bu yapıya uygundur. Her kıtanın dördüncü dizesinden sonra bağlantı tekrar eder.

b) Bağlantıları dize sonlarında dört dize olan ve ya mâni kıtalarından oluşan mâni kıtalarından kurulu türküler

48-59 numaralı türküler bu şekilde kurulmuştur.

3.3.2.3. Bağlantıları Dize Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a) Bağlantıları dize aralarında bir dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

Mâni kıtalardan oluşan dizelerin arasına tek dize bağlantının girmesiyle oluşmuştur.

60 numaralı türkü bu yapıdadır.

3.3.2.4. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a) Bağlantıları bent aralarında iki dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

Elimizdeki metinler içerisinde 61-65 numaralı türküler, bu yapıya uymaktadır. Kafiye örgüleri; aaxa NN, bbxb NN, ccxc NN şeklindedir.

b) Bağlantıları bent aralarında üç dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

Metinlerimiz arasında 66, 67 ve 68 numaralı türküler bu yapıdadır. 66 numaralı türkünün bentleri 7 heceli, bağlantıları da 7 hecelidir. 67 numaralı *Hey On Beşli* adlı türkünün bentleri 7 heceli, bağlantıları ise 11 hecelidir. Ayrıca bu türkünün ilk dördlüğü mâni şekle uyumlu değildir, fakat diğer dörtlükler uyumludur. 68 numaralı türkünün bentleri 7 heceli ve bağlantıları arasında ise bir hece uyumu yoktur. Bu yapıda olan bu türkülerin kafiye örgüsü ise şu şekildedir: aaxa NNN, bbxb NNN, ccxc NNN.

c) Bağlantıları bent aralarında dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan mâni kıtalarından kurulu türküler

Metinler arasındaki 69-85 numaralı türküler bu yapıdadır. 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 78, 79 ve 81 numaralı türkülerin bağlantıları mâni kitalardan oluşarak NNMN şeklinde kafiyelidir. 74 numaralı türkünün bağlantılarında hece ve kafiye uyumu bulunmamaktadır. 70 ve 83 numaralı türkülerin bağlantıları NNMM şeklinde kafiyelidir. 82 ve 85 numaralı türkülerin bağlantıları ise NNNN şeklinde kafiyelidir.

d) Bağlantıları bent aralarında beş ve daha fazla dize olan mâni kıtalarından kurulu türküler

Metinlerimiz arasında 86, 87 ve 88 numaralı türküler bu yapıdadır. 86 ve 87 numaralı türkünün ise ilk dörtlüklerinin kafiye örgüsü mâni şekle uygun, diğer dörtlükleri ise uygun değildir. 88 numaralı türkünün bentleri ve bağlantıları 7 hecelidir. Bu türkünün ilk dördlüğüne kâfiye örgüsü, mâni şekle uymamaktadır. Diğer bütün kıtaları, mâni şekle uygun olarak kafiyelidir. Bu türkülerin bağlantı dizelerinde ise bir kafiye uyumu bulunmamaktadır.

3.3.2.5. Bağlantıları Dize Başlarında ve Bent Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a) Bağlantıları iki dize olan türküler

Elimizdeki metinlerde 89-93 numaralı türküler bu yapıya uygundur. Bu türkülerin bağlantıları; dize başlarında iki dize olarak yer alırken, bent aralarında da iki dizeden oluşmaktadır. 89 ve 93 numaralı türkülerin birinci ve üçüncü dizelerinin başlarında bağlantı bulunurken; 90, 91 ve 92 numaralı türkülerin ise ikinci ve dördüncü dizelerinin başlarında bağlantı bulunmaktadır. Bent aralarındaki bağlantıların kafiye örgüsü NN şeklindedir.

b) Bağlantıları dört dize olan türküler

Sadece 94 numaralı türkü bu yapıya uygundur. Bu türküde, birinci dizenin başlarındaki bağlantılar ünlem olarak yer alırken, bent aralarında ise mâni şekle uygun bağlantılar yer almaktadır.

3.3.2.6. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a) Bağlantıları iki dize olan türküler

Bağlantıların dize sonları ve bent aralarında yer almasıyla oluşan yapıdır. 95, 96 ve 97 numaralı türküler, bu yapıya uygundur. 95 ve 96 numaralı türkülerin bağlantıları, dize sonlarında dört dize yer alırken, bent aralarında iki dizelik ana bağlantı yer almıştır. 97 numaralı türkünün ise bent arası iki dizelik ana bağlantıya ek olarak üçüncü ve dördüncü dizelerin sonlarında iki dizelik bağlantı bulunur.

b) Bağlantıları dört dize olan türküler

98, 99 ve 100 numaralı türküler bu yapıdadır. 98 numaralı türkünün ilk kıtası mâni yapıya uygunken, sonraki kıta uygun değildir. 99 numaralı türkünün bentleri ve bağlantıları 7 heceli; kafiye örgüsü aaxa NNMN, bxbx NNMN şeklindedir. Bu türküde ana bağlantı bent aralarına dört dize olarak gelirken, dördüncü dizelerin sonlarında tek kelimelik ek bağlantı gelir. 100 numaralı türkünün ise ilk kıtası mâni şekle uymamaktadır. Bu türkünün diğer kıtaları mâni şekle uyarak bxbx NNNN, ccxc NNNN şeklinde kafiyelidir. Ayrıca bu türkünün bent arasına gelen dört dizelik ana bağlantısı dışında, birinci dizelerin sonuna gelen ek bağlantısı bulunur.

3.4. DÖRTLÜKLERLE KURULU TÜRKÜLER

3.4.1. Bağlantıları Olmayan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

Dörtlüklerle kurulu türküler, Tokat türküleri içerisinde en çok sayıya sahip olan yapıdır. Bu türküler, şekil açısından dört dizelerden oluşan ve saz şairleri tarafından halka geçmiş eserlerdir. 101-135 numaralı türküler, bağlantıları olmayan dörtlüklerle kurulu türkülerdir. 7 ve 8 heceli türkülerin bulunduğu bu grupta, ağırlığı 11 heceli türküler oluşturur. Hece sayısına bağlı olarak bu türkülerin çoğunluğu koşma gibi kafiyelidir. Bu türkülerin birinci dörtlükleri abab ya da aaab şeklinde kafiyelidir. İkinci dörtlük ve diğer dörtlüklerin son dizeleri birinci dörtlüğün son dizesiyle kafiyelidir.

Hece uyumsuzluğu olan, fakat kafiye uyumu bulunan türküler ve de kafiye uyumu bulunan, fakat hece uyumu bulunmayan türkülerde şekil açısından herhangi bir sıkıntı görülmediği için bu gruba dâhil edilmiştir.

3.4.2. Bağlantıları Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

3.4.2.1. Birinci Dörtlüğün Son Dizesinin Bağlantı Olarak Tekrar Edildiği Türküler

İncelediğimiz metinler arasında 136-152 numaralı türküler bu yapıdadır. 136, 137, 138, 142, 144 ve 148 numaralı türkülerin ilk dörtlüğünün ikinci ve dördüncü dizeleri bağlantı olarak kullanılır. Bu türkülerin kafiye örgüsü şu şekildedir: aNaN, bbbN, cccN.,

138 numaralı *Aşıp Aşıp Garlı Dağlar Gelirsin (Sarı Durna)* adlı türkünün ana bağlantısı, ilk dörtlüğün ikinci ve dördüncü dizelerinin tekrarıyla oluşur. Bu türkünün ana bağlantıya ek olarak hem dize başı hem de dize sonu bağlantısı bulunur. Bu yapıya uygun bir tasnif olmadığı için ana bağlantıyı esas alarak bu gruba dâhil ettik.

Bu grup içindeki 139, 141, 143, 145, 147, 149, 150 ve 141 numaralı türkülerin kafiye örgüsü şu şekilde devam etmektedir: aaaN, bbbN, cccN. 152 numaralı türkünün ise kafiye uyumu bulunmamaktadır.

Karşılıklı söylenen türküler arasında yer alan 146 numaralı türkü de bu yapıdadır. Bu türkünün erkek tarafından söylenen kısmı kendi arasında, kadın tarafından söylenen kısmı da kendi arasında kafiyelidir.

3.4.2.2. Bağlantıları Dize Başlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

a) *Bağlantıları dize başlarında bir dize olan dörtlüklerle kurulu türküler*

153, 154 ve 155 numaralı türküler bu yapıdadır. Bu türkülerin bentleri 11 hecelidir. 154 numaralı türkü abab, cccb, dddb şeklinde kafiyelidir. 155 numaralı türkü ise aaab, cccb şeklinde kafiyelidir. Bu türkünün son dörtlüğünde kafiye uyumu yoktur.

b) Bağlantıları dize başlarında iki dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

İncelediğimiz metinlerde bu yapıya uyan 156 numaralı türküdür. Bu türkünün bentleri 11 heceli ve kafiye örgüsü aaab, cccb, dddb şeklindedir.

3.4.2.3. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları dize sonlarında iki dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

157-163 numaralı türküler bu yapıdadır ve hece sayıları 11 olarak karşımıza çıkmaktadır.

b) Bağlantıları dize sonlarında dört dize olan ve ya mâni kıtalarından oluşan dörtlüklerle kurulu türküler

164 numaralı türkü bu yapıdadır. Bu türkünün bentleri 11 heceli, kafiye örgüsü ise aaab, cccb, dddb şeklindedir.

3.4.2.4. Bağlantıları Dize Başlarında ve Sonlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları dize başlarında bir dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

165, 166 ve 167 numaralı türküler bu yapıdadır. 165, 166 ve 167 numaralı türkülerin kıtalarının birinci dizelerinin başında bağlantı bulunur.

b) Bağlantıları dize başlarında üç dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

Metinlerimiz içinde sadece 168 numaralı türkü bu yapıdadır. Dize başlarında üç dize olan bağlantının yanında dize sonlarında dört dize olan bağlantı bulunur. Bu dize sonlarına eklenen bağlantının bentlerdeki dizelerle kafiyesi uyumludur.

3.4.2.5. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları bent aralarında iki dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

169-176 numaralı metinler, bağlantıları bent aralarında iki dize olan dörtlüklerle kurulu türkülerdir. Bu türkülerin bağlantı dizelerinin hece sayısı bentlerle genelde aynıdır. Bentleri 11 hecelidir. Bu yapıdaki türkülerin ilk dörtlükleri; abab NN veya aaab NN şeklindedir.

b) Bağlantıları bent aralarında üç dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

177 ve 178 numaralı türküler bu yapıdadır. 177 numaralı türkünün ana bağlantısı bent aralarında üç dizedir. Bu türküde, ilk dizenin ikinci ve dördüncü dizeleri de ek bağlantı dizeleri olarak kullanılır. Bentleri 11 heceli, kafiye örgüsü ise abab NMM, cccb NMM, dddb NMM şeklindedir. 178 numaralı türkünün bentleri 11 heceli, kafiye örgüsü ise aaab NNN, cccb NNN, dddb NNN şeklindedir. Bu iki türkünün de bağlantılarında hece uyumu yoktur.

c) Bağlantıları bent aralarında dört dize olan ve ya mâni kıtalarından oluşan dörtlüklerle kurulu türküler

İncelediğimiz metinler içerisinde 179, 180, 181 ve 182 numaralı türkü bu yapıdadır. Bu türkülerin bentleri 11 hecelidir. 182 numaralı türkünün ana bağlantısı bent aralarında dört dizeli ve mâni şekle uygun kafiyelidir. Bu türküde, ilk dizenin dördüncü dizesi de bağlantı olarak kullanılır.

3.4.2.6. Bağlantıları Dize başlarında ve Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları iki dize olan türküler

Bağlantıları dize başlarında ve bent aralarında olan bu yapı için sadece 183 numaralı türkü uygundur. Bu türkünün ana bağlantısı, bent aralarındaki iki dizedir. Ayrıca, her kıtanın birinci dizesinin başına gelen ünlem de ek bağlantı olarak gösterilir. Bu türküde, incelediğimiz diğer türkülerde karşımıza çıkmayan üç dizelik ara söz mevcuttur.

3.4.2.7. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları iki dize olan türküler

184 numaralı türkü, dize sonunda ve bent arasında iki dize olarak tekrar edilen bağlantıların eklenmesiyle oluşan bir yapıdır. Ana bağlantıya ek olarak, her kıtanın birinci ve üçüncü dizelerinin sonuna o dizelerin son kelimelerinin tekrar edilmesiyle bir bağlantı kurulmuştur.

b) Bağlantıları dört dize olan türküler ve ya mâni kıtalarından kurulu türküler

185 numaralı türkü bu yapıdadır. 185 numaralı türkün ana bağlantısı, bent aralarında mâni şekildedir. Bu türkünün ana bağlantısına ek olarak her kıtanın ikinci ve

dördüncü dizelerinin sonuna bağlantılar getirilir.

c)Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler

Metinlerimiz içerisinde sadece 186 numaralı türkü bu yapıdadır. Bu türkünün bentleri 11 heceli, bağlantıları arasında ise hece uyumu bulunmamaktadır. Bent arasında beş dize olan ana bağlantıya ek olarak her kıtanın birinci ve üçüncü dizelerinin sonuna bağlantılar getirilir.

3.5. YAPISINDA KARARLILIK BULUNMAYAN TÜRKÜLER

İncelediğimiz metinler içerisinde bentleri, bir bütünlük bulmadığımız ve bir şekle koymadığımız türkülerini bu başlık altında vermeyi uygun bulduk. 187-197 numaralı türküler bu yapıdadır. 11 tane yapısında kararlılık bulunmayan türkü vardır. 196 numaralı *Tokat'a Gidemiyom* adlı türkünün bağlantıları 6 dize ve dize aralarına gelerek oluşmuştur. Bu türkünün bentleri 5 dizeden oluştuğu için bu başlık altına koymayı uygun gördük.

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz: Türküleri kıtalar meydana getirir. Bu kıtalar ise iki bölümden oluşur. İlk bölüm, türkülerin asıl sözlerinin olduğu bent adı verilen kısımdır. İkinci bölüm ise bentlerin başında, sonunda, dize aralarında, bent aralarında tekrar edilen bağlantı, nakarat ya da kavuştak adı verilen kısımdır. Biz bu çalışmamızda, TRT THM Repertuarı'nda kullanılan bağlantı kelimesini kullandık.

Türküler bentlerine göre incelendiğinde ortaya dört ana başlık çıkmaktadır:

1. İkiliklerden oluşan: Tokat türkülerini içerisinde bu yapıya uygun 12 türkü bulunmaktadır.

2. Üçlüklerden oluşan: Metinlerimiz içerisinde bu yapıda 15 türkü bulunmaktadır. Bu türkülerin bağlantıları bir dizeden dört dizeye kadar çıkmaktadır. Üçlüklerle oluşan türküler içerisinde bağlantısı olmayan türkü bulunmamaktadır.

3. Mâni kıtalardan oluşan: Metinlerimiz içerisinde mâni kıtasıyla oluşturulmuş 73 türkü bulunmaktadır. Mâni kıtalardan oluşan bu türkülerde bir konu bütünlüğü yoktur. Ayrıca bazı türkülerin herhangi bir dörtlüklerinde mâni yapıya uygun kafiye örgüsü bulunmayabilir; bütün türkülerin bentleri ise 7'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

4. Dörtlüklerden oluşan: İncelediğimiz metinlerde 86 adet türkü dörtlüklerle oluşturulmuştur. Genelde saz şairleri tarafından meydana getirilen bu türkülerin bağlantıları, bir dizeden beş dizeye kadar çıkmaktadır.

Tahlilini yaptığımız Tokat türkülerinde, bent ve bağlantılardaki hece sayıları eksiliği görülen türküler ezgi ile tamamlanmıştır. Ezgi yoluyla tamamlanmayan bazı eksiklikler ise derleyici kişilerin hatalarından kaynaklı olabilir.

BÖLÜM IV

4. KONULARINA GÖRE TOKAT TÜRKÜLERİ

Türküler, doğuş nedenleri ve işledikleri konular bakımından birçok yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Bazı araştırmacıların yapmış oldukları tasniflerin birkaçı burada aktarılmış ardından da Tokat türkeleri konuları bakımından tasnif edilmiştir.

Millien'in tasnifi şu şekildedir:

- I. Hikâyeli şarkıları (kıssalı şarkılar)*
 - 1. Hayalî ya da şairane konular*
 - 2. Savaş ve kışla şarkıları*
 - 3. Aile konuları, küçük serüvenler*
 - 4. Eğlenceli ve gülünç şarkılar*
- II. Kasideler (yanık ve dindarca türküler)*
 - 1. Dini konular, mucizeler*
 - 2. Efsanevî dramatik konular*
 - 3. Tarihi şarkılar (Dizdaroğlu, 1969: 261-274).*

Fraylıç'ın tasnifi:

- 1. Mevsim şarkıları*
- 2. Kahramanlık şarkıları*
- 3. Aşk şarkıları*
- 4. Ölüm şarkıları*
- 5. Doğum şarkıları*
- 6. Evlenme şarkıları*
- 7. Çocuk ninnileri*
- 8. Gençlik şarkıları (Dizdaroğlu, 1969: 261-274).*

Hikmet Dizdaroğlu'nun tasnifi ise şu şekildedir:

- 1. Ninniler ve çocuk türkeleri*
- 2. Doğa üzerine türküler*
- 3. Aşk türkeleri*
- 4. Kahramanlık türkeleri*
- 5. Askerlik türkeleri*
- 6. Tören türkeleri*
- 7. İş türkeleri*
- 8. Eşkıya türkeleri*
- 9. Acıklı olaylarla ilgili türküler*
- 10. Güldürücü türküler*
- 11. Karşılıklı (diyaloglu) türküler*
- 12. Oyun türkeleri*
- 13. Ölüm türkeleri (ağıtlar) (Dizdaroğlu, 1969: 261-274).*

Cahit Öztelli, Hikmet Dizdaroğlu'nun tasnifine benzer bir şekilde şu tasnifi yapmıştır:

- I. Olaylı Türküler*
- II. Duygusal Türküler*
 - 1. Ninniler, çocuk türküleri*
 - 2. Doğa ve çoban türküleri*
 - 3. Aşk türküleri*
 - 4. Tören ve mevsim türküleri*
 - 5. İş ve esnaf türküleri*
 - 6. Derebeyi, eşkıya, cinayet türküleri*
 - 7. Kahramanlık türküleri*
 - 8. Ağıtlar (ölüm türküleri)*
 - 9. Güldürücü türküler (mizahî)*
 - 10. Oyunumsu (dramatik) türküler*
 - 11. Oyun (dans) türküleri (Öztelli, 1972: 15-16).*

Yerli araştırmacılardan Pertev Naili Boratav'ın tasnifi şöyledir:

A. Bölümü

1. Lirik Türküler:

- a) Ninniler*
- b) Aşk Türküleri*
- c) Gurbet Türküleri, Askerlik Türküleri, Hapishane Türküleri*
- d) Ağıtlar*
- e) Çeşitli başkaca duyguluk konular üzerine türküler*
- 2. Taşlama, Yergi ve Güldürü Türküleri*
- 3. Anlatı Türküleri:*
 - a) Efsane konulu türküler*
 - b) Bölgelere ya da bireylere özgü konuları olan türküler*
 - c) Tarihlik konuları olan türküler (Boratav, 1992: 150).*

Doğan Kaya, bahsettiğimiz araştırmacıların yaptığı tasniflerden daha detaylı bir tasnifi şu şekilde yapmıştır:

- 1. Tabiat Türküleri*
- 2. Aşk türküleri*
- 3. Yiğitlik Türküleri ve Tarihi Olayları Konu Edinen Türküler*
- 4. Tören Türküleri*
 - a. Düğün Türküleri*
 - aa. Kına Türküleri*
 - ab. Bas Övme/Duvak Türküleri*
 - ac. Gelin Alma Türküleri*
 - aç. Gelin Karşılama Türküleri*
 - ad. Güvey Türküleri*
 - ae. Halk Oyunlarında Türküler (Halay, Bar, Horon, Zeybek)*
 - b. Ayin-i cem Türküleri*
 - c. Sayacı Türküleri*
 - ç. Oturak Türküleri*
- 5. Askerlik Türküleri*
- 6. Yiyecek Üzerine Söylenmiş Türküler*
- 7. Hayvanlar Üzerine Söylenmiş Türküler*
- 8. Olay Türküleri*

9. Bitki ve Çiçeklerle İlgili Türküler
10. Satıcı Türküleri
11. Ekin Türküleri
12. Ramazan Davulcusu Türküleri
13. Kişiler Üzerine Söylenmiş Türküler
14. Keder, Dert ve Hastalık Türküleri
15. Gurbet ve Hasret Türküleri
16. Meslek ve İş Türküleri
17. Eşkıya Türküleri
18. Ölüm Türküleri
19. Ninniler ve Çocuk Türküleri
20. Hapishane Türküleri
21. Mizahi Türküler
22. Yergi Türküleri
23. Öğretici ve Öğüt Verici Türküler (Kaya, 1999: 139-140).

Mehmet Özbek, türkülerini başlıklar ve alt başlıklar halinde sınıflandırarak şu şekilde tasnif etmiştir:

A. LİRİK TÜRKÜLER:

1. İnsani duyguların çok etkili ve coşkun bir şekilde anlatıldığı türküler bu gruba girer.
2. Aşk, sevda türküleri
3. Gurbet türküleri (ayrılık, asker, mapushane türküleri)
4. Ağıtlar (ölüm, tabii afetler üzerine)
5. Ninniler

B. SATİRİK TÜRKÜLER:

6. Kişiyi veya toplumu kınayan, yeren türküler bu gruptadır.
7. Güldürücü türküler (mizahî türküler)
8. Taşlamalar, ilenmeler

C. OLAY TÜRKÜLERİ:

9. Tarihi türküler (destanlar, kahramanlık ve serhat türküleri)
10. Eşkıya türküleri (derebeyi, cinayet türküleri)

D. TÖREN VE MEVSİM TÜRKÜLERİ:

11. Kına, düğün, esvap giydirme töreni türküleri
12. İtikat ve mezhep törenleri türküleri

E. İŞ VE MESLEK TÜRKÜLERİ:

13. Esnaf türküleri

F. PASTORAL TÜRKÜLER:

Çoban ve kır yaşamını anlatan, tabiat güzelliklerini konu edinen bu türküler bu gruba girer.

14. Tabiat türküleri

G. DİDAKTİK TÜRKÜLER:

15. Dinleyene bir şeyler öğreten, ders veren türkülerdir

H. OYUN TÜRKÜLERİ:

16. Ritmik dans türküleri
17. Temsilî oyun türküleri (Özbek, 1994: 85-86).

Salahaddin Bekki, bir türküde birçok temin işlendiğini bu gibi durumlarda da ana

temin dikkate alındığını belirtmiştir. Ana temlerin ise kişiden kişiye göre değişebileceğini belirterek türküleri şu şekilde tasnif etmiştir:

1. *Aşk ve Sevda Üzerine Söylenen Türküler*
2. *Gurbet, Ayrılık, Hasret Türküleri*
3. *Ölüm Türküleri (Ağıtlar)*
4. *Çocuk Türküleri (Ninniler)*
5. *Güzellik ve Güzeller Üzerine Söylenen Türküler (Güzzellemeler)*
 - a. *İnsan Güzellemeleri*
 - b. *Hayvan Güzellemeleri*
 - c. *Şehirler ve Toprak Üzerine Söylenen Türküler*
6. *Kahramanlık Türküleri (Koçaklamalar)*
7. *Tabiat Türküleri*
 - a. *Bitki ve Çiçekler İle İlgili Türküler*
8. *Güldürücü Türküler*
9. *Öğretici ve Öğüt Verici Türküler*
10. *Dini İçerikli Türküler*
 - a. *İlahiler ve Devriyeler*
11. *Kanaat, Geçmişe Özlem, Dilek ve Felsefi Ağırlıklı Konuları İşleyen Türküler (Bekki, 2004: 97-107).*

Ali Yakıcı ise şu şekilde tasnif yapmıştır:

1. *Aşk/ Sevda Konulu Türküler*
2. *Gurbet/ Ayrılık/ Hasret Konulu Türküler*
3. *Beşik/ Bebek/ Çocuk Türküleri/ Ninniler*
4. *Ölüm Türküleri/ Ağıtlar*
5. *Tören Türküleri*
 - 5.1. *Düğün Türküleri*
 - 5.1.1. *Kına Türküleri*
 - 5.1.2. *Gelin Alma/ Karşılama/ Kutlama Türküleri*
 - 5.1.3. *Güvey Türküleri*
 - 5.2. *Bayram Türküleri*
6. *Asker/ Askerlik Türküleri*
7. *Hapishane Türküleri*
8. *Olay Türküleri*
 - 8.1. *Tarihî Olayları Anlatan Türküler*
 - 8.1.1. *Savaş Türküleri*
 - 8.1.2. *Yiğitlik/ Kahramanlık Türküleri*
 - 8.1.3. *Eşkya Türküleri*
 - 8.2. *Sosyal Olayları Anlatan Türküler*
 - 8.2.1. *Toplum ve Aile İçi Olayları Konu Alan Türküler*
 - 8.2.2. *Göç Türküleri*
 - 8.2.3. *Hastalık Türküleri*
9. *Doğal Çevre İle İlgili Türküler*
 - 9.1. *Doğayı Konu Alan Türküler*
 - 9.2. *Bitki ve Çiçekleri Konu Alan Türküler*
 - 9.3. *Hayvanları Konu Alan Türküler*
10. *Beslenme ve Yiyecekleri Konu Alan Türküler*

11. İş ve Meslek Hayatıyla İlgili Türküler
12. Övgü Türküleri
13. Yergi/ Alay/ Eleştiri Türküleri
14. Şikâyet Türküleri
15. Eğitici/ Öğretici Türküler
16. Arzu/ İstek Türküleri
17. Dinî/ Tasavvufî Nitelikli Türküler
18. Oyun Türküleri
- 18.1. Çocuk Oyunlarındaki Türküler
- 18.2. Kadın Oyunlarındaki Türküler
- 18.3. Erkek Oyunlarındaki Türküler (Yakıcı, 2007: 211-239).

Türkülerin konuları bakımından sınıflandırılmasıyla ilgili bazı araştırmacıların tasnifini verdik. Bu tasniflerden çıkardığımız sonuca göre, bir türkünün ana konusu yiğitlik üzerineyken, aynı zamanda aşk üzerine de olabilmektedir. Ayrıca bir türkünün ana konusu kişiden kişiye farklılık gösterebilmektedir. Bu yüzden türkülerini konu bakımından incelerken kesin bir yargıda bulunmak mümkün değildir. Biz de Tokat türkülerini, bu bilgiler ışığında konuları bakımından şu şekilde tasnif ettik:

4.1. AŞK VE SEVDA TÜRKÜLERİ

Türkülerin ve hatta daha genel bir ifadeyle Türk edebiyatının en çok işlenen konusu aşk ve sevdadır. Bu yüzden Tokat türkülerini konuları bakımından incelediğimizde de karşımıza en çok aşk ve seveda konulu türküler çıkmıştır. Aşk ve seveda temalı bu türkülerde, sevgili üzerinde çok durulur. Sevgilinin güzelliği tasvir edilir ya da sevgiliye karşı duyulan hisler anlatılır.

“Aşk/sevda türkülerini, coşkunun lirizmiyle söylenmiş, daha ziyade sevgiliye karşı duyulan özlem, kıskançlık, ayrılık, kavuşma gibi konuların işlendiği, samimi lirizmin açıkça kendini hissettirdiği türkülerdir.” (Kaya, 1999: 190).

Tokat türkülerini içerisindeki aşk ve seveda konularının işlendiği türkülerinde sevgiliye kavuşma isteği *Yola yolladım seni de yollar yollasın seni/ Hızır elinden tutsun da bana yollasın seni; Ela gözlerini sevdiğim güzel/ Bekle yollarımı gelene kadar; Sırma saçın burma burma öreyim/ Gül yüzüne hasret kaldım göreyim* şeklinde dile getirilmiştir. Sevgiliye duyulan aşk ise *Kaldır kollarını yavrum oynat parmaklarını/ Ben sana kurban olurum sevsem yanaklarını; Yumak yumak olmuş saçının teli/ Yâri görmeyeli deliyim deli* şeklinde belirtilmiştir. Sevgiliye ise *Ne güzel de oluyor/Yârin dudu dilleri; Kömür gözüm hiç mi gelmem aklına; Garşıma soruttun bir ceylan gibi/ Yüreğimi yaktın benim köz gibi* benzetmeler yapılmıştır.

1, 2, 5, 68, 69, 101, 103, 108, 111, 119, 124, 129, 136, 137, 139, 140, 143, 147, 149, 154, 155, 157, 159, 162, 164, 165, 167, 174, 183, 195 numaralı türkülerde aşk ve seveda ağırlıklı olarak işlenmiştir.

4.2. GURBET, AYRILIK VE HASRET TÜRKÜLERİ

Aşk ve seveda gibi gurbet olgusu da insanoğlunun var olduğu sürece devam edeceği bir olgudur. Gurbet, insanın ailesinden, sevgilisinden ya da vatanından uzağa gitmesidir. Bunu konu alan türkülerde gurbete giden kişinin ve sıra yolu bekleyen sevgilinin hüznü ağırlıklı olarak hissedilir.

Gurbet türkülerinde bir anne askere giden oğluna, bir kadına uzağa çalışmaya giden eşine, bir âşık başka birine verilen sevdiğine özlem duyar. Aynı şekilde asker ailesine, gurbette çalışmaya giden adam eşine, sevdiğine verilmeyen kadın yârine özlem duyar. Gurbet çoğu zaman tek taraflı değildir. Gurbetlik çeken insanlar, bu duydukları özlemleri türkü yakarak dile getirir.

“Gurbet, sıladan gayri, uzak diyarların adıdır. Kişinin doğup büyüdüğü çevreden uzaklaşarak yeni bir yerde yaşamaya mecbur oluşu, gurbet macerasının başlangıcıdır. Garip ise gurbette yaşayan demektir. Âşık edebiyatımızda gurbete çıkma, sosyal bir zorunluluktur. Sanki gurbet âşığın kaderidir.” (Bekki, 2004: 99).

Gurbet, ayrılık ve hasret Tokat türkülerinde ağırlıklı olarak işlenmiştir. *Bezim elin yaylaları hoş olur/ Sen gelmesen kara bağrım aş olur* dizelerinde ayrılığın fazla sürmesiyle çekilen çilenin artacağı vurgulanmıştır. *Göremedim gündüzlerim gec'oldu/ Bu ayrılık ölümden de güç oldu* dizelerinde ise ayrılığın ölümden daha üzücü olduğu dile getirilmiştir. *Ana beni gurbete verdiler/ Gelin edip saçlarımı ördüler/ Bu köyü bana çok mu gördüler* dizelerinde başka köye gelin edilen bir kız tarafından bir yakınma dile getirilmiştir. Yine, *Şen anam bubam evin şen olsun/ Gidiyom ben haberin olsun* ve *Gınamı gardular çamur ettiler/ Yollara döktüler demir ettiler/ Beni gurbet ele de alıp gittiler* dizelerinde gelin edilen kızın gurbete gidişi vurgulanmıştır. *Sarsı kıranında kıratım kişner/ Bin liralık gibi nüfusum işler/ Benim nazlı yârim nerede kışlar* dizelerinde sevdiğini uzun zamandır göremeyen ve sevdiğine özlem duyan bir âşık söz konusudur. *Bir güzelin hasretinden ahundan/ Tutuştu her yanım yandı ha yandı* dizelerinde ise duyduğu özlemden dolayı kendinden geçen bir âşığın çaresizliği vardır. *Gurbet ellerinde garip kuş gibi/ Meskenim yok mekânım yok yuvam yok* sözlerinin geçtiği türküde ise memleket hasreti çeken bir insanın duyguları ağır basmaktadır.

4, 8, 11, 14, 16, 20, 22, 23, 26, 91,104, 114, 118, 126, 133, 134, 135, 138, 151, 158, 163, 168,171, 176, 184, 194 numaralı türkülerde gurbet, ayrılık ve hasret ağırlıklı olarak işlenmiştir.

4.3. ÖLÜM TÜRKÜLERİ (AĞITLAR)

“Anadolu’nun çeşitli yörelerinde, ölen kişilerin yakınları ve yöredeki ağıtçı kadınlar tarafından çoğunlukla doğaçlama olarak ağlamalı, iniltili, feryat ve çığırış tarzında basit ezgilerle yakılan ağıtların ana teması ölen kişiyi övgü ve yazgıdan şikâyetidir. Ağıt sözcüğü, ağlamak, agu ve yükselmek, yukarı kalkmak anlamındaki “ağmak” fiili ile ilişkilendirildiğinde agu, acı, feryat, ağlaşma ve haykırışların yükselmesi anlamına gelir.” (Aslan, 2010: 161).

Eski Şamanist Türk toplumlarından beri var olan ağıt yakma, günümüzde azalmış da olsa devam etmektedir. Sadece bir insanın ölümü üzerine ağıt yakılmaz. Gurbette olan sıla özleminden; savaş, deprem, yoksulluk gibi sıkıntılardan; baba evinden ayrılan kızın duygularından kısaca toplumu derinden etkileyen her olay için ağıt yakılabilir. Bu olaylardan en ağır basanı tartışmasız ölüm karşısında duyulan çaresizliğin çıkardığı yakınmadır.

Tokat türküleri içerisinde ağıt olarak en önemli ve en bilinen türkü *Hey On Beşli*’dir. Bu türkünün günümüzdeki ezgisi hareketli bir şekilde olsa da Birinci Dünya Savaşı’na katılarak şehit düşen 14 ile 15 yaşlarındaki çocuklara yakılan bir ağıttır. *Hey on beşli on beşli/ Tokat yolları taşlı/ On beşliler geliyor/ Kızların gözü yaşlı* dizelerinden ve türkünün diğer dizelerinden savaşa katılan çocukları seven kızların ve de aslında toplumun üzüntüsü dile getirilmiştir.

Topçam yaylası düz yıldız ışılar/ Teyfik’i vurdular kanlar fişilar dizelerinden Teyfik’in ölümü üzerine bu türkünün yakıldığı anlaşılmaktadır.

Reşadiye ırmağı/ Geldi doldu pazara/ Oyluyunan babasını/ Bir goydular mezara dizelerinde 1939 yılında gerçekleşen Reşadiye-Erzincan depreminde hayatını kaybedenlerin ardından duyulan üzüntü dile getirilmiştir.

Niye doğdun sarı yıldız/ Yıldız yıldız yıldız yıldız/ Kanlı m’oldun kenli m’oldun/ Niye doğdun evler yıkan(beller büken) /Zalım ayrılık dön dön dön dön dizelerinde geçen yıldıza “kervankıran” denilmiştir. Kervanda hayatını kaybedenlere yakılan türküdür. Bir efsaneye göre, kervan sabah yola çıkmak için konaklarken sabahyıldızının çıkmasını

beklermiş. Kervanın başındaki kişi, o arada doğan kervankıran yıldızını sabahyıldızı sanmış ve yola çıkmış. Bunun üzerine gece yola çıkan kervan, fırtınaya yakalanmış ve kırılmış. Bu türkünün Anadolu'nun birçok şehrinde eş metinleri bulunmaktadır.

18,19, 25, 67, 128 numaralı türküler ölüm türküleri (ağıt) türündedir.

4.4. ÇOCUK TÜRKÜLERİ (NİNNİLER)

Annelerin çocukları uyutmaya çalışırken ya da severken belirli bir ezgi ile söyledikleri türkü türüne ninni denir. Her millette var olan ninni, çoğunlukla ses taklidi kelimelerle isimlendirilir. Anne, ninni söylerken çocukla sıkı bir bağ kurar ve ona umudunu, hayallerini, sevinçlerini aktarır.

Tokat türküleri içerisinde sadece 99 numaralı türkü çocuk türküsüdür. *Bebek geldi yaşına/ Şapka ister başına/ Ismarladım gelecek/ Bu haftanın başına* dizelerinden bu türkünün çocuk için dile getirildiği anlaşılır.

4.5. GÜZELLİK VE GÜZELLER ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER (GÜZELLEMELELER)

İnsan ve tabiat güzelliklerini konu eden koşmalara güzelleme denir. Güzellemelerde genel olarak övülen kişinin bütün özellikleri belirtilir. İncelediğimiz metinlerde belirgin olarak sadece 181 numaralı türküde insan güzellemesi bulunmaktadır. Bu türküde sevgilinin sadece saçları ve gözleri üzerinde durulmuştur.

Omuzundan aşağı/ Saçların sümbül sümbül/ Sevdiğim o gözlerin/ Yeni açmış gonca gül dizelerinde sevilen kızın saçları ve gözleri benzetmelerle canlı bir şekilde tasvir edilmiştir.

4.6. KAHRAMANLIK TÜRKÜLERİ (KOÇAKLAMALAR)

Millî duyguları büyük bir coşkunlukla hissettiren ve kahramanlık, yiğitlik gibi duyguları işleyen koşmalara koçaklama adı verilir. Âşık edebiyatı nazım türü olan koşmanın edebiyatımızdaki en önemli isimleri Koroğlu ve Dadaloğlu'dur.

Ne ana sevdası ne yâr hayali/ Bir gör Mehmet'teki kükremiş hali/ Kırpmadı gözünü yağmur misali dizeleriyle vatan sevgisinin her şeyden üstün olduğu ve kahramanın yiğitçe davranışı anlatılmıştır. *Yiğit olan yiğit de biner atlanır/ Kötüler der her cefaya katlanır* dizeleriyle kahramanın atına binerek kötülere karşı savaşa gittiği anlaşılmaktadır.

İncelediğimiz Tokat türküleri içerisinde 106 ve 161 numaralı türküler bir

koçaklamadır.

4.7. TABİAT ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER

Tabiat türküleri doğanın ağırlıklı olarak işlendiği türkülerdir. Bu türkülere pastoral türküler de denmektedir. Dağlar, ovalar, yaylalar, koyunlar, kuzular, bülbüller, menekşeler, güller gibi doğaya ait birçok unsur konu edilir. Sadece doğadan bahsedilmez, çünkü doğanın olduğu yerde insan da vardır. Doğanın ve hayvanların kalıplaşmış yönleri sevgiliyle özdeşleştirilerek anlatılır.

Tokat türkülerinin birçoğunda insanın yanında doğadan da unsurlar vardır. Türkülerde, en fazla adı geçen doğa unsurları yayla ve dağdır. 18, 40, 51, 84, 88, 91, 94, 120, 133, 134, 155, 174, 175, 176, 188, 197 numaralı türküler bu türdendir. Tabiat türkülerini hayvanlar üzerine, bitki ve çiçekler üzerine, şehirler ve yöreler üzerine olmak üzere üç başlığa ayırarak inceledik.

4.7.1. Hayvanlar Üzerine Söylenen Türküler

Tokat türküleri içerisinde insanın yanında hayvanlar için de söylenmiş türküler mevcuttur. *Develer kater kater/ Zenziri suya batar; Eğri butlu sivri kıçlı çekirge/ Eğri başlı sivri kıçlı çekirge; Seher vakti garip garip ötüyor/ Ne güzel sesi var bülbülün; Sen de benim gibi devran içinde/ Bulamadın derdine çare bülbülem; Bülbül ağlar seher vakti ekseri/ Akar gözüm yaşı deler mermeri* gibi farkı türkülerin dizelerinin bir kısmından anlaşılacağı üzere daha çok bülbül ile ilgili türküler Tokat türkülerinin içerisinde yer almaktadır.

6, 7, 117, 122, 156, 159 numaralı türküler de hayvan motifi bulunmaktadır.

4.7.2. Bitki ve Çiçeklerle İlgili Türküler

Tabiat, insan, hayvan üzerine türküler olabildiği gibi bitki ve çiçeklerle ilgili de türküler vardır. Tokat türküleri içerisinde belirgin olarak 92 ve 116 numaralı türküler bitki ve çiçeklerle ilgilidir. *Menevşe gül gohar dostun bağında/ Bir busesin istedim al yanağında/ Daranmış zülfünü dökmüş sağında/ Zülüfleri değer de yüz menevşeyi dizlerinde* sevgiliyle ilişkilendirilerek menekşe ve gül çiçeklerinden sıkça bahsedilmiştir. *Madımak uzar gider/ Yaprığın düzer gider* dizelerinde Tokat'ta bolca üretilen madımak bitkisinden bahsedilir. Ayrıca 93 numaralı *Sarı Buğday Başıyım* ve 110 numaralı *Çiğdem Çiçek Açınca* türkülerinin isimlerinde bitki ve çiçek isimleri geçmektedir.

4.7.3. Şehirler ve Yörelere Üzerine Söylenen Türküler

Şehrin ya da yörenin güzelliklerini veya sosyal özelliklerini anlatmak için yazılan türkülerdir. Tokat türkülleri arasında şehir ve yöre ismi geçen ya da şehirleri ve yöreleri tasvir eden birçok türkü bulunmaktadır.

Tokat'tan mı geliyon da yâr sen Almuslu musun/ Ben sana varacağım da söyle namuslu musun dizelerinde Tokat şehri ve Almus ilçesinin isimlerinin geçmesindeki amaç sevgilinin o yöreden olup olmadığını anlamak içindir. *Şu Zile'nin ufacak tefecik yolları/ Bir omuzdan bir omuza saçları* dizelerinin geçtiği türküde de Zileli kızların güzel oldukları vurgulanır. *Dinyaba'nın daşları/ Düzgün öter guşları* dizelerinde ise Tokat'ın Reşadiye ilçesinin bir kasabasından bahsedilir. *Nebişih dedikleri/ Siyezdir yedikleri* derken de Tokat'ın Reşadiye ilçesinin bir köyünden bahsedilir. *Erkilet var Pazar var/ Yârim sende nazar var/ Erkilet'in içinde/ El değmedik güzel var* dizelerinin geçtiği türkü Tokat'ın Pazar ilçesinin bir mahallesi olan Erkilet'ten bahsedilir ve bu türküde Erkilet'in kızları bir yandan övülür bir yandan yerilir. *Şu Almus'un köprüsü/ Bastıkça sallanıyor* dizelerinde de Almus ilçesinin adı geçerek orada yaşayan âşğın duyguları dile getirilir. *Tokat bir bağ içinde/ Gülü bardağ içinde/ Tokat'tan yâr sevenin/ Yüreği yağ içinde* dizelerinde Tokatlı birini seven âşğın memnuniyeti hissedilir.

1, 9, 21, 30, 37, 62, 64, 65, 96, 132, 177, 178, 180, 185, 193, 194, 196 numaralı türkülerde bir şehir ve yöre ismi bulunmaktadır.

4.8. GÜLDÜRÜCÜ (MİZAHÎ) TÜRKÜLER

İnsanları eğlendirirken gülmelerine de sebep olan türkülerdir. Tokat türkülleri içerisinde yok denecek kadar azdır. *Tarlanın tezeklisi/ Fistanın ipeklisi/ Sarıldıkça dat verir/ Gızların göbeklisi* dizleriyle 81 numaralı türkü bu türdendir.

4.9. ÖĞRETİCİ VE ÖĞÜT VERİCİ TÜRKÜLER

Türküyü dinleyene yol göstermek ve ders vermek amacı taşıyan türkülerdir. Dinî nitelikli şiirlerin çoğunda bir öğüt verme vardır. Tokat türkülleri içerisinde ise dinî nitelikli türküler çok olmasına rağmen içlerinde öğretici ve öğüt verici çok az türküye rastladık.

Evrülüp çevrülüp dala konmuya/ Avcılar var sakın gezme çöllerde ve Yürü güzel yürü yolundan gamla/ Her yüze güleni dost olur sanma dizelerinin olduğu türkülerde bir yol gösterme vardır.

27, 153, 186 numaralı türküler öğretici ve öğüt verici türkülerdir.

4.10. DİNÎ VE TASAVVUFÎ TÜRKÜLER

“Din temini işleyen türkülerde, dinin gerekleri (farz, sünnet vs.) lirik bir şekilde dile getirilir. Yaradılış ve hikmetleri üzerine kafa yorulur. Dince olgun (kâmil) insanların vasıfları sıralanır. Ölümün kaçınılmazlığı ve ahret hayatı geniş bir şekilde işlenir. Bu türküler nasihat ağırlıklıdır.” (Bekki, 2004: 105).

Tokat yöresinde yaşayan Alevî-Bektaşî, Gâlibî, Kâdirî, Rufâî tarikatlarının bulunmasından ötürü Tokat türküleri içerisinde tasavvuf olgularının işlendiği görülmektedir. Bu türkülerde tasavvuf olguları lirik bir şekilde işlenir.

27, 109, 115, 121, 125, 144, 148, 191 numaralı türküler dinî ve tasavvufî türlerdir.

4.11. KEDER, DERT VE HASTALIK ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER

Âşığın, sevgilinin verdiği aşk acısıyla dert sahibi olması ve sosyal hayatın getirdiği birtakım sıkıntılardan dolayı keder, dert ve hastalık türküleri var olmuştur. *Sabahtan kalktım da sütü pişirdim/ Sütün köpüğünü yere düşürdüm/ Burçak tarlasında aklım şaşırdım* dizeleriyle tarlada çalışmanın sıkıntıları dile getirilmiştir. *Güzel yaylam hoyrat olmuş kurt olmuş/ Hani boz ardıcın, çamların yaylam/ Bayburtlu'ya Mecitli'ye yurt olmuş/ Galmamış şerefın namların yaylam* dizlerinde ise yaylanın başka bir şehre verilmesiyle oluşan bir üzüntü dile getirilmiştir. *Yandı yürek yâr elinden/ Yâre bilmem ne edeyim/ Takatim yok dosta varam/ Çare bilmem ne edeyim ve El çek tabip sinem üstünden/ Sen benim derdimi bilemezsin/ Yarem yürektendir yoktur ilacın/ Sen benim yaremi sarabilmezsin* dizelerinde ise âşığın çektiği acı üzerinde durulmuştur.

İncelediğimiz metinler içerisinde 24, 90, 120, 152, 160 numaralı türküler bu türdendir.

4.12. KİŞİLER ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER

Kişiler üzerine söylenen türkülerde belli bir kişi bulunur ve bu kişinin türküde adı geçer. Türkülerde adı geçen kişilerin özelliklerinden bahsedilir. Aynı zamanda aşk ve sevdâ konulu bazı türkülerde âşığın sevgilisinin özelliğini anlatabilmesi için sevgilinin ismi kullanılır.

İncelediğimiz Tokat türküleri içerisinde 44, 45, 61, 80, 95, 166, 182, 189 numaralı türküler bu türdendir.

4.13. ASKER VE ASKERLİK ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER

Türküler, askerliğin iyi, kötü günlerinde acılara, sevinçlere, zaferlere ortak olmuştur. Bu türkülerde askere çağrılmak, askere gitmek, bozguna uğramak, esirlik, zafer kazanmak gibi konular işlenir. Askerlik türkülerinde birçok konu birden işlenebilir: gurbet, ayrılık, ölüm gibi.

Hey on beşi on beşli/ Tokat yolları taşlı/ On beşliler gidiyor/ Kızların gözü yaşlı dizlerinin bulunduğu bu türkü hem ağıt hem de askerlik türküsü olarak ele alınabilir. Değirmende dayı var/ Demliği var çayı var/ Yârim gitti askere/ Daha dokuz ayı var dizelerinde ise asker yolu gözleyen sevgilinin özlemi anlatılmıştır. Tombulacık Fadime'm de dağ başına gel/ Ben askere gidiyom da düş peşime gel dizelerinde askere giden gencin sevgilisiyle son kez buluşma isteği vardır.

İncelediğimiz Tokat türküleri içerisinde türkünün bütünü kaplamasa da bazı dörtlüklerinde askerlikle ilgili sözler bulunmaktadır. 67, 79, 95 numaralı türküler bu türdendir.

4.14. KADER, DÜNYA VE SEVGİLİDEN ŞİKÂYET EDEN TÜRKÜLER

İnsanın yaşarken başına geldiği çeşitli sıkıntıları anlatan türkülerdir. Hayatta insanın başına gelen bazı sıkıntıları yüzünden yazgısına karşı çeşitli sitemlerde bulunması gibi konuları da işler. Bu sıkıntılar sevgiliden olabileceği gibi hastalık, gurbet, fakirlik, işsizlik gibi sebeplerden de kaynaklanır.

İncelediğimiz Tokat türküleri içerisinde 17 ve 179 numaralı türküler bu türdendir.

4.15. BEDDUA MAHİYETİNDEKİ TÜRKÜLER

Bir kimseden zarar gören biri, zararı veren kişinin de yaptığı zararı çekmesini dilemesi ile ağızdan çıkan bedduları içeren türkülerdir. Bazen vefasızlık yapan yâre, sevdiğiyle kavuşmasına engel olan anne-babaya, kötülük yapan kimselere, dünyaya ve yazgıya kişinin çektiği acılar nedeniyle beddua edilir.

“Çileyle yoğurulmuş hassas ruhlu kişiler olan âşıklar, aşklarının karşılıksız kalması, gördükleri zulüm ve haksızlık karşısında duygularını beddualarla ifade etmişlerdir. Beddular, âşıkların şüirlerinde mani, türkü, ağıt, bilmece, ninni ve halk hikâyelerinde kendilerine sık sık yer bulmuşlardır.” (Kaya, 1999:119)

Meşelikten yavrum meşelikten/ Yaktın beni gençlikten/ Allah da seni yaksın/ Üç

günlük gelin iken dizelerinde sevgilisinin terk ettiği âşığın üzüntüsü ve bedduası bulunmaktadır. *Bülbül ne ötersin virandır bağın/ Yıkılsın şehrin çöl kalsın dağın* dizelerinde de beddua görülmektedir. 116 numaralı *Ellerin Girilsin Anası Hoyrat* adlı türkünün isminde de bir beddua söz konusudur.

Tokat türküleri içinde 84, 116, 141, 169 numaralı türküler bu türdendir.

4.16. KARŞILIKLI SÖYLENEN TÜRKÜLER

Çoğunlukla iki kişi tarafından sıra ile söylenen türküler, Türk şiir geleneği içerisinde çok eskilerden gelmektedir. Genellikle kadın-erkek, baba-kız, anne-kız, anne-oğlan, baba-oğlan arasında ikili şekilde söylenir. Âşık atışmalarından ve Karadeniz atma türkülerinden farklı bir şekilde konuşmalar gerçekleşir.

İncelediğimiz metinler içerisinde 10, 113, 127, 131, 146 numaralı türküler bu türdendir.

Tokat türküleri konuları bakımından incelendiğinde aşk ve sevdâ konulu türkülerin ağırlıklı olduğu görülmüştür. Bunun yanında gurbet, ayrılık türküleri; ölüm türküleri (ağıtlar); çocuk türküleri; güzellemeleler; koçaklamalar; tabiat üzerine söylenen türküler; şehirler ve yöreler üzerine söylenen türküler, güldürücü türküler, öğretici ve öğüt verici türküler; dinî ve tasavvufî türküler; keder, dert ve hastalık üzerine söylenen türküler; askerlik üzerine söylenen türküler; kişiler üzerine söylenen türküler; kader, dünya ve sevgiliden şikâyet eden türküler; beddua içerikli türküler; karşılıklı söylenen türkülerden de örnekler mevcuttur.

BÖLÜM V

5. SÖYLENDİKLERİ ORTAM VE KULLANILDIKLARI YERLERE GÖRE TOKAT TÜRKÜLERİ

Türkülerin şekil açısından ve konuları bakımından birçok tasnif yapılmıştır. İncelenen metinlerde bir türkü konuları bakımından bir başlık altında, kullanım yerlerine göre de başka bir başlık altında bulunabilir. Söylendikleri ortam ve gördükleri işlevlere göre olan bu tasnifte sadece Pertev Naili Boratav'ın tasnifini ele aldık. Tokat türkülerini incelerken kullanım yerlerine göre başlıklara ayırdık. Pertev Naili Boratav'ın tasnifi şu şekildedir:

B. Bölümü

4. İş Türküleri

5. Tören Türküleri

a) Bayram türküleri

b) Düğün türküleri

c) Dinlik ve mezheplik törenlere değin türküler

ç) Ağıt töreninde söylenen türküler

6. Oyun ve Dans Türküleri

a) Çocuk oyunlarında söylenen türküler

b) Büyüklerin oyunlarında söylenen türküler (Boratav, 1992:151)

5.1. İŞ TÜRKÜLERİ

İş türkülerinin geniş bir anlam kapsamı vardır. Bunların bir kısmı ekin kaldırırken, halı dokurken, kürek çekerken, el değirmeni ile bulgur çekerken, dibekte kahve döğerken, pullukla çift sürerken söylenen gerçek anlamıyla bir işe bağlı türkülerdir. (Başgöz, 2008: 99)

Tokat türküleri içerisinde iş türküleri başlığı altına alabileceğimiz metinler sınırlı sayıdadır. 24 numaralı *Sabahtan Kalktım Ki (Burçak Tarlası)* adlı türküde tarlada çalışan gelin olmuş bir kızın sözleri bulunmaktadır. 31 numaralı *Elinde Cıngıl Orak* adlı türküde ise bir işçinin mâni şeklinde dile getirdiği ekin kaldırmasından bahsedilmektedir.

5.2. TÖREN TÜRKÜLERİ

Toplumda meydana gelen önemli olaylarda ya da insan için önemli olan günlerde yapılan kutlama ve anmalara tören denilir. Bu törenler kültür devamlılığını sağlama ve eğlence işlevlerini üstlenir. Törenlerde ise duygu bütünlüğünü sağlayan en önemli unsur türküdür. Bu tasnifimizde, Tokat yöresine ait türkülerde bulunan tören türkülerini tespit edip alt başlıklar halinde verdik.

“Törenlerde söylenen türkülerin büyük çoğunluğu iş türküleri niteliğindedir. Yani

içerikleri, söylendikleri törenlerle doğrudan ilgili olmayabilir. Ama kına yakma törenlerinde verilen öğütler, dinî törenlerde söylenen ilahîler, âyin-i cemlerde okunan deyişler, yapılan semahlar ve ölenlerin ardından yakılan ağıtlardaki sözler doğrudan söylendikleri ortam ve olaylarla ilgili olurlar.” (Bekki, 2004: 112)

5.2.1. Düğün Türküleri

Geçiş dönemlerinden biri olan düğün, insanın en önemli dönüm noktalarından biridir. Hemen hemen her kültürde bulunan evlilik törenleri, içinde bulunan kültüre göre değişik şekillerde törenlerle kutlanır. Türk kültüründe ise her bölgenin kendine has eğlence şekilleri olmasına rağmen düğünlerin hemen hemen hepsinde saz, türkü ve oyun önemli motiflerdir. Gelinin aileden ayrılması sebebiyle duyulan üzüntü kına gecelerinde, gelin ve damadın yaşadıkları heyecan ve kavuşmalarındaki mutluluk veya katılan davetlileri neşelendirmek için düğün törenlerinde türküler söylenir.

Düğün türkülerinin başında gelen kına türküleri, incelediğimiz metinler içerisinde 13, 14 ve 23 numaralı türkülerdir. Bu türkülerde anne-babasından ayrılan kızın duyduğu ayrılık acısı işlenmiştir.

5.2.2. Dinî Törenlerde Söylenen Türküler

5.2.2.1. Âyin-i Cem Türküleri

“Âlevi- Bektaşî topluluklarında, yeni birinin tarikate girmesi veya ulu kişinin anılması vesilesiyle düzenlenen, kurbanlar kesilen, saz eşliğinde deyişler, nefesler söylenen ve semah yapılan törenlere Âyin-i Cem denir. Bu törenlerde icra edilen ve nefes, devriye, nutuk gibi isimler verilen şiirlerde, tarikatin inanç ve dünya görüşü dile getirilir.” (Bekki, 2004: 112-113)

Tokat'ın kültürel coğrafyasının genişliği sebebiyle dinî törenlerde söylenen türküler sayı açısından fazladır. Özellikle Âlevi- Bektaşî nüfusunun fazlalığı görülmektedir. Âlevi- Bektaşî toplulukların icra ettiği deyiş, serbest konulu metinlerdir ve genellikle söyleyeni bellidir. Tokat'ta nefesten ziyade deyişler ön plandadır. Almus'a bağlı Hubyar köyündeki Âlevi- Bektaşîler, dinlerini kendi içerisinde yaşadığı için müzikleri hakkında bir bilgiye sahip olmak mümkün değildir. İncelediğimiz metinler içerisinde 27, 102, 105, 107, 109, 121, 123, 125, 142, 144, 148, 177 numaralı metinler bu türdendir.

5.3. HALK OYUNLARINDA SÖYLENEN TÜRKÜLER

Halk oyunlarını şöyle tarif edebiliriz: *“Ait olduğu toplumun kültür değerlerini*

yansıtan; bir olayı, bir sevinci, bir üzüntüyü ifade eden; kökeni din ve büyü ile ilgili (majik ve kültik) olan; müzikli (bir müzik aleti eşliğinde veya müzik aleti olmaksızın el, ayak gibi organlarla tempo tutarak) olarak, tek kişi veya gruplar halinde icra edilen; ölçülü düzenli hareketlerdir.” (Eroğlu, 1994: 35)

Tokat bölgesinde oyun havaları olarak halay, horan, bar, karşılama gibi oyun türleri bulunmaktadır. Bu tür oyunlar genellikle davul, zurna, saz, kaval, def eşliğinde düğün, kına, asker uğurlama, özel günlerde ve çeşitli törenlerde oynanmaktadır. Tokat türkülerindeki halk oyunlarını alt başlıklar içerisinde inceledik:

5.3.1. Halay Türküleri

Çoğunlukla düğün, kına gibi coşkulu törenlerde oyun havalarıdır ve geneli halay türküleridir. Bu tür oyun havalarının konuları aşk, ayrılık, tabiat gibi duygulardır. Ezgisi yönünden coşkulu ve tempolu olması bakımından oyun havası olmuşlardır. Davul, zurna, saz, def ile ezgisi hareketlenen bu tür türküler, kadın-erkek ve sadece erkek olmak üzere tek veya gruplar şeklinde oynanabilmektedir. Tokat yöresindeki düğünlerde yapılan ilk oyun Tokat ağırlaması halayı, sonuncusu ise çekirge oyunudur. Bu yöreye ait en önemli oyun havalarından biri de erkek ve kadın eşliğinde sergilenen“ellik” oyun havasıdır.

İncelediğimiz metinlerde metni olmayan sadece isimlerini bildiğimiz oyunlar vardır. Biz sadece elimizde metni bulunan türkülere göre tasnif yapmaya çalıştık. 3, 7, 28, 31, 34, 39, 41, 56, 59, 66, 67, 68, 69, 82, 83, 87, 89, 92, 93, 100, 124, 182, 185, 197 numaralı türküler bu türdendir. 67 numaralı *Hey On Beşli* adlı türkü ağıt olarak ortaya çıksa da, günümüzde oyun havası şeklinde oynanmaktadır.

5.3.2. Semahlar

Âlevi- Bektaşî törenlerinde, gruplar halinde kadın-erkek karışık olarak yapılan dinsel oyunlara semah, samah, zamah gibi çeşitli isimler verilir. Semahların ezgileri, yöreden yöreye farklılık göstererek tek çeşit çalgı aletiyle yapılarak kutsallık işlevini korur. Genellikle dinle beslenerek belli inançları konu alan semahlar, din dışı konulardan da oluşabilir. Ezgileri ve içerikleri yönüyle diğer türkülerden ayrılır.

Tokat türküleri içerisinde Âlevi- Bektaşî törenlerinde icra edilen semahlar; ağırlama, yeldirme ve ağırlama olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Ağırlama bölümlerde ritim yavaş olurken yeldirme bölümlerinde hızlanır. İncelediğimiz metinler içerisinde 51, 56, 101, 173 numaralı türküler, yeldirme bölümü bulunan semahlardır. 28,

117, 134, 171, 172, 175, 177, 186, 192 numaralı türküler de bu türdendir.

Tokat türkülerini kullanıldığı yer ve ortamına göre incelediğimizde ağırlıklı olarak halay türkülerinin bulunduğu grlmŖtr. Ayrıca düğün, iŖ, semah örnekleri de metinler içerinde bulunmuŖtur.

BÖLÜM VI

6. EZGİLERİNE GÖRE TOKAT TÜRKÜLERİ

Tokat türkülerini ezgilerine göre incelemeyden önce halk müziğinin tanımı yapmakta fayda vardır:

“Bir sanat endişesi olmadan, halkın duygu ve düşüncelerini, sevinç ve acılarını yiğitlik, göç, sevgi, sıla özlemi ve daha güncel yaşamın toplumsal olaylarını, sade fakat içten gelen ezgilerle anlatabilen ve halkın ortak yaratma gücünün ürünü olan müziğe halk müziği denir.” (Arseven, 1992: 15-28).

“Türk halk musikisi iki şekilde ortaya çıkar; sözlü halk musikisi, sözsüz halk musikisi. Sözlü halk musikisi bütün türleriyle halk türkülerimizi, sözsüz halk musikisi ise halk oyunlarımızın ezgilerini kapsamaktadır.” (Arseven, 1992: 15-28).

“Geleneksel Türk Halk Müziği, folklorik ve anonim bir karakter taşır. Yaratıcıları genellikle belli değildir. Türk köylüsünün, Türk aşiretlerinin ve Türk âşıklarının, ozanlarının ortak halk ürünleridir.” (Hoşsu, 1997: 3).

Cahit Öztelli, Şükrü Elçin, Nevzat Gözaydın, Veysel Arseven gibi araştırmacıların çoğu türkülerin “usullü” ve “usulsüz” olarak ikiye ayrıldığını düşünmektedir. Usullü türküler kırık hava, usulsüz türküler ise uzun hava denmektedir. Bu ayrım Türk Halk Müziği içerisinde yaygınlık kazanmıştır.

“Uzun havalar genellikle; Karacaoğlan, Dadaloğlu, Emrah, Ruhsatî, Sümmanî ve daha birçok saz şairinin deyişleri üzerine söyleniyor olsa da, halkın kendi iç dünyasını yansıtan sözleri içerirler.” (Arseven, 1992: 15-18).

“Bu uzun havaların çok çeşitleri vardır: Divan, bozlak, maya, Garip, Kerem, hoyrat, yanık, müstezat, aydost, Türkmani, Kalenderi, kayabaşı, eğin, Çukurova, ağıt vs.” (Bekki, 2004: 120).

“Kırık havalar ise bütün ölçülü halk ezgilerini kapsamaktadır. Bunlara Urfa’da kırık hava; Ege’de zeybek; Ordu, Giresun, Trakya ve Marmara’da karşılama; Harput’ta şıkıltım; Karadeniz ve kıyılarında horon; Isparta ve Eğridir’de datdiri; Kars ve Erzurum’da Sümmanî denir.” (Bekki, 2004: 120).

Yapmış olduğumuz bu çalışmada, TRT Repertuar’ında bulunan Tokat yöresine ait kırık havalar incelenerek tahlil ve tasnif edilmeye çalışılmıştır.

6.1. TOKAT HALK MUSİKİSİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ³

Birçok medeniyete kültür merkezliği yapmış olan Tokat, Karadeniz Bölgesi'nin iç kısımlarında yer alır. Sosyal kültürel merkezi haline geldiği için folklorik yapı gelişmiş ve zenginleşmiştir. Tokat, çevresindeki Samsun, Ordu, Giresun, Sivas ve Yozgat illeriyle de kültür etkileşimi yaşamıştır.

Tokat Halk Müziği'nin genel ezgi yapısını sözlü-sözsüz oyun havaları, uzun havalar, halay havaları, güzellemeler, kına ve düğün türküleri, ağıtlar, koşmalar ve deyişler oluşturmaktadır. Tokat yöresi halk ezgilerinde; makamsal, ezgisel, tür ve usul çeşitliğine rastlanır. Tokat türkülerinin dizileri şu makamlarda seyretmektedir: Hüseyini, Muhayyer, Karcıgar, Çargâh, Pençgâh, Ferahnak, Uşşak, Rast, Hüzzam, Hicaz, Mahur, Segâh, Nikriz, Buselik. En çok kullanılan makam dizileri Hüseyini, Çargâh, Uşşak ve Pençgâh'tır. Yöresel üsluptan bahsedilirse daha çok Çargâh ve do karalı Pençgâh makamı dizileri dikkat çekmektedir. TRT Repertuarı'ndaki Tokat türkülerin çoğu kırık hava şeklindedir. Bu türküler içerisinde bulunan semahların ilk bölümü serbest ikinci bölümü kırık hava olanları mevcuttur. Tokat türkülerine ölçü olarak bakıldığında çoğunlukla 2/4, 3/8, 4/4, 5/8, 6/4, 7/8, 7/4, 8/8, 9/4, 10/8, 11/4, 12/8, 18/8 zamanlı usuller kullanılmıştır.

Hüseyini dizisi özelliği gösteren türküler: “*Sevdâkarın Ateşinden, Yeni Hamamın Kurnaları, Akşam Oldu Gün Dolaşmaz, Mavi Yeleğin Oğlan, Uy uy Yârim Eylen (Çay Aşağı Gurt İzi), Evleri Görünüyor, Gel Benim Esmeye Yârim, Hamam Yaptım Tasına, Karşıdan Âşık Gider, Hey On Beşli, Garşı Dağın Başına, Oy Tombulum Tombulum, Ben Yârimi Gördüm Aşk Pınarında, Bugün Ben Bir Güzel Gördüm, Hak Muhammet, Yaz Bahar Aylarında Geleyim Derdim, Aşıp Aşıp Karlı Dağlar Gelirsin, Geçti Ömrüm Gene Sensiz, Her Sabah Her Sabah.*” Muhayyer dizisi özelliği gösteren türküler: “*Ocağa Koydular, Her Sabah Her Sabah Gülşen İçinde, Aşağıdan Gelen Elin Galdursun, El Vurup Yaremi İncitme Tabip.*” Karcıgar dizisi özelliği gösteren türküler: “*Uzun Olur Amasya'nın Selvisi, Bülbülü Suladım Altın Tasınan, Abdal Olsam, Madımak Uzar Gider, Evleri İki Katlı.*” Çargâh dizisi özelliği gösteren türküler: “*Şu Almus'un Dibeği, Ekin Ektim Çöllere, Sarı Buğday Başyım, Dereler Gölgeledi, Müdür Beyin Yeşil Kürkü, Kaşın Kara İken Ezelden Kare, Mavi Çuha Giymiş, Sabahtan Uğradım Yârin Yanına, Bir Seher Uğradım Göl Kenarına, Gam Gasavet Bugün Başa Gelindi, Yüce Dağ Başında Bir Ulu Pınar, Ela*

³ Bu bölümün yazılımında “Selda Arslan'ın, *Tokat Yöresi Halk Ezgilerinin Müzikal Analizi*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst. Müzik Ana Sanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2016, s.15-115” çalışmasından yararlanılmıştır.

Gözlerini Sevdiğim Güzel, Yumak Yumak Olmuş Saçının Teli.” Pençgâh dizisi özelliği gösteren türküler: “*Dinyaba'nın Taşları, Güpürüm Güçüceksin (çargâh), Gel Ellikten Ellikten, Gonaklar Yaptırdım, Dağdan Davar Aşdı mı, Darı Goydum Ambara, Caminin Ezanı Yok, Sigaramın Dumanı, Ellik Baba Gidelim, Aşağıdan Gelen Yaylı Makine, Yürü Güzül Yürü Yolundan Galma.*” Ferahnak dizisi özelliği gösteren *Sabahın Seherinde Ötüyor Kuşlar* adlı türküdür. Uşşak dizisi özelliği gösteren türküler: “*Minarede Taş M'olur, Depe Başı Kirezler, Al Elmanı Yedin mi, Pencereden Bakıver, Ala Çam Allanıyor, Bir Güzelin Hasretinden Ahından, Derdinden Del'oldum İnan Vallahi, Düşünün Halını Darda Kalanın, Güzel Seni Sevdim Anca Bu Dünyada, Bülbül Ne Ötersin, Hatrına Düşmez Sormaz Halimden (hüseyni), Dostun Bahçesine Hoyrat Girmiş, Gül Yüzlüm Gül Destem, Nâme Nazlı Yârin Hak-ı Payına.*” Rast dizisi özelliği gösteren türkü: “*Dere Geliyor Dere (re rast), Yayla da Yollarında Göç Kater Kater.*” Hüzzam dizisi özelliği gösteren türküler: “*Erkilet Var Pazar Var, Portakal Dilim Dilim, Fırın Üstünde Kürek.*” Hicaz dizisi özelliği gösteren türküler: “*Camekânın İçinde Ayna mısın Cam mısın (re hicaz), Biner Atın Eysisine, Topçam Yaylası, Armuttan Kayacağım, Elinde Dül Dül Aman, Sabah Kalktım Er Gettim (re hicaz), Deymen Benim Gamlı Yaslı Gönlüme, El Çek Tabip Sinem Üstünden.*” Mahur dizisi özelliği gösteren türküler: “*Evlerinin Önü Pazara Yakın, Karanfilin Filfli, Kalenin Bedenleri, Seher Vakti Senin Ah-u Zarından.*” Segâh dizisi özelliği gösteren *Suya Düştü Gülümüz* adlı türküdür. Nikriz dizisi özelliği gösteren türküler: “*Başındaki Yazmayı Sarıya mı Boyadın, Oğul Yârim Yaylalardan Aş da Gel, Sarsı Kıranı, Nebişiş Dedikleri, Ezel Bahar Geldi, Yeni Çiftlik Derler.*” Buselik dizisi özelliği gösteren ise sadece *Sabahtan Kalktım Ki (Burçak Tarlası)* adlı türküdür.

6.2. TOKAT YÖRESİNDE YAYGIN OLARAK KULLANILAN ENSTRÜMANLAR

Tokat yöresine ait türkülerde çoğunlukla bağlama, kaval, cümbüş, def, darbuka, zurna kullanılmaktadır. Özellikle Reşadiye ve civarında kaval; Tokat merkez ve Turhal'da klarnet ve cümbüş; Zile ve Âlevi- Bektaşî toplulukların yaşadıkları bölgelerde bağlama ön plandadır (Turhan, Adıgüzel, 2008: 28).

6.3. TOKAT TÜRKÜLERİNDE USUL

“*Usul, müziğin temel direklerinden biridir. Türk müziğinin tarih boyunca gösterdiği gelişmeler sonucu, çok sayıda ve çeşitli usuller ortaya çıkmıştır. Usulü oluşturan elemanlar atma, tartım ve düzümdür.*” (Emnalar, 1998: 109).

TRT Repertuarı'nda bulunan türküler incelendiğinde 1 oktavı geçen türkü sayısı azdır. 4 ses aralığına sahip 4, 5 ses aralığına sahip 26, 6 ses aralığına sahip 16, 7 ses aralığına sahip 23, 8 ses aralığına sahip 14 ve 1 oktavdan daha fazla ses aralığına sahip 18 türkü vardır (Arslan, 2016: 117).

Yöredeki türkülerin 36 tanesi 4 zamanlı, 19 tanesi karma (serbest ve ritimli), 18 tanesi 2, 7 tanesi 7, 6 tanesi 9, 5 tanesi 10, 4 tanesi 5, 2 tanesi 8, 2 tanesi 12 ve 1 tanesi de 18 zamanlıdır (Arslan, 2016: 117).

6.4. TOKAT TÜRKÜLERİNDE MAKAM

TRT Repertuar'ında bulunan Tokat türküleri incelendiğinde Hüseyini makamı dizisinde 20; Çargâh makamı dizisinde 14; Uşşak makamı dizisinde 16, Pençgâh makamı dizisinde 12; Muhayyer, Karcığar ve Mahur dizelerinde 5'er; Hicaz makamı dizisinde 9; Rast, Buselik ve Hüzam makamı dizelerinde 2'şer; Kürdi, Segâh ve Ferahnak makamı dizelerinde 1'er; Nikriz makamı dizisinde ise 6 adet türküye rastlanmıştır (Arslan, 2016: 116).

BÖLÜM VII

7. METİNLER

Tokat türkü metinlerinin yazımında TRT Türk Halk Müziği Repertuvar kayıtlarını, Salih Turhan ve Selahattin Adıgüzel'in *Tokat Türküleri ve Oyun Havaları* adlı eseri, Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi'sini (1-2-3), Hamdi Tanses'in *Öyküleriyle Halk Türküleri* adlı kitabını bulunan metinleri esas aldık. Bulabildiğimiz türkü hikâyelerini de türkü metinlerinin aşağısında verdik.

Türkü metinlerindeki yöreye ait ağız özelliklerini korumaya çalışarak; ayrı yazılması gereken *de/da* ve *ki* bağlaçları ile *mi* soru edatının ve özel isimlerin yazılmasına dikkat ettik. Metinlerde şüpheye düştüğümüz kelimeler olduğunda, diğer kaynaklarla karşılaştırma yaparak ufak düzeltmeler yaptık.

Türkü metinlerinde bağlantı bölümlerini italik yazı ile belirttik. Metinlerdeki bağlantı olmayan dolgu kelime ve cümleleri ayraç içerisinde gösterdik. Türkülerdeki bağlantı ve bent kısımlarına çok dikkat ederek, metinlerin düzenli bir şekilde verilmesine özen gösterdik. Metinlerde geçen yöreye ait kelimelere, çalışmamızın son kısmında bulunan *Sözlük* adlı kısımda yer verdik. Türküleri, şekil açısından incelediğimiz tasnife göre numaralandırarak sıraladık.

Metinlerin sonuna türkülerin yörelerini ve TRT Türk Halk Müziği Repertuarı'ndaki kırık ve oyun havalarını (TRT THM) şeklinde ekledik. *Tokat Türküleri ve Oyun Havaları* adlı kitaptan aldığımız metinlerin sonunda türkülerin yörelerini ve kırık hava, uzun hava metinlerini (Turhan, Adıgüzel- sayfa numarası) şeklinde gösterdik. *Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi*'nden aldığımız 1 adet türkü metninin sonuna yöresini ve (THM C.I-sayfa numarası) ekledik. *Öyküleriyle Halk Türküleri* adlı kitaptan bulduğumuz ve TRT THM Repertuarı'nda bulunmayan 1 adet türkünün sonuna yöresi belirtilerek (TANSES -sayfa numarası) verdik. Derlediğimiz iki adet türkü metnini, metinler bölümünde türkü isimlerinin yanında dipnotla gösterdik. İncelediğimiz metinlerin başlıklarının hemen altında sol tarafa kaynak kişilerin isimlerini, sağ tarafa ise derleyenlerin isimlerini ekledik. Ayrıca bulmuş olduğumuz 22 adet uzun havayı, metinler kısmında türkülerin isimlerinin yanına "(UH)" yazarak belirttik.

1. BAŞINDAKİ YAZMAYI SARIYA MI BOYADIN

Mihrican BAHAR

Yücel PAŞMAKÇI

Başındaki yazmayı da sarıya mı boyadın

Neden sararıp soldun da sevdaya mı uğradın

Tokat'tan mı geliyon da yâr sen Almuslu musun

Ben sana varacağım da söyle namuslu musun

İçliğinin yakası da sıra sıra nakış yâr

Gurban olayım boyuna da o ne biçim bakış yâr

Yola yolladım seni de yollar yollasın seni

Hızır elinden tutsun da bana yollasın seni

(Reşadiye/Tokat/TRT THM 1208)

2. CAMEKÂNIN İÇİNDE AYNA MISIN CAM MISIN

Kemal Bilsel SARISÖZEN

Kemal Bilsel Sarısözen

Camekânın içinde de ayna mısın cam mısın

Ayrılamam ben senden (de) ayrılacak can mısın

Kaldır kollarını yavrum oynat parmaklarını

Ben sana kurban olurum (da) sevsem yanaklarını

Camekânın içinde de hem aynayım hem camım

Ben de ayrılamam senden (de) kurban olsun bu canım

Desinler yâr desinler (de) dilin dışın yesinler
Kaymakamın önünde (de) kız oynatmış desinler
(Tokat/TRT THM 2643)

3. ÇAMLAR ALTINA

Selim ÖNDER *Ahmet YAMACI*

Çamlar altına (aman aman) çamlar altına
Giyin de kuşan gel Naciye'm güller altına

Mavi de destim var (aman aman) mavi de destim var
Çok sallanma hovarda Naciye'm benim de dostum var

Tren de yoluna (aman aman) tren de yoluna
Tren de yolları kalabalık Naciye'm gel gir koluma
(Tokat/TRT THM 37)

4. OĞUL YÂRİM YAYLALARDAN AŞ DA GEL

Mihrican BAHAR *TRT İstanbul Radyosu THM Müdürlüğü*

Oğul yârim yaylalardan aş da gel
Gurban olan yâr peşime düş de gel

Oğul yârim al eline sazları
Ben gidiyom kime eden nazları

Oğul yârim sitem etme boyuna
Nazlı yârim gelemiyom oyuna

Oğul yârim ılgaların geliyor
Nazlı yârim sevda beni deliyor

Bezim elin yaylaları hoş olur
Sen gelmesen kara bağrım taş olur

Oğul yârim al eline sazları
Ben gidiyom kime eden nazları
(Reşadiye/Tokat/TRT THM 1996)

5. SEVDAKÂRIN ATEŞİNDEN

Musa KURT/Rıza KAYGISIZ

Ankara Devlet Konservatuarı

Sevdakârın ateşinden
Kerem gibi yanar aman

Aşka düşen (de oy) hemen gülemez
Arar derdine (oy) çare bulamaz

Attan düşenden de yiğit mi olur
Sevmedik gönülde sevda mı olur
(Tokat/TRT THM 3019)

6. DEVELER KATER KATER

Yavru Mehmet Efendi

İstanbul Belediyesi Konser Heyeti

Develer kater kater *dilhem ya leyl*
Zenciri suya batar *babuç*

Bana evlen diyorlar *dilhem ya leyl*

Şimdi de kızlar bahalı *babuç*

Kara tavuk tepeli *dilhem ya leyl*

Kulakları küpeli *babuç*

(Tokat/Turhan, Adıgüzel s.120)

7. ÇEKİRGEYİ HEYLEMEDEN GELİRLER

... *Ferruh ARSUNAR*

Çekirgeyi heylemeden gelirler

Çekirgeye güle güle ölürler

Eğri butlu sivri kıçlı çekirge

Eğri başlı sivri kıçlı çekirge

Çekirgeyi heylediler yazıya

Ot kalmadı koyun ile kuzuya

Eğri butlu sivri kıçlı çekirge

Malımın ortağı mısın çekirge

(Tokat/Turhan, Adıgüzel s.104)

8. EVLERİNE VARDIM EVDE YOĞUMUŞ (SEN SEFA GELDİN)

Mahalli Sanatçılar A.Rıza GÜNDOĞDU

Evlerine vardım evde yoğumuş

Gomşusuna sordum (anikom) oğlan doğurmuş

Güller güller piyade güller sen sefa geldin

Yaşmağın altında anikom bağrımı deldin

Evlerine vardım evleri ıssız

Nerde galdı gelmedi (anikom) bizim hayırsız

Güller güller piyade güller sen sefa geldin

Yaşmağın altında anikom bağrımı deldin

Evlerine vardım evleri ıssız

İbriğine baktım (anikom) ibriği susuz

Güller güller piyade güller sen sefa geldin

Yaşmağın altında anikom bağrımı deldin

(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.152)

9. ŞU ZİLE’NİN UFACIK TEFECİK YOLLARI

Hamit Bey

Bekir ALTINDAL

Şu Zile’nin ufacık da tefecik yolları

Bir omuzdan bir omuza saçları

Amman yârim civelek yârim kostak yârim vay vay

Amman yârim tombul yârim güzel yârim hoppa

Şu Zile’nin gümüşe benzer çayları

Al yeşil giymişler kızları

Amman yârim civelek yârim kostak yârim vay vay

Amman yârim tombul yârim güzel yârim hoppa

(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.268)

10. ARABAM DEVRİLİYOR

Âşık Eşref- Fidan GÜL

Salih TURHAN

ERKEK

Arabam devriliyor

Omuz verelim omuz

Çevreli yâr çevreli

Yâr elinde çevreli

Yol bulamadım gidem

Yâr yolumu çevreli

KADIN

Gel sevdiğim gavuşak

Kara toprak sonumuz

Çevreli yâr çevreli

Yâr elinde çevreli

Yol bulamadım gidem

Yâr yolumu çevreli

(Almus/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.55)

11. GÖREMEDİM GÜNDÜZLERİM GEC'OLDU (UH)

Mehmet Aslan DAĞDEVİREN

Nurettin ÇAMLIDAĞ

Göremedim gündüzlerim gec'oldu

Bu ayrılık ölümden de güç oldu

Neredesin de kömür gözüm neredesin

Canım canım canım oy oy

Neredesin de kuş avazım neredesin

Canım canım canım oy oy

El ermiyor göz görmüyor yol uzak

Eriyor yüreğim su yok kar uzak

Neredesin de dudu dillim neredesin

Canım canım canım oy oy

Neredesin de kuş avazım neredesin

Canım canım canım oy oy

(Turhal/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.412)

12. EVLERİNİN ÖNÜ ÜZÜM ASMASI (MOLLA)

Sırrı SARISÖZEN

Muzaffer SARISÖZEN

Evlerinin önü üzüm asması

molla molla üzüm asması

Yârimin geydiği hürriyet basması

molla hürriyet basması

Şekerden burma molla

Kendini kolla molla

Evlerinin önü yüksek kaldırım

molla molla yüksek kaldırım

Kaldırımdan düştüm beni kaldırım

molla beni kaldırım molla

Şekerden burma molla

Kendini kolla molla

Evlerinin önü hamama yakın

molla molla hamama yakın

Hamamdan geliyor boyuna bakın

molla boyuna bakın molla

(Sivas/Tokat/THM C.I-s.346)

13. ANA BENİ GURBET ELE VERDİLER

Gül FİDAN

Salih TURHAN

Ana beni gurbet ele verdiler verdiler

Gelin edip saçlarımı ördüler ördüler

Bu köyü de bana çok mu gördüler gördüler

Baba beni niye verdin yabana yabana

Verseyidin köyümüzde çobana çobana

Giderim giderim sılamdan öte vay öte

Ben öksüzüm vermen beni gurbete gurbete

Gurbet elde benim ömrüm de bite oy bite

Baba beni niye verdin yabana yabana

Verseyidin köyümüzde çobana çobana

Değmen bana içerimden doluyum doluyum

Mevlâ'nın bir bahtı kara kuluyum kuluyum

Verin beni sevdiğimi ölüyüm ölüyüm

Baba beni niye verdin yabana yabana

Verseyidin köyümüzde çobana çobana

(Almus/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.53)

14. BİNER ATIN EYİSİNE

Mahmut SAĞLAM

Ankara Devlet Konservatuarı

Biner atın eyisine

Gider yolun gıyısına

Çağırın gelsin dayısına

Şen anam bubam evin şen olsun

Gidiyom ben haberin olsun

Elimi soktum dastara

Elimi kesti ustura

Allah'ım şirin göstere

Şen anam bubam evin şen olsun

Gidiyom ben haberin olsun

Atımın kuyruğu düğüm

Sineme vurdular döğün

Ayrılık günleri bugün

Şen anam bubam evin şen olsun

Gidiyom ben haberin olsun

(Tokat/TRT THM 2754)

15. KARA KOYUN

Osman ÖZDENKÇİ/Cemal KARAEMLAS

Muzaffer SARISÖZEN

Kara koyun koyunların beyidir

Ak kuzu da yüreğimin yağdır

Yerimiz sorarsan Kumalar dağıdır

Meleme koyun meleme vazgeç kuzundan

Çok analar ayrı düşer kızından

Koyun seni yaylalada güdeyim

Seni alıp da elimde yedeyim

Kuzun öldü ben Allah'a ne deyim

Meleme koyun meleme vazgeç kuzundan

Çok analar ayrı düşer kızından

Korkar oldum dağların kurdundan

Koyun geldi kuzu gelmez ardından

Ben de bıktım bu ananın derdinden

Ağlama koyun ağlama vazgeç kuzundan

Çok analar ayrı düşer kızından

(Reşadiye/Tokat/TANSES s.219)

Bir Yörük çobanın sürüleriye arasındaki bağı anlatan bir hikâyedir. Çobanla sürüleri arasında sevgi dolu bir bakış, içten bir okşama gibi duygusal bağ vardır. Bu duygusal bağı ise kaval sesi tamamlamaktadır. Yörük çoban ile oymak beyin kızı arasında gizli bir sevgi vardır. Çoban bu sevgisini kendini tartarak söyleyemez; kız ise babasının kişiliğine yakıştırmadığından sevgisini söyleyemez. Sevdalı kız, çobanın çaldığı kavalın dilini dinleye dinleye iyice çözer. Bir gün hırsızlar çobanın sürüsünü çalmak için çobanın

elini, ayağını bağlarlar. Hırsızlar sürüyü alıp gitmek isteseler de sürü yerinden kıpırdamaz. Bunun üzerine çoban “Sürüyü yerinden oynamanız ve çalmanız için benim kaval çalmam gerek” der. Hırsızlar, çobanın elini, ayağını çözer ve kaval çalmasını isterler. Çoban kavalı daha farklı bir ezgiyle çalar. Bunu duyan sevdalı kız, çobanın başının dertte olduğunu anlar ve herkese söyler. Yörükler toplanıp sürünün oraya giderler. Bunu gören hırsızlar ise kaçarlar. Bu olay olduktan sonra Yörükler, çobanla kızın arasında bir şey olduğunu düşünürler. Bu dedikokdu kızın babasının kulağına da gider ve çobanı yanına çağırır. Oymak Bey “Ben sürülerine tuz yalatayım, sen sürüleri suyun başına götür. Sürüler su içmeden durabilirlerse kızımı sana veririm.” der. Çoban, sürünün çoğundan emindir, fakat bir karakoyundan emin değildir. Sürüler koşup çeşmeye giderken kavalın sesiyle geriye dönerler. Karakoyun ise kavalın sesine rağmen suya doğru yol alır. Bunun üzerine çoban, kavalın sesini daha bir yanıklaştırır. Karakoyun da sonunda susuzluğunu unuttur. Bunu gören Oymak Bey “Kızımı sana verdim, gitt.” der. Bu olay yaşanırken karakoyun susuzluktan ve tuzdan ölür. Çoban da karakoyunun ölümü üzerine bu türküyü yakar.⁴

16. SARI KIRANI

Aziz TORUN

Muzaffer SARISÖZEN

Sarı kiranında kıratım kışner

Bin liralık gibi nüfuzum işler

Benim nazlı yârim nerede kışlar

Kaldır kır at kaldır ayağını nallayım

Nallayım da yâre karşı yollayım

Has gümüşden kesdireyim nalını

Üç güzele dokudayım çulunu

Yâr yoluna çevireyim yolunu

Kaldır kır at kaldır ayağını nallayım

Nallayım da yâre karşı yollayım

(Reşadiye/Tokat/TRT THM 829)

⁴ Hamdi Tanses, *Öyküleriyle Halk Türküleri*, s.220

17. ÖĞRETMENE VARAMADIM

Davut ŞAHİN Davut ŞAHİN

Öğretmene varamadım

Naylon çorap giyemedim

Muradıma eremedim

Abum abum gız abum (da)

Sebebim sensin abum

Şu Niksar'a varsalar

Öğretmeni bulsalar

Beş on kuruş verseler

Abum abum gız abum (da)

Sebebim sensin abum

Çobana verdin gördün mü

On bin yedin duydun mu

Ah kana kana uyudun mu

Abum abum gız abum (da)

Sebebim sensin abum

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.241)

1964 yılında, Hatipli köyünde güzel mi güzel bir kız yaşar. Bu kızın annesi, kızını hep öğretmene vermek ister. Çocukluğundan beri bu düşüncesini de kıza işler. Kız büyüdüğünde ise köyün zengin bir çobanıyla nişanlanır. O sırada köyde öğretmen olan yakışıklı ve şehrili bir genç vardır. Kız, bu öğrenmene sevdalanır ve nişanı atar. Öğretmenin babası ise oğlunu köylüyle evlendirmek istemez. Bu olaydan sonra kız, köydeki başka bir çobana verilir. Düğün günü geldiğinde ise, kız başı yıkandıktan sonra âdet gereği kız gezdirilir. Bu gezi yapılırken kızdan mâni söylenmesi istenir. Kız da mâni yerine öğretmene sevdalı olduğu için bu türküyü yakar.⁵

⁵ Hamdi Tanses, *Öyküleriyle Halk Türküleri*, s.427

18. TOPÇAM YAYLASI

Ufuk GÜNEŞEN

Şinasi ÖZKAN

Topçam yaylası düz yıldız ışılar

Teyfik'i vurdular kanlar fişilar

İmdadıma gelmez hain uşaklar

Teyfik'im Teyfik'im aslan Teyfik'im

Topçam yaylasına yaslan Teyfik'im

Atımı bağladım topçam düzüne

Dom dom kurşunları değdi dizime

Benden selam söylen elin kızına

Teyfik'im Teyfik'im aslan Teyfik'im

Topçam yaylasına yaslan Teyfik'im

(Tokat/TRT THM 1511)

19. YENİ HAMAMIN KURNALARI

Hüseyin ARSAL

Ankara Devlet Konservatuarı

Yeni hamamın kurnaları küt küt akıyor

Şakir'in kaması da (ağam yar) ciğerime batıyor

Deli Mehmet gibi yiğit yerde yatıyor

Seherde açılan güllerin solsun

Beni vuran Şakir kardaşım Allah'tan bulsun

Çaktım çaktım da altı patlar ateş almadı

Dört yanıma baktım da (ağam yar) kimse kalmadı

Arkadaşlarım da bana imdat olmadı

Seherde açılan güllerin solsun

Beni vuran Şakir kardaşım Allah'tan bulsun

(Niksar/Tokat/TRT THM 4411)

20. DELİ ŞÜKRÜ DERLER NAMIM VAR İDİ

Sevda GÜL ...

Deli Şükrü derler de yâr yâr nâmım var idi

Mağrup'tan Maşrık'a kadar yâr yâr şânım var idi

Zimoğulları'nda da yâr yâr âhım var idi

Gelmem emmim gelmem de dönmem geriye

Beni sürgün ettiler yâr yâr Angıl Dere'ye

Benden selâm olsun da yâr yâr bizim ellere

Konaklar yaptırdım da yâr yâr Uzun Çarşı'ya

Camlı pencereler yâr yâr karşıya

Benden selâm olsun yâr yâr Reşit Paşa'ya

Gelmem emmim gelmem de dönmem geriye

Beni sürgün ettiler yâr yâr Angıl Dere'ye

Benden selâm olsun da yâr yâr bizim ellere

Atımı çektiler de yâr yâr binek taşına

Elim yetişmiyor da yâr yâr eğer kaşına

Benden selâm olsun da yâr yâr Hamdi gardaşa

Gelmem emmim gelmem de dönmem geriye

Beni sürgün ettiler yâr yâr Angıl Dere'ye

Benden selâm olsun da yâr yâr bizim ellere

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.113)

21. EVLERİNİN ÖNÜ PAZARA YAKIN

Muzaffer SARISÖZEN

Muzaffer SARISÖZEN

Evlerinin önü pazara yakın

Pazardan geliyor (yâr yâr) boyuna bakın

Sağına soluna hamaylı takın

Hilal de kaşlı Taşkırان'ım uğurlar olsun

Yediğimiz kebablar lop lop et olsun

İçtiğimiz şaraplar afiyet olsun

Evlerinin önü üzüm asması

Taşkırان'ın geydiği (yâr yâr) hürriyet basması

Taşkırان'da olmuş beyler yosması

Hilal de kaşlı Taşkırان'ım uğurlar olsun

Yediğimiz kebablar lop lop et olsun

İçtiğimiz şaraplar afiyet olsun

Evlerinin önü yüksek kaldırım

Kaldırımdan düştüm (yâr yâr) beni kaldırın

Taşkırان'ın uğruna beni öldürün

Hilal de kaşlı Taşkırان'ım uğurlar olsun

Yediğimiz kebablar lop lop et olsun

İçtiğimiz şaraplar afiyet olsun

(Tokat/TRT THM 685)

22. GONAKLAR YAPTIRDIM

İsmail ÇOBAN

Hayrettin KOYUNCU

Gonaklar yaptırđım (da yâr yâr) uzun çarşıya

Camlı pencereler (de canım) garşı garşıya

Haber anlatamadım (da yâr yâr) Reşit Paşa'ya

Gelme emmim gelme (de gelme) dönmem geriye

İşte ben gidiyom (da nazlım) bilmem nereye

Ağla anam ağla (da ağla) kaderim böyle

Benden selam olsun (da nazlım) bizim ellere

Kırattım da kişir kişir kişiyor

Beş bacım var evde (de canım) nakış işliyor

Bilmem Hamdi gardaşım da n'ışlıyor

Gelme emmim gelme (de gelme) dönmem geriye

İşte ben gidiyom (da nazlım) bilmem nereye

Ağla anam ağla (da ağla) kaderim böyle

Benden selam olsun (da nazlım) bizim ellere

Kırattı çektim (de yâr yâr) binek taşına

Elim yetişmiyor (da canım) eğer kaşına

Benden selam olsun (da yâr yâr) fakirdaşına

Gelme emmim gelme (de gelme) dönmem geriye

İşte ben gidiyom (da nazlım) bilmem nereye

Ağla anam ağla (da ağla) kaderim böyle

Benden selam olsun (da nazlım) bizim ellere

Deli Şükrü derler (de yâr yâr) namım varıdı

Mağrıptan maşrubu (da canım) şanıım varıdı

Bahar geldi (de yâr yâr) karlar eridi

Gelme emmim gelme (de gelme) dönmem geriye

İşte ben gidiyom (da nazlım) bilmem nereye

Ağla anam ağla (da ağla) kaderim böyle

Benden selam olsun (da nazlım) bizim ellere

(Kızılcaören Köyü/Reşadiye/Tokat/TRT THM 2640)

23. OCAĞA KOYDULAR

Mihrican BAHAR *Nida TÜFEKÇİ*

Ocağa koydular da gız annem yufka (da) sacını

Başıma geçirdiler gız annem gahır (da) tacını

Anam sen unutma da benim ağrım (da) acımı

Şen ol annem evin barkın şen olsun

Yarın gece evinizde mum yansın

Aha ben gidiyom haberin olsun

Yarın gece evinizde mum yansın

Gınamı gardılar da gız annem çamur (da) ettiler

Yollara döktüler de gız annem demir (de) ettiler

Beni gurbet ele de gız annem alıp (da) gittiler

Şen ol annem evin barkın şen olsun

Yarın gece evinizde mum yansın

Aha ben gidiyom haberin olsun

Yarın gece evinizde mum yansın

(Reşadiye/Tokat/TRT THM 1639)

24. SABAHTAN KALKTIM Kİ (BURÇAK TARLASI)

Muzaffer SARISÖZEN *Muzaffer SARISÖZEN*

Sabahtan kalktım ki ezen sesi var

Ezen de sesi değil (yâr yâr) burçak yası var

Bakın şu adamın kaç tarlası var

Aman da kızlar ne zorumuş burçak yolması

Burçak tarlasında yâr yâr gelin olması

Eğdirme fesini yâr yâr gahar da giderim

Evini başına yıhar da giderim

Sabahtan kalktım da sütü pişirdim

Sütün (de) köpüğünü (yâr yâr) yere taşırdım

Burçak tarlasında aklım şaşırđım

Aman da kızlar ne zorumuş burçak yolması

Burçak tarlasında yâr yâr gelin olması

Eğdirme fesini yâr yâr gahar da giderim

Evini başına yıhar da giderim

Elimi salladım değdi dikene

İntizar eyledim yâr yâr burçak ekene

İlahi kaynana ömrün tükene

Aman da kızlar ne zorumuş burçak yolması

Burçak tarlasında yâr yâr gelin olması

Eğdirme fesini yâr yâr gahar da giderim

Evini başına yıhar da giderim

(Tokat/Sivas/TRT THM 791)

Niksar'ın bir köyünün en varlıklı ailelerinden birinin oğlu, İstanbul'a askere gider. Hasftasonu iznine her çıkışında bir İstanbullu kızı görür ve sevdalanır. Kız da genç oğlana sevdalnmıştır. İstanbul'un tanınmış ailelerinden birinin kızıdır. Bu kız çok güzel ve iyi bir eğitim almıştır. Oğlanın askerliği bittiğinde gider kızı, babasından ister. İlk başta kızın ailesi karşı gelir, fakat kız ailesini ikna eder. Bunun üzerine kız ve oğlan Niksar'ın köyüne giderler. Kız, köye iner inmez burnuna gelen tezek kokusundan çok rahatsız olur. Köy yerinde gelin kız, sürekli hizmet etmeli ve kaynanasının sözünden çıkmamalıdır. Kaynana ve görümce süreki kızı tarlaya götürür. Tarlada çalışan kızın elleri ve ayakları kan içinde kalır. Sevdiğinden de eski ilgiyi göremez. Bunun üzerine kız ailesinin sözünü dinlemediği için pişman olur.⁶

⁶ Hamdi Tanses, *Öyküleriyle Halk Türküleri*, s. 255

25. AKŞAM OLDU GÜN DOLAŞMAZ

Âşık Veli AYDIN

Muzaffer SARISÖZEN

Akşam oldu gün dolaşmaz

Sabah oldu ülker açmaz

(Ah)Benim yârim benden geçmez

Niye doğdun sarı yıldız

Yıldız, yıldız, yıldız, yıldız

Yıldız, yıldız, yıldız, yıldız (ey)

Kanlı m'oldun kenli m'oldun

Niye doğdun evler yıkan (beller büken)

Zalım ayrılık dön dön dön (dön dön)

Parmağında hatem yüzük

Kolunda altın bilezik

Sevilmeyen kıza da yazık

Niye doğdun sarı yıldız

Yıldız, yıldız, yıldız, yıldız

Yıldız, yıldız, yıldız, yıldız (ey)

Kanlı m'oldun kenli m'oldun

Niye doğdun evler yıkan (beller büken)

Zalım ayrılık dön dön dön (dön dön)

(Tokat/TRT THM 221)

26. ANAM İNEĞİNİ DE DAŞA BAĞLASIN (UH)

Zafer GÜL

Zafer GÜL

Ah Anam ineğini (de) daşa bağlasın

Eller bayram etsin [anam ağlasın]²

Gelin bacım(da) sinesini dağlasın

Yokluk gurbet ele bağladı bizi

(Ah) Garib anam çileli anam anam

Ah Gurbetin yoluna (da) ekin ekilmez

Yağmur yağmayınca da [kökü sökölmez]²

Hem ayrılık (da) hem sevda da çekilmez

Yokluk gurbet ele bağladı bizi

(Ah) Garib anam çileli anam anam

Ah Uzundur uzahdır da gurbetin yolu

İçimde hasretlik de [gam keder yolu]²

Anam bu ayrılığın (da) ölümdür sonu

Yokluk gurbet ele bağladı bizi

(Ah) Garib anam çileli anam anam

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.405)

27. GELDİK GİDER OLDUK ELLERİNİZDEN

Gül FİDAN

Salih TURHAN

Hey dost Geldik gider olduk da ellerinizden

Dostlar (canlar) sefa ile gönderin bizi

Doyup usanmadık dillerinizden

Dostlar sefa ile gönderin bizi

Canlar sefa ile gönderin bizi

Hey dost Yârim senin ile (de) orda buluşak

Muhabbetin dallarından konuşak

Çok nametin yedik gel helalleşek

Dostlar sefa ile gönderin bizi

Canlar sefa ile gönderin bizi

Hey dost Pîr Sultan Abdal'ım (da) Hakk'a yakındır

Edebi erkânı hemen dakınır

Ölüm ırak derler (de) hemen yakındır

Dostlar sefa ile gönderin bizi

Canlar sefa ile gönderin bizi

(Almus/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.169)

28. ARMUT DALDAN DÜŞER Mİ

Âşık Veli AYDIN

Cemil DEMİRSİPAHİ

Armut daldan düşer mi (de)

Günden yana pişer mi

Sevip sevip ayrılmak (da)

Şanımıza düşer mi

Armut dalda yüz dirhem (de)

Gülersin dirhem dirhem

Senin sevdan değil mi (de)

Beni böyle gezdiren

Armut dalda bir sıra (da)

Yârim gitmiş Mısır'a

Koyun olsam melesem (de)

Yârimin ardı sıra

(Tokat/Turhan, Adıgüzel s.56)

29. ÇUBUK UCU GÜL UCU

Sevda GÜL *Salih TURHAN*

Çubuk ucu gül ucu (da)

Yâre değer bir ucu

Yâre gönlüm kırıldı (da)

Söylesem de dil ucu

Evin önü tekneli

İçine gül ekmeli

Emmim oğlu dururken (de)

Kime boyun bükmeli

Su gelir bulanarak

Hergini dolanarak

Buna can mı dayanır (da)

Yâr gelir sallanarak

Kayalardan indirek

Suyu nerden bindirek

Kuşlar yüz çevirmiyor

Yâre haber gönderek

Meyve kestim suyumuş (da)

Yâr kaderim buyumuş

Ellere yazı yazmış da

Bana gelmiş uyumuş

Dama çıktım ip gerdim
İpe mendilim serdim
O zalimin (muhannetin) oğlunu
Candan ciğerden sevdim
(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.108)

30. DİNYABA'NIN DAŞLARI

Âşık İhsan *Melih DUYGULU*

Dinyaba'nın daşları (da)
Düzgün öter guşları
Dolanıyor boynuma (da)
Şemsi (de) gızın saçları

Dinyaba'na vardın mı (da)
Şemsi (de) gızı gördün mü
Şemsi gızın saçını (da)
Elinilen ördün mü
(Reşadiye/Tokat/TRT THM 4177)

Tinyaba'nın Çevrecik köyünde yaşayan güzelliği dillere destan bir kız vardır. Bu kızın adı Şemsi'dir. Köyün bütün gençleri bu kıza sevdalıdır. Kız ise başka mahalleden bir gence vurgundur. Şemsi kız, vurgun olduğu genç ile kaçır. Bunu duyan köyün gençleri büyük üzüntü yaşar. Bu gençler arasında onu seven bir âşık bu türküyü söyler.⁷

31. ELİNDE CINGİL ORAK

Davut ŞAHİN *Salih TURHAN*

⁷ Hamdi Tanses, *Öyküleriyle Halk Türküleri*, s. 430

Elinde cıngıl orak
Saliş tarlan ne ırak
Bu gece geliyorum
Döşęinde yer bırak (Gapıyı açık bırak)

Ekini biçe biçe
Bulamadım ucunu
Dahasını söyleyemem (Birisini söyleyemem)
Saliş bilir suçunu (O da bilir suçunu)

Ekin biçtim göğüdü
Nerden aldın öğüdü
Ben sana yâr diyeli
Çok mu gönlün böyüdü (Amma gönlün böyüdü)
(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.140)

32. GÜPÜRÜM GÜÇÜCEKSİN

Mihrican BAHAR ***Mihrican BAHAR***

Güpürüm gücüceksin
Beşliyi ne edeceksin
Gaymakamın önünde
Ne cevap vereceksin

Güpür bereketlidir
Hani bilmem nerelidir
İkisi de bir boyda

Başlıkları sırmalı

Güpür geliyor güpür

On iki uşak ile

Gelme imamın Ömer

Vururum fişek ile

Çaldarı'nın başına

Yazı yazdım taşına

Akıllanmadık Halil

Neler geldi başına

(Reşadiye/Tokat/TRT THM 2512)

33. HATİPOĞLU NAM VERDİ

Sabahattin KAÇMAZ

Tuğrul ŞAN

Hatipoğlu nam verdi

Memlekete şan verdi

Muhtarlığın yüzünden

Oğlunu kurban verdi

Yaylaya gideceğim (de)

Gürgenleri kırmaya

Mevlâm izin vermedi (de)

Kayınçomu vurmaya

Hatipoğlu'n evinde

Çatal elma direği
Kuş kadar yoğumuş
Mehemmet'in yüreği

Yayla yaylaya bakar
Yayla suyu yan akar
Kıyma bana kayınço
Evde bacın yol bakar

Yayla yaylaya karşı
Yayla olmuş bir çarşı
Kıyma bana kayınço
Dosta düşmana karşı
(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.196)

34. MAVİ YELEĞİN OĞLAN

İbrahim KARATAŞ **İbrahim KARATAŞ**

Mavi yeleğin oğlan (da)
Nedir dileğin oğlan
Ben sevdim sen sevmedin (de)
Yansın yüreğin oğlan

Mavilim diyemedim (de)
Al yeşil giyemedim
Eller almış o yâri (de)
Benimsin diyemedim

Attan iniyom attan (da)

Bürüğün yedi kattan

Seni alıp kaçarım (da)

Korkarım hokümattan

(Erbaa/Tokat/TRT THM 40)

35. MENDİL ALDIM ON BEŞE

Davut ŞAHİN/Sevda GÜL

Salih TURHAN

Mendil aldım on beşe (de)

Yudum serdim güneşe

Senin yârin gül ise (de)

Benim yârim menekşe

Gürgendeki yapraklar (da)

Açtı yeşil yapraklar

Pul pul olsun dökülsün (de)

Seni (yâri) öpen dudaklar

Nebişeyh'in muhtari (da)

Yamuk giyer şapkayı

Gırmızı mintan giyer (de)

İbrahimşeyh'in (Hasanşeyh'in) uşağı

Su gelir bulanarak (da)

Hergini dolanarak

Buna can mı dayanır (da)

Yâr geçti sallanarak

Kaya dibi kar imiş (de)

Yağmur yağmış erimiş

Otuz iki meyvenin (de)

En tatlısı yâr imiş

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.223)

36. MİNAREDE TAŞ M'OLUR

Mehmet DİKER/Ahmet ÇAMCI

Muzaffer SARISÖZEN

Minarede taşm'olur

Bundan ince kaşm'olur

Bundan ince kaş olursa

Cümle âlem başm'olur

Sarmaşık bülbülleri

Severim o dilleri

Açtı yeşil yapraklar

Tam muhabbet günleri

(Tokat/TRT THM 694)

37. NEBİŞİH DEDİKLERİ

İsmail ÇOBAN

Hayrettin KOYUNCU

Nebîşih dedikleri

Siyezdir yedikleri

Nebîşih'dan gız kaçmış

Nazmiye dedikleri

Çaldağının gülleri

Büklüm büklüm yolları

Nebişih'in kızları

Hep incedir belleri

Gahve goydum pişdi mi

Soğmadan yâr içdi mi

Sormak ayıp olmasın

Yâr buradan geçdi mi

Hey yaylalar yaylalar

Çimen bağladınız mı

Yâr buradan geçerken

Siz de ağladınız mı

Şu yaylanın düzünde

Gaymakamın atı var

Eğil eğil öpeyim

Sende gaymak tadı var

Rafa goydum ayrıanı

Geldi gurban bayramı

Gidiyorum gurbete

Gızlar yapsın bayramı

(Nebişih Köyü/Reşadiye/Tokat/TRT THM 2636)

38. DEPE BAŞI KİREZLER

Zeynel ASLAN

TRT Müzik Daire Başkanlığı THM Müdürlüğü

Hoynar hoynar

Depe başı kirezler

Niçin meyva vermezler

Kr olasıca kızlar

Bekâr hali bilmezler

Hoynar hoynar

Depe başı grgenlik

Ne hoş olur ergenlik

Ergenliği sorarsan

O da bir bezirgenlik

Hoynar hoynar

Derede duttum guŐu

Çıkamadım yokuŐu

Dut elimden sevdğm

Olursun cennet guŐu

(Tınyaba/Reşadiye/Tokat/TRT THM 2969)

39. GEL ELLİKTEN ELLİKTEN

Kemal Bilsel SARISÖZEN/Talip ASLAN

Kemal Bilsel SARISÖZEN

Ah ah

Gel ellikten ellikten

Su gelir mezerlikten

SararmıŐsın solmuŐsun

Besbelli gzelliikten

Ah ah Ellik üstü şıkırdım
Bülbül gibi okurdum
Ne dedim de darıldın
Duvar gibi yıkıldım

Ah ah Ellik yârim uyumaz
Cilvesine doyulmaz
Çeyrek verdim almıyor
Lira şimdi bozulmaz

(Tokat/TRT THM 4209)

40. DAĞDAN DAVAR AŞDI MI

Âşık Veli AYDIN

Ankara Devlet Konservatuarı

Dağdan davar aşdı mı

Yavrum Yârim burdan geçdi mi

Nazlımın saç bağları

Yârim Boynuna dolaşdı mı

Garanfil destesiyim

Yavrum Ben yârin hastasıyım

Gül sineler eğilmiş

Yârim Ben onun ustasıyım

Garşıdaki garımış

Yavrum Günden yanı erimiş

Otuz iki meyvanın
Yârim En datlısı yâr imiş
(Kavaklık/Tokat/TRT THM 2917)

41. ELLİKTEN YÂR ELLİKTEN

Davut ŞAHİN *Salih TURHAN*

Ah ah Gel ellikten ellikten
Su çıktı mezerlikten

Ah ah Gızın benzi sararmış
Besbelli bekârlıktan

Ah ah Mendilimin beyazı
Etme güzel bu nazı

Ah ah Yat kolumun üstüne
Yedireyim kirazı

Ah ah Yatma yeşil çimene
Uyur uyanamazsın

Ah ah Atma bana çirkini
Görür dayanamazsın

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.148)

42. GİDİYOM AĞLASANA

Sadık KESEN *Ankara Devlet Konservatuarı*

Gidiyom ağlasana

Haydi Zülfünü bağlasana *oy*

Zülfün gonca gül ise
Haydi Bir gül ver eylesene *oy*

Dabancamın bağları
Haydi Duman aldı dağları *oy*

Ben yârime gavuştum
Haydi Gaba guşluk çağları *oy*

Gidiyom dur diyen yok
Haydi Kebap oldum yiyen yok *oy*

Ayrılık göyneğini
Haydi Benden başka giyen yok *oy*

(Tokat/TRT THM 2776)

43. İNDİM ÇAYIR DÜZÜNE

Sevda GÜL ...

Oy oy İndim çayır düzüne
Bastım suyun gözüne

Oy oy İşim gücüm olmasa
Baksam yârin yüzüne

Oy oy Ay yüzlü meleğim
Sana düştü dileğim

Oy oy Konuşma ellerinen
Dayanmıyor yüreğim

Oy oy Koyun aktı sulusa
Söyle sözün varısa

Oy oy Ben canımı veririm
O yâr bana gelirse

Oy oy Su gelir kütüğünden
İçilmez köpüğünden

Oy oy Ben yârimi tanırım
Kınalı topuğundan

Oy oy Kaya dibi kar mıdır
Geçitleri dar mıdır

Oy oy Tokat'ın güzelleri
Geçilecek yâr mıdır

Oy oy Karanfilim budama
Sefa geldin odama

Oy oy Gelirse güzel gelsin
Çirkin koyma odama

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.202)

44. DARI GOYDUM AMBARA

Mehmet KELEŞ

Hayrettin KOYUNCU

Emine'm Darı goydum ambara

Emine'm Darıldın mı sen bana

Emine'm Darıldılsan var darıl

Hop Emine'm Yalvaranlar var bana

Emine'm Çıktım çıtır elmaya

Emine'm Yaprğını yolmaya

Emine'm Yıllarca ben bekledim

Hop Emine'm Muradımı almaya

Emine'm Ak güvercin uçtu mu

Emine'm Gün ardıca düştü mü

Emine'm Ardiç dalına gurban

Hop Emine'm Yâr buradan geçti mi

Emine'm Gömleğin yan değil mi

Emine'm Golları dar değil mi

Emine'm Giyme el fistanını

Hop Emine'm Bu bana ar değil mi

Emine'm Çarşıda at harlıyor

Emine'm Gundurası parlıyor

Emine'm Sanki yâri yok gibi

Hop Emine'm Bana mendil sallıyor

Emine'm Goyun güderim goyun

Emine'm Taktım keleklerimi

Emine'm Seni cavurun gızı

Hop Emine'm Yaktın yüreklerimi

(Reşadiye/Tokat/TRT THM 2641)

45. EMİNE’M DARI KOYDUM AMBARA

Gamze *Salih TURHAN*

Emine’ m Darı koydum ambara

Emine’ m Darıldın mı sen bana

Emine’ m Darıldıysan var darıl

Emine’ m Çok yalvaran var bana

Emine’ m Gitme gülüm ararlar

Emine’ m Seni yocu sanarlar

Emine’ m Zaten bende talih yok

Emine’ m Seni benden alırlar

Emine’ m Gidiyom ben de ben de

Emine’ m Bir arzum kaldı sende

Emine’ m Ayva gibi sarardım

Emine’ m Din iman yok mu sende

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.149)

46. UY UY YÂRİM EYLEN (ÇAY AŞAĞI GURT İZİ)

Yöre Ekibi *Talip ÖZKAN*

Uy uy yârim eylesen Çay aşağı kurt izi

Uy uy yârim eylesen Düşman çevirdi bizi

Uy uy yârim eylesen Çeviren düşman olsun

Uy uy yârim eylesen Mevlâm kayırdı bizi

Uy uy yârim eylen Çay aşağı çim tutar
Uy uy yârim eylen Çaydan al kanlar akar
Uy uy yârim eylen Kara gözün üstüne
Uy uy yârim eylen Nice bin canlar düşer
(Büget Köyü/Artova/Tokat/TRT THM 4077)

47. EVLERİ GÖRÜNÜYOR

İbrahim KARATAŞ **TRT Müzik Daire Başkanlığı**

Evleri görünüyor
Gönüldür yeriniyor
Çekilecek dert değil
Mevlâ'm sabır veriyor *bir danem*

Evleri karşımızda
Sevdası başımızda
Bu nasıl sevdemiş
Gencecik yaşımızda *bir danem*

Evleri uçta yârim
Ver bana müjde yârim
Bastığın topraklara
Kılayım secde yârim *bir danem*

(Erbaa/Tokat/TRT THM 2501)

48. AL ELMANI YEDİN Mİ

Ayhan ÇABUK

Mansur KAYMAK

Al elmanı yedin mi

ağlama kara gözlüm ağlama

Sırrın ele dedin mi

ağlama dudu dillim ağlama

Bir kere öpmeyinen

ağlama kara gözlüm ağlama

Ağzın dilin yedin mi

ağlama dudu dillim ağlama

Al elma soyulur mu

ağlama kara gözlüm ağlama

Güzele doyulur mu

ağlama dudu dillim ağlama

Güzel seven yiğidin

ağlama kara gözlüm ağlama

Kolları yorulur mu

ağlama dudu dillim ağlama

(Akpınar/Çamlıbel/Tokat/ TRT THM 3554)

49. BAHÇA PEZÜK DEĞİL Mİ

Davut ŞAHİN

Salih TURHAN

Bahça pezük değil mi

gül oğlan

Ciğer ezük değil mi

gül yârim

Ben sevdim eller aldı

gül oğlan

Bana yazık değil mi

gül yârim

Gidiyor musun yârim

gül oğlan

Ben de gelecek miyim

gül yârim

Verdin bana sevdâyı

gül oğlan

Çekebilecek miyim

gül yârim

İn dereye dereye

gül oğlan

Topla ufak daşları *göl yârim*

Sevdan benden gitmiyor *göl oğlan*

Al verdiğin saçları *göl yârim*

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.73)

50. CAMİNİN EZANI YOK

İsmail ÇOBAN

Hayrettin KOYUNCU

Caminin ezanı yok *dudum ey dudum aman canım ey canım aman*

İçinde gezeni yok *dudum ey dudum aman canım ey canım aman*

Şu köylerin içinde *dudum ey dudum aman canım ey canım aman*

Yârimden güzeli yok *dudum ey dudum aman canım ey canım aman*

Çarığımın bağları *dudum ey dudum aman canım ey canım aman*

Duman aldı dağları *dudum ey dudum aman canım ey canım aman*

Kalk gidelim sevdiğim *dudum ey dudum aman canım ey canım aman*

Kaba kuşluk çağları *dudum ey dudum aman canım ey canım aman*

Derelerden sel gelir *dudum ey dudum aman canım ey canım aman*

Deste deste gül gelir *dudum ey dudum aman canım ey canım aman*

Varman kızlar çobana *dudum ey dudum aman canım ey canım aman*

Ayda yılda bir gelir *dudum ey dudum aman canım ey canım aman*

Pencereden kuş uçtu *dudum ey dudum aman canım ey canım aman*

Yandı yürek tutuştu *dudum ey dudum aman canım ey canım aman*

Yanma yüreğim yanma *dudum ey dudum aman canım ey canım aman*

Ayrılık bize düştü *dudum ey dudum aman canım ey canım aman*

(Kızılcaören Köyü/Reşadiye/Tokat/TRT THM 2643)

51. DERE GELİYOR DERE

Âşık Veli AYDIN *Muzaffer SARISÖZEN*

Dere geliyor dere *sevdiğim*

Kumunu sere sere *gül oğlan*

Al beni götür dere *gül oğlan*

Yârin olduğu yere *gül oğlan*

Çayır ince biçilmez *gül oğlan*

Su bulanık içilmez *gül oğlan*

Bana yardım geç derler *gül oğlan*

Yar tatlıdır geçilmez *gül oğlan*

Yaylaya gidiyorum *sevdiğim*

Yollara kona kona *gül oğlan*

Canım kurban ben kurban *sevdiğim*

Yârimin yollarına *gül oğlan*

(Tokat/TRT THM 896)

52. GEL BENİM ESME YÂRİM

Âşık Veli AYDIN *TRT Müzik Daire Başkanlığı THM Müdürlüğü*

Gel benim esme yârim *gız aynalım aynalım*

Ezelden yosma yârim *gız sürmelim sürmelim*

Aramız uzak düştü *gız sürmelim sürmelim*

Selamı kesme yârim *gel sürmelim sürmelim*

Dağ ağacı guşlara da *gız aynalım aynalım*
Dolan da gel uşlara *gız sürmelim sürmelim*
Yâr olduğun bileyim *gız sürmelim sürmelim*
Hesap verme düşmana *gel sürmelim sürmelim*

Gara gara gazanlar da *gız aynalım aynalım*
Sarı kağat yazanlar *gız sürmelim sürmelim*
Cennet yüzü görmesin *gız sürmelim sürmelim*
Aramızı bozanlar *gel sürmelim sürmelim*

Güllüm güle gidelim *gız aynalım aynalım*
Eğlen bile gidelim *gız sürmelim sürmelim*
Güllüm güle hırlanmış da *gız sürmelim sürmelim*
Bizim güle gidelim *gel sürmelim sürmelim*

(Tokat/TRT THM 2937)

53. GÜL OĞLAN⁸

Hayrettin KOYUNCU

Yasemin KILINÇER

Bahçelerde bağlama *gül oğlan*
Ben gidersem ağlama *gül oğlan*
Gidersem gelirim *gül oğlan*
Ellere bel bağlama *gül oğlan*

⁸ İlk defa bu çalışma ile derlenen bu türkünün kaynak kişisine ait bilgiler çalışmanın Kaynak Kişiler başlığı altında verilmiştir.

Bahçenizin dutuyum *gül oğlan*

Siz toplan ben yutuyum *gül oğlan*

Mahlenizin kızına *gül oğlan*

Çoban tutun güdüyüm *gül oğlan*

Bahçe pezik değil mi *gül oğlan*

Ciğer ezik değil mi *gül oğlan*

Ben sevdim eller aldı *gül oğlan*

Bana yazıl değil mi *gül oğlan*

(Tokat/Merkez)

54. HAMAM YAPTIM TASINA

Osman ÖZTÜRK ***Ankara Devlet Konservatuarı***

Hamam yaptım tasına *nar nar nazlı da yâr*

Yârimin tafasına *vay gülüm Ayşe'm bize gel*

Kırdım güzel gönlümü *nar nar nazlı da yâr*

Haber ver ustasına *vay gülüm Ayşe'm bize gel*

Terekte sekiz elma *nar nar nazlı da yâr*

Dördün al dördün alma *vay gülüm Ayşe'm bize gel*

Sakladım yârım için *nar nar nazlı da yâr*

Canım al birin alma *vay gülüm Ayşe'm bize gel*

Hamam durur suyu yok *nar nar nazlı da yâr*

Su gelir de tası yok *vay gülüm Ayşe'm bize gel*

Gelmez yârın haberi *nar nar nazlı da yâr*

Bekledim postası yok *vay gülüm Ayşe'm bize gel*

(Bereketli/Reşadiye/Tokat/TRT THM 2941)

55. HAY LO LO⁹

Hayrettin KOYUNCU

Yasemin KILINÇER

Çıktım kerpiç duvara *hay lo lo*

El ettim nazlı yâra *hay lo lo*

Kerpiç duvar yarıldı *hay lo lo*

Yâr boynuma sarıldı *hay lo lo*

Kerpiç duvar dibine *hay lo lo*

Serdim boyalı kilimi *hay lo lo*

Ne dedim de yâr küstü *hay lo lo*

Köpek yesin dilimi *hay lo lo*

Kerpiç duvar üstünü *hay lo lo*

Ot bürümüş bürümüş *hay lo lo*

Aylar geçti görmedim *hay lo lo*

Ayrı kalmak zormuş *hay lo lo*

Kerpiç duvar ötesi *hay lo lo*

Yâre düşer gölgesi *hay lo lo*

O yr bana gelmedi *hay lo lo*

Kör olur yengesi *hay lo lo*

(Tokat/Merkez)

⁹ İlk defa bu çalışma ile derlenen bu türkünün kaynak kişisine ait bilgiler, çalışmanın Kaynak Kişiler başlığı altında verilmiştir.

56. KARŞIDAN ÂŞIK GİDER

Âşık Veli Aydın

Muzaffer SARISÖZEN

Karşıdan âşık gider

esmem diley diley diley yosmam diley diley diley

Yükünen kaşık gider

esmem diley diley diley yosmam diley diley diley

Sevdiğimi almazsam

esmem diley diley diley yosmam diley diley diley

Gözlerim açık gider

esmem diley diley diley yosmam diley diley diley

Tokat içi minare

esmem diley diley diley yosmam diley diley diley

Keklik konu pınara

esmem diley diley diley yosmam diley diley diley

Yâr elinden konuşma

esmem diley diley diley yosmam diley diley diley

Ben olurum divane

esmem diley diley diley yosmam diley diley diley

Altından sini m'olur

esmem diley diley diley yosmam diley diley diley

Güzelin dini m'olur

esmem diley diley diley yosmam diley diley diley

Görsem yârin yüzünü

esmem diley diley diley yosmam diley diley diley

Dünyalar benim olur

esmem diley diley diley yosmam diley diley diley

Armut daldan düşer mi (de)

Günden yanı pişer mi

Sevip sevip ayırmak (da)

Şanımıza düşer mi

Mavilim diyemedim (de)

Al yeşil giyemedim

Kaybetine vuruldum (de)

Yüzüne diyemedim

Armut dalda yüz dirhem (de)

Yüzlerin dürem dürem

Senin sevdan değil mi (de)

Beni böyle gezdiren

Evleri ırak yârim (de)

Yolları kurak yârim

Sen orada ben burda (da)

Sabredek durak yârim

(Tokat/TRT THM 736)

57. KOYUN KUZULAYINCA (UH)

Mihrican BAHAR

Mihrican BAHAR

Koyun kuzulayınca

ah ciğerim anam

Yürek sızılایınca

anam

Ben seni nerede bulurum

ah ciğerim anam

Gönlüm arzulayınca

anam

Koyunun kuzusuna

ah ciğerim anam

Can kaynar bazısına

anam

Ben ne deyim de ağlayım

ah ciğerim anam

Alnımın yazısına

anam

Koyun da kuzu da benim

ah ciğerim anam

Yürekte sızı benim

anam

Selâm söyle sen anama *ah ciğerim anam*

Talihsiz kızı benim *anam*

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.419)

58. LÖKÜS KOYDUM TAVANA

Sadık DOĞANAY

Nebi YILMAZ/Fadime YILMAZ

Löküs goydum tavana *güzelim güzelim*

Işıdıverdi her yana *güzelim güzelim*

Seyredin efendiler *güzelim güzelim*

Güzel çıktı meydana *güzelim güzelim*

Odam kireç tutmuyor *güzelim güzelim*

Tuzunu katmayınca *güzelim güzelim*

Gönlüm yardan doymuyor *güzelim güzelim*

Sarılıp yatmayınca *güzelim güzelim*

Ankara'nın kazası *güzelim güzelim*

Ağır olur cezası *güzelim güzelim*

Yârime kurban olsun *güzelim güzelim*

On beş köyün azası *güzelim güzelim*

(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.216)

59. SUYA DÜŞTÜ GÜLÜMÜZ

Âşık Veli AYDIN

Muzaffer SARISÖZEN

Suya düştü gülümüz *hanım kızlar kızlar canım kızlar kızlar*

Ötmüyor bülbülümüz *hanım kızlar kızlar canım kızlar kızlar*

Sen orada ben burada *hanım kızlar kızlar canım kızlar kızlar*

Geçti cahil ömrümüz *hanım kızlar kızlar canım kızlar kızlar*

Fındık fıstık olur mu *hanım kızlar kızlar canım kızlar kızlar*

Ateş yastık olur mu *hanım kızlar kızlar canım kızlar kızlar*

Selam söylen yârime *hanım kızlar kızlar canım kızlar kızlar*

Böyle dostluk olur mu *hanım kızlar kızlar canım kızlar kızlar*

Kestirdim kekilleri *hanım kızlar kızlar canım kızlar kızlar*

Yana değiyor yana *hanım kızlar kızlar canım kızlar kızlar*

Yârimin bakışları *hanım kızlar kızlar canım kızlar kızlar*

Cana değiyor cana *hanım kızlar kızlar canım kızlar kızlar*

(Tokat/TRT THM 680)

60. ŞU TEPE YÜKSEK TEPE (ŞEKER OĞLAN)

Sevda GÜL ...

Şu tepe yüksek tepe

Amman amman yandım şeker oğlan

Çıktım su serpe serpe

Amman amman yandım bekâr oğlan

Baktım ki yâr uyumuş

Amman amman yandım şeker oğlan

Uyardım öpe öpe

Amman amman yandım bekâr olan

Gidiyom ben de ben de

Amman amman yandım şeker oğlan

Bir arzum kaldı sende

Amman amman yandım bekâr oğlan

Ayva gibi sarardım

Amman amman yandım şeker oğlan

Din iman yok mu sende

Amman amman yandım bekâr oğlan

Gidiyom gidemiyom

Amman amman yandım şeker oğlan

Ben sensiz edemiyom

Amman amman yandım bekâr oğlan

Sen bensiz ettin amma

Amman amman yandım şeker oğlan

Ben sensiz edemiyom

Amman amman yandım bekâr oğlan

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.267)

61. ALA ÇORAP ÖREMEDİM (KIYMET)

Aslan KURT Arif MEŞHUR

Ala çorap öremedim

Ayağıma geymedim (aman)

Çok güzeller sevdim (aman)

Kıymet gibi görmedim

Hoppa ninna ninanay ninanay ninanay

Yandım nina ninanay ninanay ninanay

Ala çorap nakışı

Kıymet kıza yakışı

Çoklarını öldürür (de)

Kıymet kızın bakışı

Hoppa ninna ninanay ninanay ninanay

Yandım nina ninanay ninanay ninanay

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.47)

Reşadiye'nin Darıderesi köyünde Kıymet adında güzel mi güzel bir kız vardır. Bu kız görüştüğü yakışıklı bir genç ile nişanlanır. Köyün ve çevresindeki diğer köylerin delikanlıları ise bu habere üzülür. Komşu köylerden biri olan Kok köyünden bir alevî delikanlı bu işi bozmaya niyet eder. Kıymet'i nikâh günü ikna eder. Gelin gittiği evden Kıymet, bu delikanlıya kaçar. Delikanlının köyüne giden Kıymet, delikanlının ailesi tarafından sünnî olduğu için istenmez ve kovulur. Bunun üzerine Kıymet, kendi köyüne başı eğik döner. Kendisine âşık biriyle de evlenir.

Diğer bir hikâye ise Tokat'ın Almus ilçesinde yaşayan güzeller güzeli Kıymet'in bir genç ile kaçması üzerinedir. Delikanlı ile Kıymet kararlaştırıp Reşadiye'nin Daruder köyüne kaçarlar. Bunu duyan kızın annesi jandarmaya haber verir. Jandarma ikisini de yakalar ve karakola alır. Kıymet, küçük yaşta olduğu için delikanlı hapise atılır. Bu delikanlı Kıymet'e el değdirdiğinden bu türkü Kıymet'in annesi tarafından yakılır.¹⁰

62. ERKİLET VAR PAZAR VAR

Kemal Bilsel SARISÖZEN

KEMAL BİLSEL SARISÖZEN

Erkilet var pazar var

Yârim sende nazar var

Erkilet'in içinde (de)

El değmedik güzel var

¹⁰ Salih Turhan, Selahattin Adıgüzel, , *Tokat Türküleri ve Oyun Havaları*, s.429

Hop şina şinanay şinanay şinanay

Hop şina şinanay şinanay şinanay

Erkilet yolu bayır (da)

Yarıyom cayır cayır

İki gözüm kör olsun (da)

Senden bana yok hayır

Hop şina şinanay şinanay şinanay

Hop şina şinanay şinanay şinanay

Erkilet'ten kız alma (da)

Arustak'tan toz alma

Erkilet'in kızları (da)

Gönül verip göz alma

Hop şina şinanay şinanay şinanay

Hop şina şinanay şinanay şinanay

(Tokat/TRT THM 4904)

63. PORTAKAL DİLİM DİLİM

Yöre Ekibi

Talip ÖZKAN

Portakal dilim dilim

Soy da ver benim gülüm

Ne dedim de küstürdüm

Kurusun ağzım dilim

Gız o yanı bu yanı

Dön yönünü bu yanı

Kağnısında yedecek

Ayı doldu gidecek

Onun orda yâri var

Beni burda n'idecek

Gız o yanı bu yanı

Dön yönünü bu yanı

Irmağı geçti gelin

Çevresi düştü gelin

Salın boyun göreyim

Gençliğim geçti gelin

Gız o yanı bu yanı

Dön yönünü bu yanı

(Büget Köyü/Artova/Tokat/TRT THM 89)

64. ŞU ALMUS'UN DİBEĞİ

...

Ali Rıza GÜNDOĞDU

Şu almus'un dibeği

Kaptı da beni köpeği

On beş okka yüz dirhem

Hanife'nin kuşağı

Hop gülüm nanay gız nanay

De gülüm nanay gız nanay

Hatice boyun yosma

Çorapsız yere basma

Sen benimsin ben senin

Her söze kulak asma

Hop gülüm nanay gız nanay

De gülüm nanay gız nanay

Şu Almus'un köprüsü

Bastıkça sallanıyor

Hatice'min yanağı

Baktıkça kızarıyor

Hop gülüm nanay gız nanay

De gülüm nanay gız nanay

(Tokat/TRT THM 3340)

65. TOKAT BİR BAĞ İÇİNDE (UH)

Seba OKUŞ

Seba OKUŞ

Tokat bir bağ içinde

Gülü bardağ içinde

Tokat'tan yâr sevenin

Yüreği yağ içinde

Ağam yârim paşam yârim

Di gel bahtı karelim

Tokat'ın altı bağlar

Selâm göndersem ağlar

.....

Bergüzar gönül eğler

Ağam yârim paşam yârim

Di gel bahtı karelim

(Tokat/Turhan, Adıgüzel s.425)

66. ARMUTTAN KAYACAĞIM

Zileli Halil

Muzaffer Sarısözen

Armuttan kayacağım

Sallan gel bakacağım

Yârime nazar değmiş

Nazarlık takacağım

Ah niçin hanım (da) niçin

Ah niçin hanım (canım) niçin

Öldüm yâr (yâr)senin için

Armut dalda bir sıra

Yârim gitmiş Mısır'a

Koyun olsam yayılsam

Yârimin ardı sıra

Ah niçin hanım (da) niçin

Ah niçin hanım (canım) niçin

Öldüm yâr (yâr) senin için

(Tokat/ TRT THM 362)

67. HEY ON BEŞLİ

Hamdi TÜFEKÇİ

Nida TÜFEKÇİ

Hey on beşli on beşli

Tokat yolları taşlı

On beşliler gidiyor

Kızların gözü yaşlı

Aslan yârim kız senin adın hediye

Ben dolandım sen de dolan gel gediye

Fistan aldım en dazesi on yediye

Giderim elinizden

Kurtulam dilinizden

Yeşilbaş ördek olsam

Su içmem gölünüzden

Aslan yârim kız senin adın hediye

Ben dolandım sen de dolan gel gediye

Fistan aldım en dazesı on yediye

Gidiyom gidemiyom

Sevdim terk edemiyom

Sevdiğim pek gönüllü

Gönlünü edemiyom

Aslan yârim kız senin adın hediye

Ben dolandım sen de dolan gel gediye

Fistan aldım en dazesı on yediye

(Tokat/TRT THM 1616)

Birinci Dünya Savaşı'nda yedi cepheye birden asker bulmak zor olmuştur. Bunun üzerine seferberlik ilân edilir. Bir evin tek erkek çocuğu askere alınmaz. Çok fazla erkek çocuğuna sahip ailelerinin ise sadece tek erkek çocuğu askere alınmaz. Yaklaşık 15 yaşında savaşa giden çocukların ölüm haberleri ya da sakatlandıkları duyulur. Bunun ardından bu ağıt yakılır.¹¹

68. PENCEREDEN BAKIVER

Mustafa YOLCU/Emin DİKER

Ankara Devlet Konservatuarı

Pencereden bakıver

Sigaramı yakıver

O beyaz kollarını

Boynuma dolayıver

Gelin eller kınalı gelin

¹¹ Hamdi Tanses, *Öyküleriyle Halk Türküleri*, s. 260

Gözler sürmeli gelin

Sen de mi âşüksın gelin

Pencereden bakıver

Kitap almış okuyor

Perçem ile yazılmış

Yel estikçe kokuyor

Gelin eller kınalı gelin

Gözler sürmeli gelin

Sen de mi âşüksın gelin

(Tokat/TRT THM 3017)

69. ALA ÇAM ALLANIYOR

Ekrem ÖNCÜ *TRT Müzik Dairesi*

Ala çam allanıyor

Al giymiş sallanıyor

Seversen bir güzel sev

Sevdikçe ballanıyor

O yana da dönder sar beni

Bu yana da dönder sar beni

Sağ yanımda yara var

Sol yana dönder beni

Ala çamın alları

Tuttu m'ola yolları

Ne güzel de oluyor

Yârin dudu dilleri

O yana da dönder sar beni

Bu yana da dönder sar beni

Sağ yanımda yara var

Sol yana dönder beni

(Niksar/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.46)

70. ALTUN KÖSTEĞİM ŞAK ŞAK

... *İstanbul Konservatuarı*

Altun kösteğim şak şak

Darıldınsa barışak

Aramızda deniz var

Mektup ile konuşak

Ah canım, vah canım

Ben nasıl dayanayım

Yârim elimden gitti

Ben nasıl ağlamayım

Tokat'ın yazıları

Donattım kuzuları

Mevlâm alnıma yazmış

Bu çirkin yazıları

Ah canım, vah canım

Ben nasıl dayanayım

Yârim elimden gitti

Ben nasıl ağlamayım

Kamam ucu mercana

Neren ağrıyor cane

O ağrıyan yerine

Dünya malı harcana

Ah canım, vah canım

Ben nasıl dayanayım

Yârim elimden gitti

Ben nasıl ağlamayım

Ak koyun kuzusuna

Can kayhnar bazısına

Ne diyecek ağlayım

Alnımın yazısına

Ah canım, vah canım

Ben nasıl dayanayım

Yârim elimden gitti

Ben nasıl ağlamayım

İrafdaki siniler

Ellemeden iniler

Gurbetteki yârimin

Kulakları çınılar

Ah canım, vah canım

Ben nasıl dayanayım

Yârim elimden gitti

Ben nasıl ağlamayım

(Tokat/Turhan, Adıgüzel s.52)

71. ARABAM ALTMİŞ MODEL

Davut ŞAHİN ***Salih TURHAN***

Tarlanın tezeklisi

Fistanın ipeklisi

Sarıldıkça dat verir

Gızların göbeklisi

A benim sersem yârim

Gız seni (bir yol) öpsem yârim

Söz verdin de gelmedin

Ben sana küstüm yârim

Şu Akkuş'un başında

Garga da geçiyor garga

Gız ben seni almıyom

Dalga da geçiyom dalga

A benim sersem yârim

Gız seni (bir yol) öpsem yârim

Söz verdin de gelmedin

Ben sana küstüm yârim

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.54)

72. AY DOĞAR SİNİ GİBİ

... *Nervin GÜNEŞ*

Ay doğar sini gibi

Sallanır sülün gibi

Nerden çıktın geliyon

Erzurum gülü gibi

Ah ellikten ellikten

Su gelir mezarlıktan

Güzel benzin sararmış

Besbelli bekârlıktan

Mendilimin beyazı

Etme güzel bu nazı

Yat kolumun üstüne

Yedireyim kirazı

Ah ellikten ellikten

Su gelir mezarlıktan

Güzel benzin sararmış

Besbelli bekârlıktan

(Almus/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.69)

73. BAĞA GEL BOSTANA GEL

İbrahim KARATAŞ

Hulki Rıza İPEK

Bağa gel bostana gel

Gülünü destele gel

Beni burada bekletme

Yalandan hastalan gel

Haydi yavrum sürmeli

Göğsü çapraz düğmeli

Yâr aklıma düşünce

Yâri nerde bulmalı

Bahçelerin gülüsün

Bağında bülbüllüsün

Boyun benzer fidana

Anadolu gülüsün

Haydi yavrum sürmeli

Göğsü çapraz düğmeli

Yâr aklıma düşünce

Yâri nerde bulmalı

(Tokat/Turhan, Adıgüzel s.71)

74. ÇAYIR İNCE BİÇİLİR Mİ

Halil GÜRGÖZE

Bekir ALTINDAL

Çayır ince biçilir mi

Su bulanık içilir mi

Bana yârdan geç diyorlar

Yâr tatlıdır geçilir mi

Algın Cemile'm anam tutkun Cemile'm

Bir kız bir oğlana anam vurgun desinler

Kama elinde anam liver belinde

Herkez dilinde anam çapkın elinde

Gidersen göndereyim

Potinin döndüreyim (amman)

Ya beni bile götür

Ya kendim öldüreyim (amman)

Algın Cemile'm anam tutkun Cemile'm

Bir kız bir oğlana anam vurgun desinler

Kama elinde anam liver belinde

Herkez dilinde anam çapkın elinde

(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.103)

75. EKİN EKTİM ÇÖLLERE

Murat AKKAYA

Yücel PAŞMAKÇI

Ekin ekim çöllere (de)

Biçtirmedim ellere

On beşinde yar sevdim (de)

Ondan düştüm dillere

Hopla da sevdiğim hopla (da)

Ekini sıkça topla

Kesme de kekül altına (da)

Beni de bile sakla

Ekine firaz derler (de)

Güzele beyaz derler

Yârinden ayrılana (da)

Yana yana gez derler

Hopla da sevdiğim hopla (da)

Ekini sıkça topla

Kesme de kekül altına (da)

Beni de bile sakla

Parmağındaki yüzükler

Nedense oynamıyor

Yâr senden gayrısına (da)

Hiç canım gaynamıyor

Hopla da sevdiğim hopla (da)

Ekini sıkça topla

Kesme de kekül altına (da)

Beni de bile sakla

(Reşadiye/Tokat/TRT THM 3950)

76. ELİNDE DÜLDÜL AMAN

Sırrı SARISÖZEN

Muzaffer SARISÖZEN

Elinde düldül amman

Geliyor müdür amman

Kır atın terkisinde

Ötüyor bülbül amman

Hey milli dost milli dost

Yetmiş iki dilli dost

Yüze güler oynarsın

Kalbi düşman dili dost

Yandım kaşı karadan

Ölmem ben bu yaradan

Hiç kimseden pervam yok

Benim arkam yaradan

Hey milli dost milli dost

Yetmiş iki dilli dost

Yüze güler oynarsın

Kalbi düşman dili dost

(Zile/Tokat/TRT THM 575)

77. EVLERİ İKİ KATLI

Eşref TOMBULOĞLU

Ümit TOKCAN

Evleri iki katlı

Yar geliyor kıratlı

Almus'tan bir kız sevdim

Hem güzel hem kıymatlı

Harmandan gel harmandan

Kız kaçalım ormandan

Sevdanı çeke çeke

Ben kesildim dermandan

Evini konak yapmış

Tülünü duvak yapmış

Yar bizi davet eder

Yemeye kaymak yapmış

Harmandan gel harmandan

Kız kaçalım ormandan

Sevdanı çeke çeke

Ben kesildim dermandan

Evleri düzde yârim

Ver bana müjde yârim

Bastığın topraklara

Kılayım secde yârim

Harmandan gel harmandan

Kız kaçalım ormandan

Sevdanı çeke çeke

Ben kesildim dermandan

(Almus/Tokat/TRT THM 1519)

78. KARANFİLİN FİLFİLİ

İbrahim KARATAŞ

Hulki Rıza İPEK

Karanfilin filfili

Nerden aldın bu dili

Bu dil buranın değil

İstanbul'un bülbülü

Haydi (de) yavrum şimd'olmaz

Şirin dillerin durmaz

Şirin dillerin dursa

Saran kolların durmaz

Karanfili budarlar

İşkın vermesin diye

Beni köyden kovarlar

Güzel sevmesin diye

Haydi (de) yavrum şimd'olmaz

Şirin dillerin durmaz

Şirin dillerin dursa

Saran kolların durmaz

Karanfilsin tarçınsın

Niye böyle hırçınsın

Ne büyüksün ne küçük

Tamam benim harcımsın

Haydi (de) yavrum şimd'olmaz

Şirin dillerin durmaz

Şirin dillerin dursa

Saran kolların durmaz

(Erbaa/Tokat/TRT THM 3477)

79. OY NEREYE NEREYE

Nurettin Bey *Mehmet ÇIRACI*

Oy nereye nereye

Değirmene dereye

Değirmende sıra var

Dön geriye geriye

Değirmen karacalı

Fistanı alacalı

Gelin Karahisarlı

Damat Alucuralı

Gelsene değirmene

Dene döversin dene

Gelmezsen değirmene

Ne yiyececeğin bu sene

Değirmen karacalı

Fistanı alacalı

Gelin Karahisarlı

Damat Alucuralı

Değirmende dayı var

Demliği var çayı var

Yârim gitti askere

Daha dokuz ayı var

Değirmen karacalı

Fistanı alacalı

Gelin Karahisarlı

Damat Alucuralı

(Tokat/Turhan, Adıgüzel s.239)

80. SABAH KALKTIM ER GETTİM

Abdulkadir SARISÖZEN

Muzaffer SARISÖZEN

(Ah) Sabah kalktım er gettim

Gök köyünü (de) yer ettim

Hasan (da) çavuş utanmaz (da)

Ben Kıymet'i (de) yâr ettim

Hopba ninna ninanay ninanay ninanay

Hop nina ninanay ninanay nay

Hop nina ninanay yâr kıymet (de)

Güzeller içinde bir Kıymet

Alaca (da) çorap örmedim (de)

Ayağıma (da) geymedim

Çok güzeller sevdim amma

Kıymet gibi (de) görmedim

Hopba ninna ninanay ninanay ninanay

Hop nina ninanay ninanay nay

Hop nina ninanay yâr kıymet (de)

Güzeller içinde bir Kıymet

(Tokat/TRT THM 593)

81. SİGARAMIN DUMANI

Hüseyin YILDIZ

Tuncer İNAN

Sigaramın dumanı

Yoktur yârin imanı

Gel gaçalım nazlı yâr

Sarılmanın zamanı

A benim hacı yârim

Başımın tacı yârim

Eller bana acımaz

Sen bari acı yârim

Yaylanın çimenini

Benim atım eşindi

Mektupta yazdığımı

Yanımdasın de şimdi

A benim hacı yârim

Başımın tacı yârim

Eller bana acımaz

Sen bari acı yârim

Bahçedeki bademi

Ben dökerim dökerim

Benim bir sevdiğim var

Hem balım hem şekerim

A benim hacı yârim

Başımın tacı yârim

Eller bana acımaz

Sen bari acı yârim

(Almus/Tokat/TRT THM 4339)

82. SULU SOKAK TAŞLARI

Bedrettin ÖZDEMİR

Bekir ALTINDAL

Sulu sokak taşları

Oynar omuz başları

Kalem olmuş yazıyor

Yârin hilâl kaşları

Kız yandan yandan yandan

Hele yandan yandan

Üç o yandan beş bu yandan

İzin al gel bey babandan

Camı cama çatarlar

Cama kurşun atarlar

Şu Zile'nin kızları

Çok canları yakarlar

Kız yandan yandan yandan

Hele yandan yandan

Üç o yandan beş bu yandan

İzin al gel bey babandan

Ocakta süt kaynasın

Gızlar gelsin oynasın

Garandini bağları

Zil sesine doymasın

Kız yandan yandan yandan

Hele yandan yandan

Üç o yandan beş bu yandan

İzin al gel bey babandan

Ormandan yol açarım

Kız seni alır kaçarım

Seni bana vermezlerse

Kahrımdan her gün içerim

Kız yandan yandan yandan

Hele yandan yandan

Üç o yandan beş bu yandan

İzin al gel bey babandan

(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.260)

83. TAŞA ÇALDIM AYVAMI

Fatma AKTAŞ

Cemil DEMİRSİPAHİ

Taşa çaldım ayvamı

Oldum yârin hayranı

Yâr kapıdan geçerken

Sandım kurban bayramı

Hop leli vah leli

Derdinden oldum deli

Uy leli leli yâr

Leli leli leli yâr

Sular akar milinen

Yârim oynar gülünen

Yâdlara gönül vermiş

Beni eğler dilinen

Hop leli vah leli

Derdinden oldum deli

Uy leli leli yâr

Leli leli leli yâr

Halka yüzük parmakta

Benim yârim konakta

Allah'ım sen kavuştur

Harman ile orakta

Hop leli vah leli

Derdinden oldum deli

Uy leli leli yâr

Leli leli leli yâr

Limon sarısı yârim

Tokat valisi yârim

Eller murada erdi

Darısı bizim yârim

Hop leli vah leli

Derdinden oldum deli

Uy leli leli yâr

Leli leli leli yâr

(Tokat/Turhan, Adıgüzel s.271)

84. YAYLA YAYLAYA BAKAR (MEŞELİK TEN)

Sevda GÜL ...

Yayla yaylaya bakar (da)

Yayla suları yan akar

Vurma da beni kayınçı

Bacın yoluma bakar

Meşelikten yavrum meşelikten

Yaktın beni gençlikten

Allah da seni yaksın

Üç günlük gelin iken

Yayla yolu yâr yolu (da)

Hem kar yağar hem dolu

Beni de yârdan ayıran

Akkuş'un kara yolu

Meşelikten yavrum meşelikten

Yaktın beni gençlikten

Allah da seni yaksın

Üç günlük gelin iken

Çekme de martin atamazsın

El yüzüne bakamazsın

Verme de beni ellere

Görür dayanamazsın

Meşelikten yavrum meşelikten

Yaktın beni gençlikten

Allah da seni yaksın

Üç günlük gelin iken

Yazı yazarım yazı (da)

Aynanın kapağına

Yine mi geldik sevdiğim

Ayrılık sapağına

Meşelikten yavrum meşelikten

Yaktın beni gençlikten

Allah da seni yaksın

Üç günlük gelin iken

(Reşadiye/Tokat/Turhan s.289)

85. ÇAĞLADI SU ÇAĞLADI

Halil GÜRGÖZE

Bekir ALTINDAL

Kapıları kalındır

Anneleri zalimdir

Şu evde üç kız vardır

Küçük benim malımdır

(Hey)Elleri kınalı yârim

Gözleri sürmeli yârim

Beni oynattın yârim

Beni bıraktın yârim

Karşıda gördüm seni

Gül iken derdim seni

Öpmeye kıyamazdım

Ellere verdim seni

(Hey)Elleri kınalı yârim

Gözleri sürmeli yârim

Beni oynattın yârim

Beni bıraktın yârim

(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.99)

86. SAMANLIKTA SERÇELER

H. Mustafa/ Bedrettin ÖZDEMİR

Bekir ALTINDAL

Samanlıkta serçeler

Ayağında nal çalar

Gece gelme gündüz gel

Fino seni parçalar

Oğlan döne kız döne döne

Gelin mi oldun gene

Her ne kadar gelin olsan

Seni severim gine

Benim olursun yine

Omuzundan aşağı

Saçların yumak yumak

Pek hoşuma gidiyor

Gızlarınan gonuşmak

Oğlan döne kız döne döne

Gelin mi oldun gene

Her ne kadar gelin olsan

Seni severim gine

Benim olursun yine

Omuzundan aşağı

Saçların kıvrım kıvrım

Sevdiğim o yüzlerin

Açılmamış gonca gül

Oğlan döne kız döne döne

Gelin mi oldun gene

Her ne kadar gelin olsan

Seni severim gine

Benim olursun yine

(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.255)

87. TARLALARDA BITİRAK (SARI GIZ)

Davut ŞAHİN Salih TURHAN

Tarlalarda bitirak

Gelin kızlar oturak

Oturmaktan ne çıkar

Gelin olun gurtulak

Oy sarı gız sarı gız

Saçlarını dara gız

Sana pusu gurmuşlar

Bize gelme yalnız

Ah bize gelme yalnız

Derenin kenarında

Et yedim kebab yedim

Ben o gızın yüzünden

Yazılı kâğıt yedim

Oy sarı gız sarı gız

Saçlarını dara gız

Sana pusu gurmuşlar

Bize gelme yalnız

Ah bize gelme yalnız

Derenin kenarında

Kalayladım gazanı

Gız ben senin yüzünden

Yedim ıramazanı

Oy sarı gız sarı gız

*Saçlarını dara gız
Sana pusu gürmuşlar
Bize gelme yalnız
Ah bize gelme yalnız*

(Reşadiye/ Tokat/Turhan, Adıgüzel s.269)

88. YAYLADAN GELEN GÜZEL (HAYDİ HAYDİ GİDELİM)

Davut ŞAHİN/Sevda GÜL ***Salih TURHAN***

Yayladan gelen güzel
Yaylada gar var m'ola
Yâr yoluna ölene
Sorgu sual var m'ola

*Haydi haydi gidelim
Orman aralarına
Tokat yaylalarına
Doktor derman bulamaz (da)
Gönül (sevda) yaralarına*

Ekmeğim var aşım var
Ne belalı başım var
Yirmiden biri eksik
On dokuz oynaşım var

*Haydi haydi gidelim
Orman aralarına
Tokat yaylalarına
Doktor derman bulamaz (da)
Gönül (sevda) yaralarına*

Terekteki siniler

El değmeden iniler

Gurbetteki yârimin

Sağ gulağı iniler

Haydi haydi gidelim

Orman aralarına

Tokat yaylalarına

Doktor derman bulamaz (da)

Gönül (sevda) yaralarına

Terekte pekmez sandım

Dökülüp akmaz sandım

Bana bakan gözlerin

Kimseye bakmaz sandım

Haydi haydi gidelim

Orman aralarına

Tokat yaylalarına

Doktor derman bulamaz (da)

Gönül (sevda) yaralarına

(Reşadiye/Tokat/Tuthan, Adıgüzel s.290)

89. ELLİK BABA GİDELİM

Şengül ERDOĞAN

Hayrettin KOYUNCU

Ah ah Ellik baba gidelim

Yolda bayram edelim

Ah ah Fakirin kızını gurt yemiş

Köye haber edelim

Ellikten yâr ellikten

Bir yâr sevdim döllükten

Ah ah Altın yüzük ver bana

Hayın baktı yâr bana

Ah ah Ettiğinden sen utan

Eksik değil yâr bana

Ellikten yâr ellikten

Bir yâr sevdim döllükten

Ah ah Gitmiyon mu o yana

Bakmiyon mu bu yana

Ah ah Yat kolumun üstüne

Dön o yana bu yana

Ellikten yâr ellikten

Bir yâr sevdim döllükten

Ah ah İşliğini giysene

Bize doğru gelsene

Ah ah İşmar etsem el duyar

Bakışından bilsene

Ellikten yâr ellikten

Bir yâr sevdim döllükten

(Sazak Köyü/Reşadiye/Tokat/TRT THM 2638)

90. FIRIN ÜSTÜNDE KÜREK

Mustafa YOLCU

Ankara Devlet Konservatuarı

Fırın üstünde kürek

Yavrum Gine ah etti yürek

Her dertlere dayandın
Zöhre'm Buna da dayan yürek
Mestettin hanım Zöhre'm mestettin
Sen kendini el oğluna dost ettin
Ata binmiş gezeler
Yavrum Dökülüyor mezeler
Verin yârimi bana
Zöhre'm Kesiliyor nizalar
Mestettin hanım Zöhre'm mestettin
Sen kendini eloğluna dost ettin
(Tokat/TRT THM 2933)

91. GARŞI DAĞIN BAŞINA

Hüseyin ARSAL

TRT Müzik Daire Başkanlığı THM Müdürlüğü

Garşı dağın başına
Yavrum aman Arka verdim daşına oy
Yıkılasın gurbet el
Yavrum haydi de Neler geldi başıma ey
Gelme acel üç gün ara ver
Bir mektup yazdırayım Ali beye ver
Garşı dağın yolları
Yavrum aman Dönüm gidiyor dönüm oy
Goydular sala beni
Yavrum haydi Ölüm gidiyor ölüm (ey)
Gelme acel üç gün ara ver
Bir mektup yazdırayım Ali beye ver

(Niksar/Tokat/TRT THM 2936)

92. MADIMAK UZAR GİDER

İbrahim KARATAŞ **İbrahim KARATAŞ**

Madımak uzar gider

Yavrum Yaprığın düzer gider

O kız yolun şaşırımı

Yavrum İnşallah bize gider

(Aman) Üç o yandan beş bu yandan

(Yavrum) Zülüf gerdan yaylasından

Madımak destesiyim

Yavrum Güzeller hastasıyım

Yârimi sıtma tutmuş

Yavrum Ben onun ustasıyım

(Aman) Üç o yandan beş bu yandan

(Yavrum) Zülüf gerdan yaylasından

(Erbaa/Tokat/TRT THM 235)

93. SARI BUĞDAY BAŞIYIM

Necati BAŞARAN **Muzaffer SARISÖZEN**

Ah Sarı buğday başıyım (da)

Güzeller yoldaşıyım

Aman Bana bir bergüzar ver (de)

Ölenecek taşıyım

Hoppa ninna ninnanay ninnanay ninnanay

Ninna ninna ninnanay ninnanay nay

Ah Al elmanın dördünü (de)

Sev güzelin merdini

Aman Seveceksen güzel sev (de)

Çekme çirkin derdini

Hoppa ninna ninnanay ninnanay ninnanay

Ninna ninna ninnanay ninnanay nay

(Tokat/TRT THM 830)

94. DERELER GÖLGELENDİ

Mihrican BAHAR *TRT İstanbul Radyosu THM Müdürlüğü*

Ah Dereler gölgelendi

Güzeller suya indi

Bugün ben yâri gördüm

Gene can tazelendi

Altın tabakta bal var

Oğlan anneme yalvar

Eğer annem vermezse

El aç Allah'a yalvar

Ah Dereler salkım saçak

Alçak boylusun alçak

Benim yârim çok küçük

Bunun sonu ne olacak

Altın tabakta bal var

Oğlan anneme yalvar

Eğer annem vermezse

El aç Allah'a yalvar

Ah Dereler katar oldu
Baş başa çatar oldu
Ela gözlü sevdiğim
Gözümde tüter oldu

Altın tabakta bal var

Oğlan anneme yalvar

Eğer annem vermezse

El aç Allah'a yalvar

(Reşadiye/Tokat/TRT THM 2003)

95. EKİN EKTİM ÇÖLLERE-II

Mahallî Ekip

Muzaffer ERDEM

Ekin ektim çöllere (de) *Fadime'm*
Yoldurmadım ellere *Fadime'm*
Küçücükken yâr sevdim (de) *Fadime'm*
Sezdirmedim ellere *Fadime'm*

Tombulacık Fadime'm de dağ başına gel

Ben asgere gidiyom da düş peşime gel

Başım açık çevrem yok *Fadime'm*
Çağırmaya derman yok *Fadime'm*
Şu köylerin içinde *Fadime'm*
Can sevecek dostum yok *Fadime'm*

Tombulacık Fadime'm de dağ başına gel

Ben asgere gidiyom da düş peşime gel

(Tokat/Turhan, Adıgüzel s.128)

96. KALENİN BEDENLERİ

Hüseyin ARSAL

Muzaffer SARISÖZEN

Kalenin bedenleri

yâr yâr yâr yandım

Koy verin gidenleri

ninanay canım ninanay nay

İpek bürük bürünmüş

yâr yandım ninanay nay

Niksar'ın fidanları

ninanay canım ninanay nay

Hoppa nina ninanay ninanay nay ninanay canım da ninanay

Hoppa nina ninanay ninanay nay ninanay canım da ninanay

Kaleden iniyorum

yâr yâr yâr yandım

Çağır-san dönüyorum

ninanay canım ninanay nay

Âşkından kibrit oldum

yâr yandım ninanay nay

Üfürsen yanıyorum

ninanay canım ninanay nay

Hoppa nina ninanay ninanay nay ninanay canım da ninanay

Hoppa nina ninanay ninanay nay ninanay canım da ninanay

Entarisi aktandır

yâr yâr yâr yandım

Ne gelirse haktandır

ninanay canım ninanay nay

Benzimin sarılığı

yâr yâr yandım ninanay nay

Yâre ağlamaktadır

ninanay canım ninanay nay

Hoppa nina ninanay ninanay nay ninanay canım da ninanay

Hoppa nina ninanay ninanay nay ninanay canım da ninanay

(Niksar/Tokat/TRT THM 693)

97. KOYUNA BAK KOYUNA

Necati BAŞARAN

Muzaffer SARISÖZEN

Koyuna bak koyuna (da)

Bak güzelin boyuna (da)

Zekiye'min saçları *tini nannam*

Dökülüyor boynuna *tini nannam*

Tini nana nani nam tinini nan nam tini nannam

Tini nana nani nam tinini nan nam tini nannam

Irmaktan geçemiyom (da)

Düş gördüm seçemiyom (da)

Sen benden geçtin amma *tini nannam*

Ben senden geçemiyom *tini nannam*

Tini nana nani nam tinini nan nam tini nannam

Tini nana nani nam tinini nan nam tini nannam

Irmağın geçeleri (de)

Kız kaldır peçeleri (de)

Bu güzellik sendeyken *tini nannam*

Öldürün niceleri *tini nannam*

Tini nana nani nam tinini nan nam tini nannam

Tini nana nani nam tinini nan nam tini nannam

(Tokat/TRT THM 692)

98. MÜDÜR BEYİN YEŞİL KÜRKÜ

Yöre Ekibi **TRT Müzik Daire Başkanlığı**

Müdür beyin yeşil kürkü

Yeni çıktı bu türkü

Müdür bey izin Verdi

Söylenecek bu türkü (de) *yanyom ben*

Yanma da güzelim yanyom ben de

Mendilli salla geliyom ben

Bir güzelin uğruna da

Verem de oldum ölüyom ben

Aşma kırandan aşma

Ben seni tanıyorum

Her kırandan aşanı

Ben seni sanıyorum (da) *yanyom ben*

Yanma da güzelim yanyom ben de

Mendilli salla geliyom ben

Bir güzelin uğruna da

Verem de oldum ölüyom ben

(Reşadiye/Tokat/TRT THM 3502)

Tokat'ın Niksar ilçesinde bulunan Büşürüm köyünden Çakır Usta, zurna çalmada ve türkü yakmada çok ünlüdür. 1940'lı yıllarda Bereketli Kasabasının başında Amasyalı bir müdür bulunmaktadır. Ramazan ayı geldiğinde bu müdür davulcu aramaya başlar ve Çakır Usta önerilir. Bunun üzerine müdür, Çakır Usta'yı davet eder. Çakır Usta, zurnasından çıkan uzun hava, semah ve oyun havaları ile gönüllerde taht kurar. Müdür'ün ofisinin karşısında oturan, saçları örgülü kız Çakır Usta'nın sesine vurulur. Müdür de bu kıza vurgundur. Kızın Çakır Usta'ya aşkı dilden dile dolaşınca müdür, Çakır Usta'yı Bereketli'den kovar. Bunun üzerine de Çakır Usta bu türküyü yakar.¹²

99. OY TOMBULUM TOMBULUM

Remziye KOYUNCU

Erkan SÜRME

Gitme gidenlerinen

Boyu fidanlarman

N'olur bir selam söyle

¹² Hamdi Tanses, *Öyküleriyle Halk Türküleri*, s. 43

Gelip gidenlerinin *tombulum*

Oy tombulum tombulum

Yoldan geldim yorgunum

Âlem ne derse desin

Yâr ben sana vurgunum (tombulum)

Bebek geldi yaşına

Şapka ister başına

İsmarladım gelecek

Bu haftanın başına *tombulum*

Oy tombulum tombulum

Yoldan geldim yorgunum

Perçemi kıyak vermiş

Perçemine vurgunum (tombulum)

(Erbaa/Tokat/TRT THM 2209)

100. YAYLA ÇİÇEĞİ MİSİN BALAM

Hüseyin ARSAL

Ankara Devlet Konservatuarı

Yayla çiçeği misin *balam*

Yuvarlan da gel bana

Gelin misin kız mısın da

Vurulacağım sana

Hop nina ninanay ninay da nininay

Yana nina ninanay ninana nay

Hop nina ninanay nina nininay

Yavrum ninna ninanay nini naynay

Yaylaların yoğurdu *balam*

Seni kimler doğurdu

Seni doğuran ana da

Balınan mı yoğurdu

Hop nina ninanay ninay da nininay

Yana nina ninanay ninana nay

Hop nina ninanay nina nininay

Yavrum ninna ninanay nini naynay

Yaylanın yolundayım *balam*

Gürgenin dalındayım

Anam beni sorarsa da

Gızların yanındayım

Hop nina ninanay ninay da nininay

Yana nina ninanay ninana nay

Hop nina ninanay nina nininay

Yavrum ninna ninanay nini naynay

(Niksar/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.286)

101. ABDAL OLSAM

Murtaza KURT

Arif MEŞHUR

Abdal olsam şallar giysem ağnime

Gezen abdallara (da anam) eş deli gönül

Ta ezelden âşıkların kalbine

Değer iragipten (anam) taş deli gönül

Bir hüsnü güzele (anam) meylimi verdim

Kalbimde ikrarımda (anam) dilimde verdim

Ben dostu gördükçe (anam) artıyor derdim

Aksın gözlerimden (anam) yaş deli gönül

Ey dost) Sen özümü erenlerden ayırma

Zamane halkına sırrın duyurma

Âlem sele gitmiş yanıp kayırma

Sen kendi sevdana coş deli gönül

(Zile/Tokat/TRT THM 1458)

102. AĞLATIRSAN BENİ YOLUNA AĞLAT

Âşık İhsan ERMİŞ

Melih DUYGULU

Ağlatırsan beni yoluna ağlat

Kuru çaylarına da çağlatma beni

Gözümün yaşını da deryaya çağlat

Beyhude beni de ağlatma Ali'm

Cevrin bana mıdır yoksa yâre mi

Hançer vurup sızlatma yaremi

Hüseyin'in aşkına sen sar yaramı

Yaramı açıp da sağlatma Ali'm

Bağlarsa yaremi efendim bağlar

Eşiğine düşmüş bir gedâ ağlar

Ahımdan tutuştu dereler dağlar

Yolun yüce bele uğratma Ali'm

Bir derde uğradım derman beter
Sinem bülbüleri çığrışıp öter
Bunca ağlattığın da Veli'ye yeter
Ya güldür ya ondur ağlatma Ali'm
(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.40)

103. BEN YÂRİMİ GÖRDÜM AŞK PINARINDA

Sadık ULUIŞIK *Ankara Devlet Konservatuarı*

Ben yârimi gördüm aşk pınarında
Civan yârin mah cemali sararmış
Ben gönlümü verdim onun yoluna
O da bencileyin beni ararmış

Kömür gözlüm hiç mi gelmem aklına
Aktı didem yaşı doldu koynuma
Ezel ayrılığı ben kınar idim
Demirden yay oldu geçti boynuma
(Bacul/Zile/Tokat/TRT THM 2996)

104. BİR GÜZELİN HASRETİNDEN AHINDAN

Sadık DOĞANAY *Arif MEŞHUR*

Bir güzelin hasretinden ahından (canan ahından)
Tutuştı her yanım yandı ha yandı
Âşık oldum onun mah cemaline (mah cemaline)
Aşkından her yanım yandı ha yandı

Benim derdim senin derdine taydır
Bir güzeli sevmişem kaşları yaydır
Saatim gün geçer her günüm aydır
Üç yüz atmış beş günüm (de) yandı ha yandı

Sıtkı'yam çekmişem gayet zarı ben
Dilerim ki muradıma erem ben
Bir hayırsız yâr elinde kaldım ben
Ağzımda dillerim yandı ha yandı
(Zile/Tokat/TRT THM 2271)

105. BİR YERE TOPLANDIK CÜMLE ÂŞIKLAR

Sadık DOĞANAY *Nebi YILMAZ-Fadime YILMAZ*

Bir yere toplandık cümle âşıklar
Biri birbirlerinden (ey dost) dostlar isterler
İkrarımız birdür birdür (ezelden ezelden)
Bir gerçek velîden ilham isterler

Mürşit huzuruna durmuşuz dara
Dost beni düşürdü ah ile zara
Aşkın ateşine yanmışım nara
Cennet bahçesinden gülşen isterler

Bu aşkın ateşi gitmiyor benden
Şirindir muhabbet çıkmıyor tenden
Sadık Baba der ki kırklar deminden

Hakikat babından irfan isterler
(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.88)

106. BÖYLE ANLATILMAZ BU SAVAŞ BENCE (MEHMED'İM)

Fuat AZGIN *Günay ŞİMŞEK*

Böyle anlatılmaz bu savaş bence
Dağ taş konuşmuştu kendi dilince
Hücum diye bir ses duydum ki ilk önce
Sonra Allah Allah dedi Mehmed'im

Ne ana sevdası, ne yâr hayali
Bir gör Mehmet'teki kükremiş hali
Kırpmadı gözünü yağmur misali
Mermi yedi havan yedi Mehmed'im (can askerim)

Bu öyle iman öyle ihlâs ki
Secde eder cümle canlı ve bitki
Bir temmuz akşamı Allah şahit ki
Şaha kalkmış vatan idi Mehmed'im

Bu akşam yıldızlar sararmış gibi
Tepeler titreşir hava kış gibi
Bir dağın sırtında dağ varmış gibi
Omuzlanmış bir Mehmed'im (can askerim)
(Tokat/Turhan, Adıgüzel s.89)

107. BU KADAR CEVRETME

Mehmet ASLAN

Muzaffer SARISÖZEN

Bu kadar cevretme (hey dost) aziz sultanım

Ne olur insafa (hey dost) gel bazı bazı

Lütfu insan eyle (hey dost) çeşm-i meralım

Yaralı gönlümü sar bazı bazı

Coşkun sular gibi (hey dost) çağlayıp akma

Aşkın hançerini (hey dost) sineme çakma

Noksanım var ise (hey dost) kusura bakma

Bildiğinden şaşar kul bazı bazı

Sefil kemter eydür (hey dost) leb-i balımsın

Canımın cananı (hey dost) servi dalımsın

Sen bir merhametli (hey dost) gönlü ganisin

Bendelere selam sal bazı bazı

(Kelkit Köyü/Turhal/Tokat/TRT THM 702)

108. BUGÜN BEN BİR GÜZEL GÖRDÜM

İbrahim KARATAŞ

Mustafa HOŞSU

Bugün ben bir güzel gördüm

Bakar cennet sarayından

Kamaştı gözümün nuru

Onun hüsnü cemalinden

Salındı bahçeye girdi

Çiçekler selâma durdu
Mor menekşe boyun eğdi
Gül kızardı hicabından

Bahçenin kapısını açtım
Sanırsın cennete düştüm
Sevdim coştum helalleştim
Bûse aldım yanağından

Bahçenin kapısı daldır
Dalında öten bülbüldür
Emrah da bir edna kuldur
Bağışla geç günahından
(Tokat/TRT THM 36)

109. BUGÜN CEMİYETTE DEM-İ DEVRANDA

Sabri YAMAN

Şenel ÖNALDI

Bugün cemiyette dem-i devranda
Toplandı bu cemde cananlar tek tek
El bağlayıp selam durdu divanda
Hoş sefa geldiniz mihmanlar tek tek

Bu aşk bize miras kaldı dedemden
Diz dize oturduk bir ulu cemde
İçirdiler bize şerbeti demden
Dolandı kadehler mecliste tek tek

Er olanı meydanda soyarlar
Günahın çok ise gözüün oyarlar
Seni hariçteki kuldan sayarlar
Yedi yılda başın ezerler tek tek
(Almus/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.93)

110. ÇİĞDEM ÇİÇEK AÇINCA

Tekin KİREÇÇİ *Bekir ALTINDAL*

Çiğdem çiçek açınca sulu bağda
Lale kırtık kiraz olunca dalda
Bayırın kırında pideyi al da
Yat koducuğum kavağın dibinde

Çukurkaya kireçlinin havuzu
Dere boğazının eriyince buzu
Kasap Ali'de pirzola ile kuzu
At koducuğum kavağın dibinde

Kırda atlar gemi almış azıya
Hıdırlık'tan sürü gider yazıya
Meleyen koyununan körpe kuzuya
Bak koducuğum kavağın dibinde

Çıkarırdık cepten bıçkıyı çakıyı
Söğütten düdüğü davuldan takıyı

Su yerine büyük küçük rakıyı
Sat koducuğum kavağın dibinde
(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.106)

111. DERDİNDEN DEL'OLDUM İNAN VALLAHİ

Mustafa KÜÇÜK *TRT Müzik Dairesi THM Müdürlüğü*

Derdinden del'oldum inan vallahi
Ne yaman mestane bakar gözlerin
Derdi veren dermanını vermez mi
Âb-ı revân olmuş akar gözlerin

Bazan güler bazen gönül gamda
Ssen güler oynarsın sevdan var bende
Zühre yıldızının nişanı sende
Korkarım cihanı yakar gözlerin

(Çakırcalı Köyü/Zile/Tokat/TRT THM 2922)

112. DEYMEN BENİM GAMLI YASLI GÖNLÜME

Abbas ÖZ *Mehmet ERENLER*

Deymen benim gamlı yaslı gönlüme
Ben bir selvi boylu yârdan ayrıldım
Evvel bağban idim dostun bağında
Talan vurdu ayva nardan ayrıldım

Kumru gibi gökyüzünde dönende
Baykuş gibi viran yurda konanda

Çok ağladım ferhat gibi çöllerde

Şirin gibi zülfü yârdan ayrıldım

(Tokat/TRT THM 3926)

113. DOLANDIM GURBETİ BURAYA GELDİM (UH)

Mehmet ARSLAN

Nurettin ÇAMLIDAĞ

ERKEK

Dolandım gurbeti buraya geldim

Eylendim bir zaman burada kaldım

Kız sen bu ayranı taze mi yaydın

Mevlâ'nın aşkına doldur ayranı

KIZ

Oğlan bu yaylanın ağası mısın

Yaydığım ayranın kâhyası mısın

Yoksa sen başımın belâsı mısın

Annem evde yoktur vermem ayranı

ERKEK

Kız o nedir yere düşer paslanmaz

Kız o nedir başın kessen seslenmez

Kız o nedir su altında ıslanmaz

Bunların mânâsına doldur ayranı

KIZ

Oğlan o güneştir yere düşer paslanmaz

Oğlan o ölüdür başın kessen seslenmez

Oğlan o altındır su altında ıslanmaz

Bunları ben bilirim sen git öğren gel

ERKEK

Kız o nedir yeri göğü sallayan

Kız o nedir karıncayı nallayan

Kız o nedir zülfikâr-ı elleyen

Bunların mânâsına doldur ayrıanı

KIZ

Oğlan o sarı öküzdür göğü sallayan

Oğlan o Süleyman'dır karıncayı nallayan

Oğlan o Ali'dir Zülfikâr'ı elleyen

Bunları ben bilirim sen git öğren gel

(Turhal/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.409)

114. DÜŞÜNÜN HALINI DARDA KALANIN

Ayhan ÇABUK

TRT Müzik Dairesi THM Müdürlüğü

Düşünün halını derde kalanın

Derdim üstüne dert ekleyenim var

Aldırma diyorlar nasıl aldırman

Memleketten haber bekleyenim var

Gurbetin yoluna düştükten sonra

İşim ters gidiyor ağlarım zarı

Nasıl bulacağım ben nazlı yâri
Benden gizli gizli saklayanım var

Ayhani'yem elbet dertli olurum
Kim bilir belki de düşer ölürüm
Nasip kısmet olur dostu bulurum
Çok dolandım dostlar ağlayanım var
(Aktepe Köyü/Çamlıbel/Tokat/TRT THM 3254)

115. ELA GÖZLERİNE KURBAN OLDUĞUM

İhsan ERMİŞ *Melih DUYGULU*

Ela gözlerine kurban olduğum
Arzuladım seni pîr deyu geldim
Gece gündüz hayaline yeldiğim
Yarama bir merhem sar deyu geldim

Pek perişan oldum seni seveli
İkrar verdim ta elestten evveli
Kaşları mahitab gözler mevali
Şöyle bir efendim var deyu geldim

Senden ayrılalı dahi gülmedim
Ben gönlümü her deryaya salmadım
Şunda her güzelden vefa bulmadım
Yine imdat sende car deyu geldim

Eğme kaşlarını kasavetim var
Güruh-ı Naci'den asil zatım var
Yusuf Kenan gibi muhabbetim var
Bir melek simalı yâr deyu geldim

Veli'm eyder pîrden tuttum elimi
İkrar verdim pek bağladım belimi
Ya öldür ya azâd eyle kulunu
Ya benim muradım ver deyu geldim
(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.136)

116. ELLERİN GIRILSIN ANASI HOYRAT (MENEVŞE)

Nebi YILMAZ

Nebi YILMAZ/Fadime YILMAZ

Ellerin gırılısın anası hoyrat (yâr hoyrat)
Sana kimler dedi üz menevşeyi
Nazik elleriyle dermiş (devşirmiş)
Ak sinem üstüne düz menevşeyi

Menevşe gül gohar dostun (bağında)
Bir busesin istedim al yanağında
Daranmış zülfünü dökmüş (sağında)
Zülüfleri değer de yüz menevşeyi

Bakmamışsın Sümmanî'nin (halına)
Garip bülbül gonmuş gülün dalına
Gaderimdir niye alun (eline)

Onun için eğri biter de menevşe
(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.144)

117. EZEL BAHAR GELDİ

... *Arif MEŞHUR*

Ezel bahar geldi haydin gidelim
Ayrılık çetindir nasıl edelim
Gelin hey erenler seyran edelim
Bugün neşvesi var benli bülbülün

Gül bitince o da bile bitiyor
Güle âşık olmuş yanıp tütüyor
Seher vakti garip garip ötüyor
Ne güzel sesi var benli bülbülün
(Zile/Tokat/TRT THM 2190)

118. GURBET ELLERİNDE GARİP KUŞ GİBİ (UH)

Arif MEŞHUR *TRT Müzik Dairesi THM Şube Müdürlüğü*

Gurbet ellerinde garip kuş gibi
Meskenim yok mekânım yok yuvam yok
Aylar geçer yıllar geçer gün geçer
Mektubum yok haberim yok soran yok

Gül dalına konmuş bülbül gibiyim
Dağlarda açılan sümbül gibiyim
Gurbet ellerinde yetim gibiyim
Arayan yok haberim yok soran yok

(Tokat/Turhan, Adıgüzel s.415)

119. GÜZEL SENİ SEVDİM ANCA BU DÜNYADA

Murtaza KURT

Arif MEŞHUR

Güzel seni sevdim anca dünyada

Yüzüne baktığım kâr bana yeter

Dolaştırma beni şem'a ziyada

Bu kadar yandığı yâr bana yeter

Hublarının menzil engin göreceksin

Dost elinden bade olsa içersin

Beni görüp gaşın yıkar geçersin

Bir kez hatırımı sor bana yeter

Katibi'yem candan sadakatim var

Muhabbet yolunda seyahatim var

Bilirim ulusun kanaatim var

Sineni sineme sar bana yeter

(Zile/Tokat/TRT THM 1666)

120. GÜZEL YAYLAM HOYRAT OLMUŞ KURT OLMUŞ (UH)

Sati ERDEM

Nebi YILMAZ/Fadime YILMAZ

Güzel yaylam hoyrat olmuş kurt olmuş

Hani boz ardıcın, çamların yaylam

Bayburtlu'ya, Mecitli'ye yurt olmuş

Galmamış şerefın (namların yaylam)³

Boz dumanlar çıksın tepelerine
Orman yakışır mı derelerine
Melhem bulunmaz ki yarelerime
Var mı bu derdime (emlerin yaylam)³
(Karabalçık/Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.416)

121. HAK MUHAMMET

Sadık ÖZTAŞDEMİR

Ankara Devlet Konservatuarı

Hak Muhammet Ali göndermiş (bana yârim)
Hünkâr Hacı Bektaş Veli göndermiş (bana ey)
Şu dünyada can da tene bir konuk
Muhammet meydanı kabul et isteyince (meydanı bana ey)

(Hey) Şu dünyada ben istemem durmaktan
Muhammed'e kendi verdi parmaktan
Cennet-i âlemde akan ırmaktan (bana ver)
Güzel benlerini sevdiğim dilber

Kömür gözlüm yollarımı gözlermiş
Bekleme yolumu gelemem dilber
Eşim dostum yaranlarım özlermiş
Büküldü bellerim gelemem dilber

Şu dünyada ben usandım durmaktan
Altın yüzük şule verir parmaktan

Cennet-i âlâda kevser ırmaktan
Ben sensiz içemem sevdiğim dilber
(Kervansaray/Zile/Tokat/TRT THM 3007)

122. HER SABAH HER SABAH GÜLŞEN İÇİNDE

Sadık DOĞANAY *Nida TÜFEKÇİ*

Her sabah her sabah gülşen içinde
Ne firkatli düştüm canım canım (çare bülbülem)
Sen de benim gibi devran içinde
Bulmadın derdine çare bülbülem
Türlü sevdalara saldın bu başı
Dinmedi âlemde çeşmimin yaşı
Titretir yaremi kavim kardeşim
Garip düştüm bu diyare bülbülem (canım canım gülüm gülüm yörü, kalmıyasan geri)

Sıtkı'nın dertleri dilde müşküldür
Bu aşkın elinden (gülüm gülüm) gözlerim seldir
Senin arzumanın bir gonca güldür
Benim arzumanım dosta bülbülem
(Zile/Tokat/TRT THM 1468)

123. İZZETLİ HÜRMETLİ BİLİRİM SENİ

Sadık DOĞANAY *TRT İstanbul Radyosu THM Müdürlüğü*

İzzetli hürmetli bilirim seni
Erin ere yolu düş gelir böyle

Kişi sevdigini (hey dost) tenhada bulsa

Dostun dostu huyu hoş gelir böyle

Zengiyi zengiye vurup eşince

Lokmalar hal olur iğler pişince

Kadehler pas tutar sazlar coşunca

Gerçek aşıklara coş gelir böyle

Sefil kemter hayal seni gezdendirir

Er olanlar ifte kantar kaldırır

Ulu dergâh bulup bulup kabını doldurur

Arifler elinden iş gelir böyle

(Zile/Tokat/TRT THM 2054)

124. KAşIN KARA İKEN EZELDEN KARE

... *Talip ÖZKAN*

Kaşın kara iken ezelden kare

Sürme ekmeyinen kaş kare olmaz

Yâr iki byge sor sual eyle

Bir yol pmeyinen yüz kare olmaz

 güzel geliyor karşı bağlardan

Kaşın değil gzn beni ağlatan

Satın m'aldın güzelliği Mevlâ'dan

Gider bu güzellik sana da kalmaz

(Artova/Tokat/TRT THM 3549)

125. KUDRET KANDİLİNDEN BAKIYIP DURAN

İbrahim İSPIR

Turabi DEĞERLİ

Kudret kandilinden bakıyıp duran

Muhammed Ali'nin nûrudur vallah

Zuhur edip kâfir askerın kıran

Elinde zülfikâr Ali'dir vallah

Elinde zülfikâr altında düldül

Önü sıra kaçır dilleri bülbül

Hazret-i Kutup da cennete bir gül

Ana yârim dedi Hak Resulullah

Fatma anamdan geldi Hasan Hüseyin

Onların nûruyla ziyalandı dil

Kırlara erişti Zeynel Abidin

Çekeriz yasını hasretten billâh

Muhammed Bakır'dan Cafer-i Sadık

Musa'yı Kâzım'ı Rıza'dan biz yazdık durduk

Tarikat âbıyla cesedi yuduk

Hak buyurdu mü'min kalbi Beytullah

Taki, Naki, imamların şivanı

Hasanül Askeri cismim sultanı

Elinde zülfikâr sahip zamanı

Vakit tamam oldu gönder ya Allah

Noksani'yem niyazımız sazda

Elinde zülfikâr hem ehli kanda

Binbir donda baş gösterdi Ali ül Mürteza

Mürşidimiz bülbülümüz eyvallah

(Tokat/Turhan, Adıgüzel s.212)

126. MAVİ ÇUHA GIYMIŞ

Mustafa TUZCU

Talip ÖZKAN

Mavi çuha giymiş konakta gezer

Ne kadar methetsem o kadar güzel

Benim öpmelere kıyamadığım

Beni de bırakmış yâdınan gezer

Yaylalar başında bir top kar idim

Esti rüzgâr yağdı yağmur eridim

Eskiden sevdiğin aman ben idim

Şimdi uzaklardan bakan ben oldum

(Artova/Tokat/TRT THM 236)

127. PINARBAŞI BEKLIYENNER

Bekir ÖZENALP

Ahmet CAFEROĞLU

OĞLAN

Pınarbaşı bekluyenner

Goyman beni yollarımdan

Bana bir su ver içeyim

Al gınalı ellerinden

GİZ

Ben suyumu vermem ya da

Senin aslın haremzada

Şimdi şurdan gelür adam

Öldürürler oğlan seni

OĞLAN

Şimdi şurdan gelsin adam

Seni bana versin gidem

İnce belli güllü fidan

Sarmayışın geder miyem

GİZ

Yayla yayla geçtin mi

Soğuk sular içtin mi

Heç güzel görmedin mi

Var get oğlan yolcuysan yoluna

OĞLAN

Yayla yayla geçtim ben

Soğuk sular içtim ben

Ben çok güzel seçtim geldim

Sarmayışın geder miyem

GİZ

Altımda doru tayım

Elinde elmas payım

Gurbannarın olayım dayım

Sevdiğime ver de gidek

OĞLAN

Punalları yan yana

Su içtim kana kana

Seni doğuran ana

Olsun bana gaynana

GİZ

Aman Allahım aman

Dağların başı duman

Şimdi şurdan üç beş adam

Nikâhımı kıyın hemen

Sevdüğüme ver de gedek

(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.244)

128. REŞADİYE ERZİNCAN

Davut ŞAHİN/Sevda GÜL

Salih TURHAN

Reşadiye Erzincan

Sallandı beşik gibi

Yıkıldı başımıza

Evlerimiz çul gibi

Reşadiye ırmağı

Geldi doldu bazara

Oyluynan babasını

Bir goydular mezara

Reşadiye önünde

Selvi boylu gavaklar

Meleşiyor guzular da

Hiç olmuyor (ışımıyor) sabahlar

Kemal'im İstanbul'da

Ablasının yanında

Mektup yazın Kemal'a da

Biz gırıldık burada

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.248)

129. SABAHTAN UĞRADIM YÂRİN YANINA

Âşık Veli AYDIN

Ankara Devlet Konservatuarı

Sabahtan uğradım yârin yanına

Bülbül güle aşna olsa ar değil

Söylerim sözümden alan olmazsa

Kalk gidelim eylenecek yar değil

Dülbendini benden yana sürünür
Kendi gider ucu yerde sürünür
Beni görür karanlığa bürünür
Kaçma yrim karşıdaki kör değil

Dügmeler diktirdim lal ile mercan
Yersiz yalan dünya başıma zindan
Ben seni severim gayette candan
Sen de beni sevmez isen zor değil
(Niksar/Tokat/TRT THM 4409)

130. SALLAN YÂRİM SALLAN DA BEN ARDAN GELMEM

Fıdan GÜL

Salih TURHAN

Sallan yârim sallan da ben ardan gelmem
Gizli sırlarımı da ellere demem
Gönlüm dünyada olsa da ben seni vermem
Yârin gönlü bende gız anam olduktan sonra

Yüce dağ başında da yayılan ceylan
Avcılar geliyor gız anam dört (her) yanı dağlar
Her olur olmaza da sırrımı diyen
Boz bulanık çaya gız anam akmış bir zaman

Karşiki dağların da bir yanı yoldur
Doldur suna boylum gız anam suyunu doldur
Yolunun üstünde de yatar galırsam

Mevlâ'yı seversen gız anam sen beni galdır

(Almus/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.254)

131. SUYA GİDEN ALLI GELİN

Âşık Mahmut

Nebi YILMAZ/ Fadime YILMAZ

Suya giden allı gelin

Gelin bir su ver içeyim

Gelin kimin gelinisin

Gelin bir su ver içeyim

Su değildir senin derdin

Görmek ise yeter gördün

Oğlan burda çok da durdun

Ağam gelir dövülürsün

Dövülürsem dövüleyim

Sövülürsem sövüleyim

Gelin sana kul olayım

Ölürsem kanlım olursun

Yaylalardan geçmedin mi

Soğuk sular içmedin mi

Güzel görüp seçmedin mi

Beni görüp del'olursun

Türlü yayladan geçince

Soğuk sular içince
Kocayıp vaktin geçince
Daşlara vurur dövünürsün

Evlerinin önü şalgam
Ağamı görürsen korkan
Telli perçemlisin oğlan
Ne dedim ki darılırsın

Karac'oğlan sana vurgun
Döşlerin almadan dolgun
Sevindirin beni bir gün
İnşallah cennet görürsün
(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.263)

132. TAMZARA'NIN YOLLARI DÖNÜMLÜDÜR DÖNÜMLÜ (UH)

Seba OKUŞ ***TRT Müzik Dairesi***

Tamzara'nın yolları
Dönümlüdür dönümlü
Kalk gideim sevdiğim
Yalan dünya ölümlü

Ölürsem başucumda
Söyleyin Tamzara'yı (oy oy)
Yâr gelince gösterin
Sinemdeki yarayı

(Tokat/Giresun/Turhan, Adıgüzel s.423)

133. YAYLA DA YOLLARINDA GÖÇ KATER KATER

Kaya ÖNEN *Tuncer İNAN*

Yayla (da) yollarında göç kater kater

Eşinden ayrılmış bir bülbül öter

Benim (de) sevdiceğim yâr bana yeter

Aman tombul gelin olur mu böyle

Yayla (da) yollarında menevşe bitmiş

Uzamış dalları yerleri tutmuş

Benim (de) sevdiceğim beni unutmuş

Ellerin koynunda sen insâf eyle

(Tokat/TRT THM 2217)

134. YAYLAYA VURDUM DA KOYUN KUZUYU

Sevda GÜL ...

Yaylaya vurdum da koyun kuzuyu

Yaz bahar gelende gümler uzuyu

Bazı koyunlar vardır almaz kuzuyu

Ömrümün ardını (çoğunu) aldın ayrılık

Bizim elin yaprakları açarsa

Güllerin dalında bülbül öterse

Benim vadem senden evvel yeterse

Mezarımı kazın da bizim ellere

Benim yârim gelişinden bellidir
Ak elleri deste deste güllüdür
Güzel seven yiğitler de bellidir
Melûl mahzun gezer de eller içinde
(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.292)

135. YAZ BAHAR AYINDA GELEYİM DİRDİM

Ali KURT *Arif MEŞHUR*

Yaz bahar ayında geleyim derdim
Gelemedim gülyüzlü yâr küstün mü
Hak-i paya yüzler süreyim derdim
Süremedim gül yüzlü yâr küstün mü

Selam ister Beytullah'ın kulları
Dağlar kardır aşamadım belleri
Al yanakta al kırmızı gülleri
Deremedim gül yüzlü yar küstün mü

Velim eydür işim gücüm zar idi
Beni bu sevdaya salan yâr idi
Konuşmaya çok müşküller var idi
Soramadım gül yüzlü yâr küstün mü
(Zile/Tokat/TRT THM 2147)

136. ÂŞIK OLDUM AŞKA DÜŞTÜM-GEL EFENDİM

Sadık DOĞANAY

Nebi YILMAZ-Fadime YILMAZ

Âşık oldum aşka düştüm

Gel efendim efendim

Mecnun oldum çöle düştüm

Gel efendim gel efendim

Hak kelamı dizeliyor

Yarelerim sızılıyor

Gönül seni arzuluyor

Gel efendim gel efendim

Yandım dosta yandım dosta

Ümitsizim gönlüm hasta

Günlerim geçiyor yasta

Gel efendim gel efendim

Söyle Sadık baba söyle

Hakkın kelamını dinle

Hak hukuk ummanı böyle

Gel fendim gel efendim

(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.62)

137. ÂŞIK OLDUM BİR GÜZELİN ADINA-SEFA GELDİNİZ

Sadık DOĞANAY

Nebi YILMAZ-Fadime YILMAZ

Âşık oldum bir güzelin adına

Merhaba hepinize sefa geldiniz

Doyamadım lezzetinden dadına

Merhaba hepinize sefa geldiniz

Âşıklar okuyor Elifle hece

Hatırımdan çıkmıyor türlüm türlüm her gece

Dünyalar benim oldu hepinizi görünce

Merhaba hepinize sefa geldiniz

Bizim âşık tabip tabip verdim can teli

Er oğlanlar sever sever böyle er eli

Bulamadım sizin gibi bir sadık yâri

Merhaba hepinize sefa geldiniz

(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.65)

138. AŞIP AŞIP GARLI DAĞLAR GELİRSİN (SARI DURNA)

Sadık Keşen/ Yusuf TAŞ

Muzaffer SARISÖZEN

Ey Aşıp aşip garlı dağlar gelirsin

sarı da durnam gelirsin allı sunam gelirsin ey

Eylen durnam eylen bir haber sorayım

beyler sorayım telli durnam sorayım ey

Bizim elden ne haber bilirsin

sarı da durnam bilirsin allı sunam bilirsin ey

Eylen durnam eylen haber sorayım

beyler sorayım telli durnam sorayım ey

Ey Ela gözlerini sevdiğim dilber

sarı da durnam yâr dilber allı sunam yâr dilber ey

Ben senin derdinden yanar ağlarım

beyler ağlarım telli sunam ağlarım ey

Kime arzedeyim garip halimi

sarı da durnam halimi allı sunam halimi ey

Eylen durnam eylen haber sorayım

beyler sorayım telli durnam sorayım ey

(Zile/Tokat/TRT THM 513)

139. BİR GÜZELİ METHEDEYİM

Sadık DOĞANAY/Kangallı Ahmet BAŞAR

Ali Ekber ÇİÇEK

Bir güzeli methedeyim bari âlem yanmasın
Pervaneler gibi her dem can-u âlem yanmasın
Hüsnüne mağrurlanırsın Yusuf u Kenan mısın
Mah yüzüne nikap tut ben yandım el yanmasın

Ebruların şemine yanmaktadır pervaneler
Al yanağın gamzesine dizilmiş dürdaneler
Zülcelâlin hikmetinden ne doğurur anneler
Mah yüzüne bir nikap tut ben yandım el yanmasın

Gözlerin inkâra benzer ebrular keman olur
Her kaçan yüzüne baksam katlime ferman olur
Yüzünü görse bir kâfir şüphesiz iman bulur
Mah yüzüne bir nikap tut ben yandım el yanmasın
(Zile/Tokat/TRT THM 2043)

140. BİR SEHER UĞRADIM GÖL KENARINA

Mehmet Aslan DAĞDEVİREN

Nurettin ÇAMLIDAĞ

Bir seher uğradım göl kenarına
Aslı'm beni gördü yüzmeye durdu
Çalındı çırpındı geçti karşıma
Ela gözlerini süzmeye durdu

İstedim kendimi Şu göle atam

Kolumu uzatıp yavruyu tutam

Bir hayal eyledim sarılıp yatam

Ela gözlerini süzmeye durdu

(Kelkit Köyü/Turhal/Tokat/ TRT THM 3510)

141. BÜLBÜL NE ÖTERSİN

Âşık Veli AYDIN

Muzaffer SARISÖZEN

Bülbül ne ötersin virandır bağıın

Yıkılsın Şehrin (de) çöl kalsın dağıın

Tükendi fitilim kalmadı yağıın

Yâr senin derdine ben yana yana

Kurulu yay idim ben de açıldım

Dolu badeyidim (de) indim eksildim

Ekmekten aşdan (da) sudan kesildim

Yâr senin derdine ben yana yana

Deryadan bölünmüş sellere döndüm

Vakitsiz açılan (da) güllere döndüm

Ateşi kararmış küllere döndüm

Yâr senin derdine ben yana yana

(Tokat/TRT THM 1193)

142. ÇEKE ÇEKE BEN DERTTEN ÖLÜRÜM (UH)

Âşık EŞref/Gül FİDAN

Salih TURHAN

Çeke çeke (de) ben bu dertten ölürüm

Seversen Ali 'yi (de) değme yarama

Ali'nin yolunda serim veririm

Seversen Ali 'yi (de) değme yarama

Bu yurt senin değil (de) konar göçersin

Ali'nin dolusunu bir gün içersin

Körpe guzulardan (da) nasıl geçersin

Seversen Ali 'yi (de) değme yarama

Ali'nin yarası (da) Hak yarasıdır

Buna mehlem olmaz dil yarasıdır

Ali'yi sevmiyen (de) Hakkın nesidir

Seversen Ali 'yi (de) değme yarama

Pîr Sultan Abdal'im (da) deftere yazar

Hilebaz yâr ile (de) olur mu bazar

Bir melhem çalmazsa (da) yaralar azar

Seversen Ali 'yi (de) değme yarama

(Almus/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.407)

143. DEĞİRMENDEN GELMİŞİM BEYGİRİM YÜKLÜ

... *Hayrettin KOYUNCU*

Değirmenden gelmişim beygirim yüklü

Şu kızı görenin deli olur aklı

On beş yaşlarında kırk beş bölüklü

Bu kız bana emmi demiş neyleyim

Birer birer toplayayım odunu

Bilem dedim bilemedim adını

Elbistan yanaklı Türkmen kadını

Bu kız bana emmi demiş neyleyim

Bizim elde aluç olur üç olur

Böğrüşür bozkurtları aç olur

Bir yiğide emmi demek güç olur

Bu kız bana emmi demiş neyleyim

Karac'oğlan der ki n'olup n'olayım

Aşkın deryasında yanıp dolaydım

Sakal seni kerpetenle yolaydım

Bu kız bana emmi demiş neyleyim

(Tokat/Turhan, Adıgüzel s.111)

144. EY GÜLÜM GÖNLÜMÜN PAZARI BUDUR (KUL OLAM KAPINDA)

Sadık DOĞANAY

Nebi-Fadime Yılmaz

Ey gülüm gönlümün pazarı budur

Kul olam kapında ölene kadar (hudey)

Peygamberimizin yazarı budur

Kul olam kapında ölene kadar

Sen olmasan ben bu elde gezemem

Çekerim cefayı, asla bezemem (*hudey*)

Güzellerin ile ikrar bozamam

Kul olam kapında ölene kadar

(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.155)

145. GEÇTİ ÖMRÜM GİNE SENSİZ NEYLEYİM

Kemal Bilsel SARISÖZEN

Ali CANLI

Geçti ömrüm gine sensiz neyleyim

Öl desen de kurbanın olayım öleyim

Söyle âşkın neymiş ben de bileyim

Ah yârim güzelim sevdiğim meleğim

Sırma saçın burma burma öreyim

Gül yüzüne hasret kaldım göreyim

Söyle âşkın neymiş ben de bileyim

Ah yârim güzelim sevdiğim meleğim

(Tokat/TRT THM 3146)

146. HAPİSTEN KAÇTIM EVİME GELDİM (UH)

Âşık Eşref/Gül FİDAN

Âşık Eşref

ERKEK

Hapisten kaçtım evime geldim

Of dedim oturdum terimi sildim

Bin kere ağladım beş kere güldüm

Uyan yâr dağların aslanı geldi

KADIN

O kim idi bacada konuşan

Varam gidem emmimgile danışam

Muharrem olduğuna göster bir nişan

Dost musun düşman mı peşimde benim

ERKEK

Aç kapıyı sever isen Kur'an'ı

Candarma alayı vermez amanı

Bir nişanım yoktur sesimden tanı

Uyan yâr dağların aslanı geldi

KADIN

Ben yârimi saldım Yıldız dağına

Yaz bahar ayının yayla çağına

Düşmeye kim öreseler ağına

Dost musun düşman mı peşimde benim

(Almus/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.418)

147. GÜNLERİN BİRİNDE UĞRADI YOLUM

Nebi YILMAZ

Nebi YILMAZ/Fadime YILMAZ

Günlerin birinde uğradı yolum

Çayırın üstüne gelin seriyor kilim

Görünce gerdanı yârim de gırıldı belim

Bulamadın eşini gelin yârim yanarım gelin

Göğnümden geçiyon da gelin kime âşüksın
Sırrına sır yetmez yârim (gelin) ne dolaşüksın
Garanlık yerlerde yârim sen bir ışüksın
Bulmadın eşini gelin yârim yanarım gelin
(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.186)

148. MEDET ALLAH MEDET YA

İbrahim İSPİR ***Turabi DEĞERLİ***

Medet Allah medet ya Ali (hû)
Bizi dergâhından mahrum eyleme (hû)
Pîrim Hünkâr Hacı Bektaş Veli (hû)
Bizi dergâhından mahrum eyleme (hû)

Hasan'ın aşkına kılarım zârı
Şah Hüseyin dinimizin serveri (hû)
Ali'nin canısın cenabı bâri
Bizi dergâhından mahrum eyleme (hû)

Zeynel'in canına (dost) kıldılar ceza
Muhammed Bakır'dır sırrı Murtaza
İmam Cafer, Kâzım, Musa el Rıza
Bizi dergâhından mahrum eyleme (hû)

Muhammed'im der ki didarım Hak'tır (hû)
Taki, naki, askeri, erranmanımdır
Severim Mehdi'yi niyazım vardır

Bizi dergâhından mahrum eyleme (hû)

(Temecik/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.221)

149. SABAHIN SEHERİNDE ÖTÜYOR KUŞLAR

... *Mehmet ERENLER*

Sabahın seherinde ötüyor kuşlar

Balınan yoğrulmuş o sırma saçlar

Kudretten çekilmiş karadır kaşlar

İşte bu gönlümün cananı geldi

Seher vakti keklik çıkar kabana

Sallandıkça püskül değer tabana

Korkarım sevdiğim vara yabana

İşte bu gönlümün cananı geldi

Yârim yine şekerlendin ballandın

Alınan yeşili giydin sallandın

Kırılın kolların ne tez çullandın

Aç gözlerini aç cananın geldi

(Tokat/TRT THM 1664)

150. SÜVARİLER DE ÇIKMIŞ ATLARINI NALLIYOR (UH)

Şükrü GÜMÜŞ *Ahmet CAFEROĞLU*

Süvariler de çıkmış atlarını nallıyor

Tersaneden tahta biti damlıyor

Amirlerimiz de hiç halımızdan bilmiyor

Aman Erzurum viran Erzurum bu nasıl zulüm

Erzincan'ın dağları karınan boran
Tersanede sarmış beni derdinden verem
Yok mudur acep bu halimi soran

Aman Erzurum viran Erzurum bu nasıl zulüm

Erzincan'ın dağları dardır gezilmez

Kırık kaleminen yazı yazılmaz

Allah'ın yazdığı yazı bozulmaz

Aman Erzurum viran Erzurum bu nasıl zulüm

Hastayım da bindirdiler paytona

Alaylarımız da kalktı Mamahatun'a

Anam babam da yoktur ki bedel yatıra

Dağlar nereden aşar askerın yolu garibin yolu

Sarıkamış'tan da bir top atıldı

Bacı kardaş birbirine katıldı

Koca Erzurum da paraynan satıldı

Dağlar nereden aşar askerın yolu garibin yolu

(Artova/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.422)

151. TELGRAF DİBİNE SERDİM POSTUMU (UH)

... *Ahmet CAFEROĞLU*

Telgraf dibine serdim postumu

Ben de bildim düşmanımı dostumu

Ben ölünce açık koyun üstümü

Onun için arz eylerim sılayı

Kara gözlüm ayrı düştü yolumuz

İlk baharda açılır gülümüz

.....

Onun için arz eylerim sılayı

Kara gözlüm beni silada istemiş

Gözlerini gül suyuna ıslamış

Anam beni gurbet için beslemiş

Onun için arz eylerim sılayı

Bir çift celeb aldım birbirine eş değil

Çıktı geliyor bir atlı ardı boş değil

Dereköylü Süleyman İreşit'e eş değil

Yakın oylum oylum Sivrin dağını

(Yıkın bölük bölük gâvur köyünü)

(Tokat/Turhan, Adıgüzel s.424)

152. YANDI YÜREK YÂR ELİNDEN

Sadık DOĞANAY

Nebi YILMAZ/Fadime YILMAZ

Yandı yürek yâr elinden

Yâre bilmem ne edeyim

Takatım yok dosta varam

Çâre bilmem ne edeyim

Bir yare dışarıda olsa

Hak ona bir melhem sarar

Benim yarem içerdendir

Çâre bilmem ne edeyim

İki hekim geldi üstüme

Biri dillidir biri lâl

Dilliyeye cevap veremedim

Bilmem ki lâla ne edeyim

Nesimi'ye dediler ki

Derdine bir derman ara

Bana derman Hak'tan ola

Çâre bilmem ne edeyim

(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.282)

153. GEL BİR ÇİFT DURNAM KARS ELLERİNDEN (BİZİM ELLERDE)

Âşık DURHAN

Melih DUYGULU

Canım Gel bir çift durnam da Kars ellerinden

Öter garip garip bizim ellerde

Evrülüp çevrülüp dala konmuya

Avcılar var sakın gezme çöllerde

Canım Sakın sevdiğim yâr Urum kışdır

Yağar yağmur güllerini üşüdür
Konup göçmek evliyalar işidir
Konup göç de söylenesin dillerde

Canım Ayrıldın mı m'eşinden nedir feryadın
Çık Yıldız dağına bir zaman tutun
Orda Pir Sultan var ervah-ı zatın
O seni geçirir coşkun sellerden

(Tokat/Turhan, Adıgüzel s.167)

154. GÖRÜR GÖRMEZ ÂŞİK OLDUM BEN SANA (UH)

Sevda GÜL *Sevda GÜL*

Ah Görür görmez âşık oldum ben sana
Aklımı başımdan [aldın a delü (a delü)]²
Baha yetmez senin güzelliğine
Ne kadar methetsem [azdur a delü(a delü)]²

Ah Garşıma soruttun (da) bir ceylan gibi
Yüreğimi yaktın [benim köz gibi (köz gibi)]²
Sanki benim derdim (de) bana az gibi
Bir dert de sen [açtın a delü (a delü)]²

Ah Garip Sevda'yım (da) sana gurban olurum
Senden ayrılırsam [nerde galurum (galurum)]²
İstersen gapına köle olurum
Govmazsan gapından [beni a delü (a delü)]²

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.413)

155. YÜCE DAĞ BAŞINDA DA LALELER SUSUZ (UH)

Gül FİDAN *Salih TURHAN*

Canım Yüce dağ başında (da) lâleler susuz
Ana ben cahilim (de) [duramam yarsız]²
Başımı alam (da) gidem gurbet ellere
Ben nere gidem (de) [yurtsuz yuvasız]²

Canım Yaylalar yaylalar (da) yüksek yaylalar
Yârinen sevdamızı (da) sürsek yaylalar (canım yaylalar)
Herkes yârinen de salınır gezer
Biz de bir murada ersek yaylalar (canım yaylalar)

Canım Bir su olsam (da) şu panıran gözünde
Cahil yârim (de) anlamadı (da) sözümünden (beni sözümünden)
Ne bekliyon (da) gurbet elde gelsene
Dertli verem oldum (da) [senin yüzünden]²

(Tokat/Turhan, Adıgüzel s.426)

156. GEYİK SENİN BAHARIN MI YAZIN MI (UH)

Mihrican BAHAR *Mihraican BAHAR*

Of Geyik senin baharın mı yazın mı
Ellerin baharı (da) senin güzün mü
Of Yavrudan mı ayrıldın (da) günler uzun mu
Dağlar (da) yanarım da nârına geyik

Of Evlerinin önü yemyeşil arpa
Birisi anası (da) ikisi körpe
Of Al yavrularını (da) yürü bir sarpa
Sen de konuşursun (da) yârine geyik

Of Evlerinin önünde bir top çalıyım
Senin için (de) divaneyim deliyim

Of Vallahi yoluna ben de ölüyüm
Dağlarda yanarım (da) zârına geyik

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.410)

157. AŞAĞIDAN GELEN ELİN GALDURSUN

İsmail TÜCCAR

Talip ÖZKAN

Aşağıdan gelen elin galdursun *aman aman ey*

Vefalı yâr ise bana bildirsin

Benim yârim beni varsın öldürsün *aman aman ey*

Şurda bir divane yârim var deyi

Aşağıdan gelir tozunan toprak *aman aman ey*

O yâr bize göndermiş gülünen yaprak

Düşer mi şanına yalnız durmak *aman aman ey*

Al beni yanına gurban olduğum

(Artova/Tokat/ TRT THM 1854)

158. AŞAĞIDAN GELEN YAYLI MAKİNE

Başaran YILDIZ

Ümit TOKCAN

Aşağıdan gelen yaylı makine

Bırakın gır atı girsin ekine

canım canım canım

Atın benim sevdiğimi terkime

Gır at yorulur da gönül yorulmaz

canım canım canım

Dere kenarında yayılan gazlar

Uzatmış boynun sılayı gözler

canım canım canım

Tuz ekmek yediğim gelinler kızlar

Gelin birer birer helalleşelim

canım canım canım

(Reşadiye/Tokat/TRT THM 3386)

159. BÜLBÜLÜ SULADIM ALTIN TASINAN

Hüseyin ARSAL

Ankara Devlet Konservatuarı

Bülbülü suladım altın tasınan

Kız ben seni sevdim ne havasınan

ah bülbül divane bülbül

Ömrümü geçirdim kara yasınan

Başın pınar ayakların göl olsa

ah bülbül divane bülbül

Bülbül yuva yapmış gülün üstüne

Ben kara giyemem alın üstüne

ah bülbül divane bülbül

Ela gözlerini sevdiğim dilber

Ben güzel sevmedim senin üstüne

ah bülbül divane bülbül

Bülbül ağlar seher vakti ekseri

Akar gözüm yaşı deler mermer *ah bülbül divane bülbül*

Sen ağlarsın gülün yoktur haberi

Yazıktır ömrüne divane bülbül *ah bülbül divane bülbül*

(Niksar/Tokat/TRT THM 4406)

160. EL ÇEK TABİP SİNEM ÜSTÜNDEN

Abbas ÖZ **Mehmet ERENLER**

El çek tabip sinem üstünden

Sen benim derdimi bile bilmezsin *dertliyim vay*

Yarem yürektendir yoktur ilacın

Sen benim yaremi sarabilmezsin *dertliyim vay*

Yüzün güleçtir içerin hayın

Çeken bilir bu sevdanın yayın *dertliyim vay*

Yıktın viran ettin ömrüm sarayın

Sen onun bir taşın örebilmezsin *dertliyim vay*

(Tokat/TRT THM 4008)

161. GAM KASAVET ÇEKME DİVANE GÖNLÜM

Gül FİDAN **Salih TURHAN**

Gam kasavet çekme divane gönlüm

Yıkılıp düşene (de) sen gülme sakın *aman leyli leyli de gönlüm darolur*

Her zaman da dünya başa durulur

Yiğit düşüp kalkmayınca el almaz *anam leyli leyli de gülüm el almaz*

Avluda bağlıdır da yiğidin atı

Her neye gitse de söylenir methi *anam leyli leyli de söylenir methi*
Altına batırsan da iyi olmaz kötü
Aslı ham demirden mücevher olmaz *anam leyli leyli de mücevher olmaz*

Yiğit olan yiğit de biner atlanır
Kötüler der her cefaya katlanır *anam leyli leyli de gülüm katlanır*
Yiğit gölgesinde de yiğit saklanır
Kötülerde gölge olmaz dal olmaz *anam leyli leyli de gülüm dal olmaz*

Karac'oğlan da melul mahzun oturur
Ağlamaktan gözün yaşın bitirir *anam leyli leyli de yaşın bitirir*
Herkes ateşini buradan götürür
O dünyada ateş olmaz nar olmaz *anam leyli leyli de nar olmaz*
ihanetin ömrü de gülüm var olmaz

(Almus/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.160)

162. HATRINA DÜŞMEZ SORMAZ HALİMDEN

Mahmut SALAN

Muzaffer SARISÖZEN

Hatırına düşmez sormaz halimden
Kırpikleri siyah kalem kaşlı yâr *durnam durnam yareli durnam allıdır sunam ey*
Fikrin zikrin çıkmaz oldu aklımdan
Kendi melül melül gözü yaşlı yâr *durnam durnam yareli durnam allıdır sunam ey*

Gönül aşk atına binip yarışmaz
Gâm-ı hicran devranına karışmaz *durnam durnam yareli durnam allıdır sunam ey*
Çoktan beri küsülüüz barışmaz

Beniminen mercimeği taşlı yâr *durnam durnam yareli durnam allıdır sunam ey*

Dertli seri sefil gurbet ellerde

Bir zaman şöhreti gezer dillerde *durnam durnam yareli durnam allıdır sunam ey*

Yârim gelir deyi gözü yollarda

Anadan gülmedik garip başlı yâr *durnam durnam yareli durnam allıdır sunam ey*

(Zile/Tokat/TRT THM 585)

163. SEHER VAKTİ SENİN AHÜZARINDAN

Hüseyin KOÇ

Orhan İLERİ

Seher vakti senin ahüzarından

Düşer bir evvele gülşana bülbül *hadi leyli leyli gülşana bülbül*

Sen de mi ayrıldın nazlı yârinden

Giriftarsın derdü hicrana bülbül *hadi leyli leyli hicrana bülbül*

Seher vakti bülbül öter ekseri

Akar çeşmim yaşı deler mermeri *hadi leyli leyli deler mermeri*

Bülbül ağlar gülün olmaz haberi

Yazıktır ömrüne divane bülbül *hadi leyli leyli divane bülbül*

Sıtkı'yam hallerim dilde müşküldür

Akar çeşmim yaşı sanki bir seldir *hadi leyli leyli sanki bir seldir*

Senin arzumanın bir gonca güldür

Benim arzumanım bir cana bülbül *hadi leyli leyli bir cana bülbül*

(Zile/Tokat/TRT THM 4287)

164. HER SABAH HER SABAH

Âşık Veli AYDIN

Muzaffer SARISÖZEN

Her sabah her sabah cümübuşa gelir *el aman*
Dağlar daşlar dostum adım çağırır *he dost hey el aman sevdiğim*
Bülbül de gül için figana başlar *el aman*
Çağlar çağlar dostum adım çağırır *ya gel dost dost*

Derdimi söylesem uçan guşlara *el aman*
Bakmıyon mu gözümdeki yaşlara *he dost hey el aman sevdiğim*
Sular başın vurur taştan taşlara *el aman*
Çağlar çağlar yârin adın çağırır *ya gel dost dost*

Gitmez oldu yâre giden yollarım *el aman*
Felek kırdı kalkmıyor ki kollarım *he dost hey el aman sevdiğim*
Bir gün olup sussa bile dillerim *el aman*
Söyler söyler yârin adın çağırır *ya gel dost dost*

(Tokat/TRT THM 1202)

165. BİR NUR DOĞDU ÂLEM OLDU ÜRÜŞAN

İbrahim ŞAHİN

Nebi YILMAZ/Fadime YILMAZ

Hey yâr hey Bir nur doğdu âlem oldu ürüşan
Dostlar benim halım gayet perişan
Oldu güzellere gönlümüz nişan
Vurdular beni hep böyle tek tek *beyler hey*

Aman hey İçtim aşk kadehinden gördüm rengini

Tamam on sekiz yıl sürdüm cengini

Yâr yüzünde gördüm üç beş bengini

Ah hilâl altında benleri tek tek *hey yâr hey*

Aman hey

Okudum sevdayı zihnim bulandı

O yârin aşkıyla gözüm sulandı

Baktım çar köşede gadeh dolandı

Nuş ettim ellerin badesin tek tek *beyler hey*

Aman hey

Dediler Sümmânî sen çekme elem

Yiğidi öldürür dert ile verem

Bize bu dünyada gavuşmak haram

Felek böyle çalmış galemi tek tek *beyler hey*

(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.85)

166. ÇİFTE YÜZÜKLERİN DE BARMAHDA (UH)

Gül FİDAN

Salih TURHAN

Canım

Çifte yüzüklerin de barmahda

Gitti Fadik beni goydu merahda (gülüm merahda)

Öldüğümü (de) duyar isen ırahda

Gel de baş ucumda ağla Fadik'im *benim Fadik'im*

Canım

Yastığım ottan da döseğim daşdır

Küçük yaştan beri (de) [gözlerim yaşdır]²

Gadir Mevlam (da) Fadik'ime gavuştur

Ölürüm de göremem Fadik'im *benim Fadik'im*

Canım Yeşil ırmak çağıl çağıl çağlıyor
Elin sözü (de) ciğerimi dağlıyor (gülüm dağlıyor)
Garip anam da yana yana ağlıyor
Senin bağrın (da) daş mı oldu Fadik'im *benim Fadik'im*

Canım Deli goyun gibi (de) düştüm yollara
Senin için (de) gittim [gurbet ellere]²
Senin ile (de) gavuştüğüm yerlere
Her gettikçe (de) yüz sürüyom Fadik'im *benim Fadik'im*

Canım Şu bizim dağlar da yüce yüceli
Yahın olsun (da) düşmanların eceli
Sana diyecekler (de) iki gocalı
Söyleyince (de) utanman mı Fadik'im *benim Fadik'im*

(Almus/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.408)

167. NE ZAMAN GURUDU YAYLANIN OTU (UH)

Sevda GÜL ...

Of of Ne zaman gurudu da (yaylanın otu)²
Uzah durma (yârim de gel yanıma otur)² *oy oy*
Nerede güzel görsem de (anam)³ gocası kötü
Kötünün goynunda (sabah olur mu)² *oy oy*

Of of Yol üstünede yuva yapmış garınca (gülüm)² garınca
Rengim sararıyor da (yâri görünce)² *oy oy*

Selvi boylum da başucuma gelmeden

Toprağa goymayın da (beni ölünce) ²

oy oy

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.420)

168. GURBAN OLAM DA GÖZLERİN İÇİNE (UH)

Sevda GÜL

Sevda GÜL

Canım

Gurban olam (da) gözlerin içine

içine gülüm gülüm içine

Ah

Seni bana vermediler (de) acep suçum ne

canım suçum ne

Hû dost

El ele dutuşak (da) beraber gidek

beraber gidek

Zaten sığamadım (da) bu köylerin içine

canım içine

Canım

Gırmızı gülün de dikenini çoktur

dikeni çoktur

Ah

Senin güzelliğine (muhanet) diyecek yoktur

diyecek yoktur

Kitaplar getir de yemin edeyim

gülüm gülüm yemin edeyim

Ah

Benim senden başka (da) sevdiğüm yoktur

sevdiğüm yoktur

Canım

Gara çamın başına (da) vurmuş goyunu

vurmuş koyunu

Ah

Mor menekşe sardı mı (da) küçücek boyunu

ufacuk boyunu

Uyumuşum (da) uyandıran olmamış

gülüm gülüm olmamış

Ah

Cennet sanmışım (da) nazlı yârin goynunu

canım goynunu

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.414)

169. ALA GÖZLERİNE KURBAN OLDUĞUM (ÖLDÜM YETER)

Âşık Mahmut

Nebi YILMAZ/Fadime YILMAZ

Ala gözlerine kurban olduğum

Laf edip ellere güldürme beni

Açıp ak gerdanı garşımnda durma
Gız vadem yetmeden öldürme beni

Öldüm yeter söyle

N'olur yeter söyle

Önüne oğunmuş beyaz eteklik
Sorarsan gıymetin tam yüzbin teklik
Sandım gayalarda uçuşur keklik
Çırpını çırpını gelmez mi yeter

Öldüm yeter söyle

N'olur yeter söyle

Bu Âşık Mahmud'a öğüt kâr etmez
Gızların ettiğini gelinler etmez
Yüzbin öğüt versen biri kâr etmez
Demir kafeslerde kalasın yeter

Öldüm yeter söyle

N'olur yeter söyle

(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.51)

170. DOSTUN BAHÇESİNE HOYRAT GİRMİŞ

Fikriye MEŞHUR *Arif MEŞHUR*

Dostun bahçesine bir hoyrat girmiş
Korudur da benli dilber korudur
Gülünü dererken dalını kırmış
Kurudur da benli dilber kurudur

Neredesin de dudu dillim neredede

Neredesin de kömür gözliim neredede

Bu meydanda serilidir postumuz
Çok şükür mevlaya gördük dostumuz
Birgün kara toprak örter üstümüz
Çürüdür de benli dilber çürüdür

Neredesin de dudu dillim nerede

Neredesin de kömür gözlüm nerede

Pir Sultan Abdal'ım başından başlar
İyisini kor da kemini taşlar
Bin çiçekten bir kovana bal işler
Arıdır da benli dilber arıdır

Neredesin de dudu dillim nerede

Neredesin de kömür gözlüm nerede

(Reşadiye/Tokat/TRT THM 877)

171. GAM GASAVET BUGÜN BAŞA GELİNDİ

Sadık ÖZDAŞDEMİR

Ankara Devlet Konservatuarı

Gam gasavet bugün başa gelindi
Alam başım taştan taşa vuram yar
Hoyrat eller güllerime dokunma
Sevdiceğim gurbet ele verildi

Şimden geri gözden ayırmam dilberi

Gurbet bülbülleri de zar eyledi

Gamdan hisar çektim yolum bağlandı
Yardan ayrı düştüm sinem dağlandı
Ben o yardan ayrı olamam dedim
Durulmuş deryalar birden bulandı

Ŗimden geri gözden ayırmam dilberi

Gurbet bülbülleri de zar eyledi

(Kervansaray/Zile/Tokat/TRT THM 3002)

172. GÜL YÜZLÜM GÜL DESTEM

Mihrican BAHAR

Nida TÜFEKÇİ

Gül yüzlüm gül destem nemden incindin

Arada söz olur da eldir efendim

Ben kulunum da hak-i payına geldim

Aradan noktayı da kaldır efendim

Kaldır kollarını da vâr git postumdan

Selam mı getirdin de benim dostumdan

Dost dostu bir pula satar mı böyle

Yâd ellerde gönül katar mı böyle

Usul usul diye de atar mı böyle

Bazı kusur olur da kuldur efendim

Kaldır kollarını da vâr git postumdan

Selam mı getirdin de benim dostumdan

Uzun olur uzun da yolun cılgası

Durmayıp geliyor gönül olgası

Senin gibi muhanetin dalgası

Karlı dağlar olsa da ilazım değil

Yarenim ne diyon da yârim

Ne diyon gülüm ne diyon

Sallan güzel sallan da aslını bilmem

Varıp her kötüye de meylimi vermem

Merdoğlu merdim ben de sözümden dönmem

Karlı dağlar olsa da ilazım değil

Yarenim ne diyon da yârim

Ne diyon gülüm ne diyon

(Reşadiye/Tokat/TRT THM 3519)

173. NAME NAZLI YÂRİN HAK-I PAYINA

... *Mehmet ÖZBEK*

Name nazlı yârin (güzelim) hak-i payına

Benim için (de) yüzün sür kerem eyle

Secde kılan (da) kaşlarının yayına

Bir dem divanına (güzelim) dur kerem eyle

Haydi, leyli leyli yolu dostumun

Şekerden datlıdır (gız anam) dili dostumun

Sıtkı gurbet elde (güzelim) boynunu eğer

Yârdan ayrılması (güzelim) zorumuş meğer

Lütfedip halimden (leyli leyli) sorarsa eğer

Sağ salim haberim (güzelim) ver kerem eyle

Ela gözlerini sevdiğim dilber

Bekle yollarımı gelene kadar

Ben seni severim can ile candan

Bize ayrılık yok ölene kadar

(Almus/Tokat/TRT THM 2696)

174. YÜCE DAĞ BAŞINDA BİR ULU PINAR

Mihrican BAHAR

Ümit TOKCAN

Yüce dağ başında bir ulu pınar

Ellerimi yusam kollarım donar

Hadi leyli de leyli kollarım donar

Herkes sevdiğine böyle mi yanar

Hadi leyli de leyli sallan gidelim

Yörü güzel yörü allan gidelim

Yüce dağ başında koyun taşladım

Ayvannın dalına güller aşladım

Hadi leyli de leyli güller aşladım

Ben bu işi ne dedim de işledim

Hadi leyli de leyli sallan gidelim

Yörü güzel yörü allan gidelim

(Reşadiye/Tokat/TRT THM 1207)

175. YÜCE DAĞ BAŞINDA EYLEMİŞ DAVAR

...

Nervin GÜNEŞ

Yüce dağ başında eylemiş davar

Sıvamış kolları yâr koyun sağar

Biyocuh sarılsam muhannet ne var

Kollarım üstünde kalır mı sandın

Hadi leyli leylim Leyla'larına

Selam mı verilir böylelerine

Yüce dağ başında çalınır çakmak

Güzelin eline de ne bilsin ahmak

Yalvarıp yakarıp gönlünü yapmak

O da her yiğidin kârı değildir

Hadi leyli leylim Leyla'larına

Selam mı verilir böylelerine

(Almus/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.302)

176. YÜCE DAĞDAN İNDİRDİLER ALINAN (UH)

Gül FİDAN

Salih TURHAN

Yüce dağdan da indirdiler alınan

Gollarımı bağladılar şalınan

Elin gönlü dünya dolu malınan

Benim gönlüm de ahu gözlü yârınan

Duman aldı da anam mor sümbüllü bağları

Böyle ayrılık m'olur da yayla çağları

Yayla sana da hiç mi duman inmemiş

İnmiş aman da mor çiçeğin solmamış

Yârsız yaylaların da dadı galmamış

Gel gidelim usul boylum yaylaya

Yaylalar yaylalar da serin yaylalar

Yârimin yarası da derin yaylalar

Suya gider de yâr yâr tarlada yol var

Taramış saçını da ince beli var

Bana yâr sevme diyorlar da nasıl sevmeyim

Ağzının içinde oğul balı var

Şu bizim dağlar da dumanlı dağlar

Yârinden ayrılan da ah eder ağlar

(Almus/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.427)

177. NASİP OLUR AMASYA'YA VARIRSAN

Hüseyin YILDIZ

Erdal ERZİNCAN

Nasip olur Amasya'ya varırsan

Var git durnam haber getir pîrimden

Hublar şahı Hamdullah'ı görürsen

Var git durnam haber getir pîrimden

Ah gülüm gülüm canım canım canım

Elif'in hecesinden, gündüzün gecesinden

Bir deste gül alayım Ali'nin bahçesinden

Hayali gönlümde kılayım ahı (dost Ali dost)

Acep görür müyüm gül yüzlü Şah'ı

Cümle âşıkların sırrı penahı

Var git durnam haber getir pîrimden

Ah gülüm gülüm canım canım canım

Elif'in hecesinden, gündüzün gecesinden

Bir deste gül alayım Ali'nin bahçesinden

Veli'm eydür Hak yoluna canımız

Balım Sultan olsun sana kılavuz

Amasya'da pîrim kaldı yalnız

Var git durnam haber getir pîrimden

Ah gülüm gülüm canım canım canım

Elif'in hecesinden, gündüzün gecesinden

Bir deste gül alayım, Ali'nin bahçesinden

(Tokat/Turhan, Adıgüzel s.233)

178. ŞÖYLE BİR GEZELİM TOKAT İLİNİ

Davut ŞAHİN

Salih TURHAN

Şöyle bir gezelim Tokat ilini

Yürekten duyalım tatlı dilini

Âşıklar yâr bilir sazın telini

Mızrapla bağrına değmek ne güzel

Ne güzel ne güzel, Tokat bağı ne güzel

Ne güzel ne güzel, Seyrat bağı ne güzel

Ne güzel ne güzel, Gijgij bağı ne güzel

Reşadiye çermiğiyle ünlüdür

Başçiftliğin halıları güllüdür

İnsanların zenginliği gönlüdür

Haramsız sofrayı sermek ne güzel

Ne güzel ne güzel, Reşadiye ne güzel

Ne güzel ne güzel, Başçiftliği ne güzel

Ne güzel ne güzel Bereketli ne güzel

Almus'un barajı, Zınav'ın gölü

Ayvaz'ın suyudur Niksar'ın gülü

Kış gelip serince kar beyaz tülü

Sade bir gelinlik giymek ne güzel

Ne güzel ne güzel, Almus, Zile ne güzel

Ne güzel ne güzel, Zınav Gölü ne güzel

Ne güzel ne güzel, Hışırım, Tinyaba ne güzel

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.264)

179. EL VURUP YAREMİ İNCİTME TABİP

Sadık DOĞANAY

Ali Ekber ÇİÇEK

El vurup yaremi incitme tabip

Bir dem sıhhat bulmaz hicraneler var

Dest vurup da yarem eylersin derman

Her can kabul etmez viraneler var

Vay dünya dünya fanisin dünya

Vay dünya dünya yalansın dünya

Can ile cananı alansın dünya

Aşk ile pervane dönersin dünya yalansın dünya

Dert ehli olanlar dermana gelir

Elbette arayan dermanı bulur

Sadık der ki kimde ne var kim bilir

Geç-i güzar ettim elde neler var

Vay dünya dünya fanisin dünya

Vay dünya dünya yalansın dünya

Can ile cananı alansın dünya

Aşk ile pervane dönersin dünya yalansın dünya

(Zile/Tokat/TRT THM 11)

180. GÖNÜL ARZULUYOR TOKAT İLİNİ (UH)

...

Nervin GÜNEŞ

Gönül arzuluyor Tokat ilini

Almalı dağları göresim geldi

Gümenek Köprüsü mamu belini

O saya yağları göresim geldi

Akıyor çamlı pınar

Suyundan içen kanar

Yeni sevdalı kızlar

Ateşler gibi yanar

Ben gibi garipler gurbette kalmış

Ne muradın almış ne bir güngörmüş

Nice ağalar beyler varıdı ölmüş

Geri sağları göresim geldi

Sivri'nin altı bağlar

Üstü dumanlı dağlar

Yâri gurbette olan

Her gün ah çeker ağlar

Garibin gözünde tüter sılası

Dünek dağlarının da yüksek kalesi

Viran olmuş Dırh İbil'in yaylası

O sıra dağları göresim geldi

Mehlab'ın altı bayır

Üst yanı Tosga çayır

O yâr bir dene bulmuş

Mevlâm sen beni kayır

(Almus/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.411)

181. OMUZUNDAN AŞAĞI

Tekin KİREÇÇİ

Bekir ALTINDAL

Omuzundan aşşığı

Saçların gürül gürül

Yine benim sözüme

Güvenmezsin sevdiğim

Oğlan döne döne kız döne döne

Verilmiyor dengine

Her ne kadar gelin olsan

Geldim sana kız diye

Omuzundan aşşığı

Saçların sümbül sümbül

Sevdiğim o gözlerin

Yeni açmış gonca gül

Oğlan döne döne kız döne döne

Verilmiyor dengine

Her ne kadar gelin olsan

Geldim sana kız diye

(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.238)

182. YENİ ÇİFTLİK DERLER

Ümit TOKCAN

Tuncer İNAN

Yeni çiftlik derler (de) çölün düzündü

Yeşil ördek m'öter suyun gözünde

Allah canımı alsın (da) nezük dizinde

Ağla gözyaşını sil kara gözlüm

Yayladan mı geliyon (da)

Boylarına maşallah

Bizim evde gelin yok (da)

Sen olursun inşallah

Ohtob bellerinden (de) geliyor posta

Benden selam söylen o nazlı dosta

Sorarsan nezüğü Sivas'ta hasta

Ağla gözyaşını sil kara gözlüm

Yayladan mı geliyon (da)

Boylarına maşallah

Bizim evde gelin yok (da)

Sen olursun inşallah

(Reşadiye/Tokat/TRT THM 3395)

183. ELA GÖZLERİNİ SEVDİĞİM GÜZEL

Âşık İhsan

Melih DUYGULU

Of of

Ela gözlerini (de) sevdiğim güzel

Bekle yollarımı (da) gelene kadar

Ben seni severim can ile candan

Bize ayrılık yok da ölene kadar

Seni muhannet

Seni hayırsız

Seni divane seni

Üç aşşağı beş yukarı salla mendili

Gız ben seni tanımadım tanıt kendini

Of of

Bizim köyde er ekerler soğanı

Keklik için beslerlermiş doğanı

Bu dünyada çifte güzel seveni (sevene)

O dünyada sorgu sual yok umuş

Üç aşşağı beş yukarı salla mendil

Gız ben seni tanımadım tanıt kendini

(Reşadiye/Tokat/TRT THM 4160)

184. YUMAK YUMAK OLMUŞ SAÇININ TELİ

Mihrican BAHAR

Yücel PAŞMAKÇI

Yumak yumak olmuş da saçının teli *ha teli ha teli*

Yârı görmeyeli (de) deliyim deli

Gücek ayı zehmerinin sam yeli *ha yeli ha yeli*

Yaktı yüreğimi (de) kül etti beni

Yürü güzel yürü de leylalarına

Selam mı verilir böylelerine

Aşağıdan gelen üzüm gağnısı *gağnısı gağnısı*

Geldi geçti güzellerin benlisi

Şimdiki zamanın (da) deliganlısı *ganlısı ganlısı*

Sarmayınca goyvermiyor yârin

Yürü güzel yürü de leylalarına

Selam mı verilir böylelerine

Aşağıdan gelen (de) eğer o ise *o ise o ise*

İkrar verip yâr ikrar da durursa

Gadir mevlam seni (de) bana verirse *verirse verirse*

Goymam aşırırım da yüce dağları

Yürü güzel yürü de leylalarına

Selam mı verilir böylelerine

(Reşadiye/Tokat/TRT THM 1206)

185. UZUN OLUR AMASYA'NIN SELVİSİ

İbrahim KARATAŞ

Hulki Rıza İPEK

Uzun olur Amasya'nın selvisi

Bilemedim benim (de) yârim hangisi

aman aman

Orta boylu kalem kaşlı kendisi

Bilemedim benim (de) yârim hangisi

aman aman

Haydi, yavrum tek basa basa

Süt sağıyor altın tasa

Benim yerim çok güzeldir

İki parmak boydan kısa

Bülbül olsam gül dalına konarım

Güllü yârin ateşine yanarım

aman aman

Ben yitirdim selvi boylu yârimi

Gelen geçen yolculara sorarım

aman aman

Haydi, yavrum tek basa basa

Süt sağıyor altın tasa

Benim yerim çok güzeldir

İki parmak boydan kısa

(Erbaa/Tokat/TRT THM 3476)

186. YÜRÜ GÜZEL YÜRÜ YOLUNDAN GALMA

Mihrican BAHAR

Plaktan Yazıldı

Yürü güzel yürü (de) yolundan galma

heh heh he

Her yüze gülteni dost olur sanma

Ölümden korkup (da) geriye durma

heh heh he

Yiğidin alınına yazılan gelir

Yürü dilber yürü de ömrümün varı

Erüdü galmadı dağların garı

Gayet güzel olsa yiğidin yârı

O da sevdiğüne nazınan gelur

Yâr el elle diyon anam yâr ille diyon

Yürü güzel yürü (de) yol alamazsın

heh heh he

Azrail olsan (anam) can alamasın

Elesen dünyayı (da) galbura goysan

heh heh he

Benden muhabbetli yâr bulamazsın

Yürü dilber yürü de ömrümün varı

Erüdü galmadı dağların garı

Gayet güzel olsa yiğidin yârı

O da sevdiğüne nazınan gelur

Yâr e lelle diyon anam yâr ille diyon

Sular olsam yer altından akmayım

heh heh he

Yârim senden gayrısına bakmayım

Eğer senden başkasına bakarsam

heh heh he

Yedi sene döşekten galkmayım

Yürü dilber yürü de ömrümün varı

Erüdü galmadı dağların garı

Gayet güzel olsa yiğidin yârı

O da sevdiğüne nazınan gelur

Yâr e lelle diyon anam yâr ille diyon

(Reşadiye/Tokat/TRT THM 2151)

187. A BENİM KİBAR YÂRİM

Davut ŞAHİN

Salih TURHAN

A benim kibar yârim fındık işleri

Sana kimler dahtırırverdi altın dişleri

Girme de dedim ocaklara gara olursun

Gız sen benim yüreğime yara olursun

Makinede eli var a benim kibar yârim

Ben ağlasam yeri var

Açtım baktım koynunu

Dilleri datlı sevdalı

Yumuşacık teni var

Girme de dedim ocaklara gara olursun

Gız sen benim yüreğime yara olursun

(Tokat/Turhan, Adıgüzel s.35)

188. BİZİM YAYLALAR DA BİRBİRİNE YAN GELİR (UH)

Mihrican BAHAR

Mihrican BAHAR

Yâr yâr

Bizim yaylalar da birbirine (yan gelir)³

Bir of çeksem de yüreğimden kan gelir

Canım kan gelir, gülüm kan gelir, gelir

Mezarımı kazın da yolun (üstüne)³

Yâr gelip geçtikçe belki bana can gelir

Canım can gelir, gülüm can gelir, gelir

Yâr yâr

Evlerine vardım da yâr yâr sen bir (hanımsın)³

Kaşınan gözü de (kendine uymuş)³

Sanki o yâr benden iyisin bulmuş

Güzelin bulmuş, iyisin bulmuş

Kız iken sevdiğin de ben değil miydim

Hayırsız yârim, muhannet seni seni

Yâr yâr

Karşıdan baktım da yâr yâr sen bir (hanımsın)³

Sanki damarımda da kanımsın

Canım kanımsın, kanımsın

İsterim Allah'tan da sevdiğin ölsün

Nişanlın ölsün, sevdiğin ölsün

Sen de benim gibi de yârsız kalasın

Seni muhannet, seni hayırsız seni

(Amus/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.406)

189. GIYMAT GIZ

Kemal Bilsel SARISÖZEN

Kemal Bilsel SARISÖZEN

Aman ala çorap öremedim de

Ayağıma giymedim

Alaca da çorap öremedim de

Ayağıma giymedim

Aman çok güzeller gördüm amma

Gıymat gibi görmedim

Hoppa nina nina nay nina nay nay da

Hoppa nina nina nay nina nay nay

Gıymat deste topluyor da

Hopur hopur hopluyor

Aman Gıymat deste topluyor da

Darıderesi'nin muhtarı da

Döküleni topluyor

Hoppa nina nina nay nina nay nay da

Hoppa nina nina nay nina nay nay

Uşahları gönderdik de

Göhlisar'a Darı'ya

Aman uşakları gönderdik de

Göhlisar'a Darı'ya

Aman imam geldi masaya da

Nikâh galdı yarıya

Hoppa nina nina nay nina nay nay da

Hoppa nina nina nay nina nay nay

(Darıderesi Köyü/Reşadiye/Tokat/TRT THM 490)

190. GINAMAYIN AKLIM BİR DELİ GULDUR

Sadık DOĞANAY

Nebi YILMAZ/Fadime YILMAZ

Gınamayın aklım bir deli guldur

Âşık-ı mâşuk olur bedenlerimiz

Yitirdi dostunu âşıkın gözü

Yakar bedenlerini kül eyler imiş

(Haydar) kül eyler imiş

Gelen baksın ateşimin közüne

Bir su sepsin yüreğimin özüne

Gül yüzlü yâr gelmiş gelmiş basmış dizime

Basar beller hanına yol eyler imiş

(Haydar) yol eyler imiş

Hubların gögsünen (uğradı yol etti)

Kimse bilmez Elif Elif kahrından öldü

Aktı didemin yaşı çeşmim sel etti

Vurdukça uğruna göl eyler imiş

(Haydar) göl eyler imiş

Coşkun sular gibi akıp (akıp durula)

Meğer gönül aşk atına arşa yorula

Yusuf ile Zaliha Zaliha seve sarıla

Yakar kendi kendini hey dost uğruna ölür

Yakar kendi kendini kül eyler ölür

Cemil ey der ben yârimi tanıram

Yârim hastalansa ben bu dertten ölürem

Dertli bülbülleri hasta bilirem

Neyderse Âdeme aliylerimiş

Çektiğim çileyi (Haydar) Hak'tan bilirem

Neyderse Âdeme aliylerimiş (dost)

(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.174)

191. GÖNÜL GEL VARALIM GÜLŞEN BAĞINA

Sadık DOĞANAY

Ali Ekber ÇİÇEK

Gönül gel varalım gülşen bağına

Merâmın yâr ise bir tane yeter

Dünya fâni değil hikmetine bak

Hevâ-i cehl ile efsane yeter

Turâbi özünü paymâl eyle

Gâhi erenlerden kesb-i kâr eyle

Hele şu dünyayı bir hayal eyle

Gelip konan göçtü nişane yeter

Hele şu dünyayı bir hayal eyle

Âriflere bir söz bahane yeter

(Zile/Tokat/TRT THM 4018)

192. LÂMELİF'TEN ARŞA SEYRAN EYLEDİM

Şükrü KILINÇ

Neşe Ayıştı ONATÇA

Lâmelif'ten arşa seyran eyledim

Hakkı bildim cismim canım eyledim

Nuh felek burcundan kurdum haymayı

Tahta çıktım akıl sultan eyledim

Karanlık geceden gün altın eden

Muhip deryasını koç gibi tutan
Aşkından velîdir sevdasın tutan
Evvel Ali âhir Ali askeri Mehdi'ye bir niyaz verin

Lâmelif'ten arşa seyran eyledim
Hakkı bildim cismim canım eyledim
Nuh felek burcundan kurdum haymayı
Tahta çıktım akıl sultan eyledim

Ben Veran Abdal Ali'yi
Dilde kalpte mihman eyledim
(Zile/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.215)

193. MESUDİYE BAŞINDA

Davut ŞAHİN/Sevda GÜL ***Salih TURHAN***

Mesudiye başında
Vardır güneş dağları
Yazın panayır gurar
Ay bastı ağaları
Perşembe ağaları
Bozcalı ağaları
Goy(u) (h)isar ağaları

Gel Üçlecük üçlecük

Oynasana ezücük

Goy(u) u (h)isar'ın başında

Vardır Canik Dağları

Aldı yürüdü gitti

Üçyol'un ağaları

Haydarlı ağaları

Selemen ağaları

Gel Üçlecük üçlecük

Oynasana ezücük

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.224)

194. OHTAP BELLERİNDEN GELİYOR POSTA (UH)

Ali YILDIZ/Hüseyin YALDIZ TRT Müzik Dairesi THM Şube Müdürlüğü

(Of)Ohtap bellerinden geliyor posta

Benden selâm söylen o nazlı dostu

Gelen söylüyor ki nezük pek hasta

Yayladan mı geliyon da

Sırtındaki kaymak mı

Geri geri bakıyon da

Yoksa da nazlım varmak mı

Yoksa gönlün sevmek mi

(Of)Ohtap bellerinden bir taksi çıktı

Vidalı kelepçe kolumu sıkı

Cıngıllı'nın oğlu yuvamı yıktı

Düşmana mı kaldın kız kara gözlüm

Anahtarın bağına da

Tak beline beline

Kız nişanlın çok kötü de

Ben olayım yerine

(Of)Köyümü sorsan Tokuş'tur Tokuş

Varamam yârim de yollarım yokuş

Ak gömlek üstüne dökülmüş nakış

İğne tutan ellerine kurban olayım (canım olayım)

Duman almış mor sümbüllü bağları

Böyle ayrılık m'olur yayla çağları

Yatma yeşil çimene de

Uyur uyanamazsın

Verme de beni ellere de

Görür dayanamazsın

(Of)Niksarlı'lar öğütlemiş Nezük'ü

Zengin inmiş şeker yapmış eziği

El kızı muhannet bilmez yazığı

Düşmana mı gittin kız kara gözlüm

Duman almış mor sümbüllü bağları

Böyle ayrılık m'olur (kız anam da)

Yatma yeşil çimene de

Uyur uyanamazsın

Verme de beni ellere de

Görür dayanamazsın

(Reşadiye/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.421)

195. PINARIN BAŞINDA EYLENMİŞ DAVAR

Sati ERDEM

Nebi YILMAZ/Fadime YILMAZ

Pınarın başından endiremedim

Yönünü yönüme döndüremedim

Bir yârin aklını kandıramadım

Beni öldürmeli dövmeli değil

Garadır gaşların sürmeli değil

Pınarın başında eğlemiş davar

Golunu sıvamış anam goyun mu sağar

Bir kucaklasam muhanet ne var

O kollar boynunda anam kalır mı sandın

Yiğit sevdiğinden anam varır mı sandın

Ömrüm ömrüm ömrümün varı

Eridi galmadı anam dağların garı

Gayet güzel olsa da yiğidin yâri

O da bin bir iki anam nazınan gelir

Erisin dağların karı erisin

Sel sel olsun düz ovayı bürüsün

Her birisi on ikişer göz olsun

O yâri sevdiğim varsın söz olsun

(Tokat/Turhan, Adıgüzel s.245)

196. TOKAT'A GİDEMİYOM

Fikriye MEŞHUR *Arif MEŞHUR*

Tokat'a gidemiyom yârim sana fistan alayım

Ah nerelerine nerelerine

Bilmiyon mu kömür gözlüm

Aha buralarıma buralarıma

Fadime'm fistan kırmalar

Ceviz dalı ırgalar

Sevdiğini gören kızlar

Sağını da solunu ırgalar

Tokat'a gidemiyom yârim sana potin alayım

Ah nerelerine nerelerine

Bilmiyon mu kömür gözlüm

Aha buralarıma buralarıma

Fadime'm fistan kırmalar

Ceviz dalı ırgalar

Sevdiğini gören kızlar

Sağını da solunu ırgalar

Tokat'a gidemiyom yârim sana çorap alayım

Ah nerelerine nerelerine

Bilmiyon mu kömür gözlüm

Aha buralarıma buralarıma

Fadime'm fistan kırmalar

Ceviz dalı ırgalar

Sevdiğini gören kızlar

Sağını da solunu ırgalar

Tokat'a gidemiyom yârim sana kemer alayım

Ah nerelerine nerelerine

Bilmiyon mu kömür gözlüm

Aha buralarıma buralarıma

Fadime'm fistan kırmalar

Ceviz dalı ırgalar

Sevdiğini gören kızlar

Sağını da solunu ırgalar

Tokat'a gidemiyom yârim sana yüzük alayım

Ah nerelerine nerelerine

Bilmiyon mu kömür gözlüm

Aha buralarıma buralarıma

Fadime'm fistan kırmalar

Ceviz dalı ırgalar

Sevdiğini gören kızlar

Sağını da solunu ırgalar

(Reşadiye/Tokat/TRT THM 1120)

197. YILDIZ DAğI

İsmail TÜCCAR

Talip ÖZKAN

Yıldız dağı yıldız dağı

Durur durur ışılar

Bura bekâr yeri aman

Geri dursun evliler

Amman amman amman

Derdime derman amman

Gater gater oldu amman

Göçler yola dizildi

Yeni bildim amman amman

Elim yârdan üzüldü

Amman amman amman

Derdime derman amman

Ben de çıktım amman

Bir gelinin peşine

Beş bin lira amman (sarı gelin)

Gelinin bir gülüşüne (gecesine)

Değer urumun gelini

Değer gâvurun gelini

(Artova/Tokat/Turhan, Adıgüzel s.297)

SONUÇ

Çalışmamızda, Tokat türkülerini şekil, konu ve kullanıldıkları yere göre tespit etmeye çalıştık. Tokat türkülerinin büyük çoğunluğunu TRT THM Repertuarı'ndan aldık. Kaynak taraması yaparken karşımıza çıkan Tokat türkülerini ve derlemeleri de çalışmamıza ekledik.

Bu çalışmanın birinci bölümünde; Tokat'ı tanıtmaya amacı ile şehrin tarihi, coğrafyası ve kültürel durumu hakkında kısa bilgiler sunduk.

İkinci bölümünde; türkü geleneği ve bu gelenek içinde Tokat türkülerinin yerini tespit etmeye çalıştık. Tokat türkülerini toparlarken yapılan en büyük çalışmanın Salih Turhan ve Selahattin Adıgüzel'in çıkarmış olduğu araştırma kitabının olduğunu gördük.

Üçüncü bölümde; tespit edilen Tokat türkülerini şekil bakımından incelemiş ve 197 adet Tokat türkülerinin büyük çoğunluğunun dörtlüklerle ve mâni kıtalarla kurulu olduğu, bunu da üçlüklerin ve ikiliklerin takip ettiği görülmüştür.

Dördüncü bölümde; Tokat türküleri konuları bakımından incelenmiştir. İncelenen türkülerde işlenen konunun en fazla aşk-sevda üzerine olduğu tespit edilmiş; bunu gurbet türküleri, şehirler ve yöreler üzerine söylenen türküler, tabiat türküleri ve dinî içerikli türkülerin takip ettiği görülmüştür.

Beşinci bölümde; Tokat türkülerinin söylendikleri ortam ve kullanıldıkları yerler incelenerek metinlerde; iş türküleri, tören türküleri ve halk oyunlarında söylenen türküler tespit edilmiştir.

Altıncı bölümde; Selda Arslan'ın Tokat türkülerinin ezgileri üzerine yapmış olduğu yüksek lisans tezinden faydalanarak Tokat türkülerinin ezgileri hakkında bilgi verilmiştir.

Yedinci bölümde ise, ulaşabildiğimiz Tokat türkülerini şekillerine göre numaralandırılarak metinler verilmiş ve bu metinlerde geçen yöreye ait ağız özellikleri korunmaya çalışılmıştır.

Yapmış olduğumuz tez; kaynakça, dizin ve sözlük ile sonlandırılmıştır. Çalışmada faydalandığımız kaynaklar ve kaynak kişi açıkça belirtilmiştir. Dizin bölümünde, bulduğumuz türküler alfabetik olarak sıralanarak karşılıklarına sayfa numaraları verilmiştir. Sözlük kısmında ise metinlerde geçen yöreye ait kelimelerin anlamları verilmiştir.

Tokat türküleri üzerinde yapılan bu tahlil ve tasnif çalışmasından şu sonuçlar elde edilmiştir:

- 1) Tokat türkülerinin ölçü, yapı, konu bakımından komşu illeri olan Sivas, Yozgat, Ordu, Çorum, Giresun türküleriyle ortak özelliklere sahip olduğu tespit edilmiştir.
- 2) Tokat türkülerindeki mâni kıtalarla kurulu olan metinlerin bazılarında, kimi zaman ilk dörtlüklerde kimi zaman da son dörtlüklerde mâni tarzı kafiyelenişin bozulduğu görülmüştür.
- 3) Çalışmamız içerisindeki Tokat türküleri ölçü bakımından incelendiğinde genellikle 7, 8, 11'li kalıplar kullanılmış ve dörtlüklerle kurulu olan türkülerde bulunan metinlerin bazılarında ise hece uyumu görülmemiştir.
- 4) Tokat türkülerinin bazılarında, bağlantı kelimelerinin değiştiği görülmüştür.
- 5) Türkülerin dize başlarında ve sonlarında ifade zenginliği katmak için ünlemlere rastlanmıştır.
- 6) TRT THM Repertuarı ve Tokat Türküleri ve Oyun Havaları adlı araştırma kitabındaki türkülerin derlenirken ortaya çıktığı düşünülen yazım yanlışlıkları, imlâ hataları tespit edilip gerekli düzenlemeler yapılmıştır.
- 7) Tokat türkülerinin isimlerini genelde, birinci bentlerinin ilk veya ilk iki dizeden aldığı görülmüştür.
- 8) Tokat türkülerinin şekil bakımından en fazla dörtlüklerle kurulu olduğu görülmüş; konu bakımından en fazla aşk-sevda türkülerinin fazlalığına rastlanılmıştır. Kullanıldıkları yer ve ortam bakımından ise iş türküleri, düğün türküleri, oyun havaları ve semahlara rastlanılmıştır.
- 9) Toparlamış olduğumuz 197 tane Tokat türküsünün 175 tanesinin kırık hava ve 22 tanesinin ise uzun hava olduğu tespit edilmiştir.
- 10) Tokat türkülerinin diğer yörelerde karşımıza çıkan eş metinlerinin olduğu görülmüştür: *Akşam Oldu Gün Dolaşmaz, Elinde Cıngıl Orak, Gam Kasavet Çekme, Evleri Görünüyor.*
- 11) TRT THM Repertuarı'ndaki 44 numaralı *Darı Goydum Ambara* ve Tokat Türküleri ve Oyun Havaları adlı kitaptaki 45 numaralı *Emine'm Darı Goydum Ambara* isimli türkülerin benzerlikleri olduğu gibi farklı dörtlüklerinin de bulunması sebebiyle her iki türkü de çalışmamıza eklenmiştir.
- 12) 183 numaralı *Ela Gözlerini Sevdiğim Güzel* adlı türküde diğer türkülerde karşımıza çıkmamış olan ara söz (digression) tespit edilmiştir.

- 13) 12 numaralı *Evlerinin Önü Üzüm Asması* ve 24 numaralı *Sabahtan Kalktım Ki (Burçak Tarlası)* isimli türkülerin yöreleri Sivas ve Tokat olarak gösterildiği için çalışmamıza eklenmiştir.
- 14) Salih Turhan ve Selahattin Adıgüzel'in çıkarmış olduğu *Tokat Türküleri ve Oyun Havaları* adlı derleme kitabındaki bazı türkülerin derleyen kısmında banttan alındığını görülmüştür. Bu kısımlar, boş bırakılarak çalışmamıza eklenmiştir.
- 15) TRT THM Repertuarı'nda ve diğer kaynakçalarda karşımıza çıkmayan 53 ve 55 numaralı türküler Tokat yöresinde derlenmiştir.
- 16) Tokat'a ait *Sabah Kalktım Er Gettim, Gıymet Gız ve Ala Çorap Örmedim* adlı üç türkünün birbirine benzerliği görülmüştür.
- 17) İncelediğimiz metinler içerisinde "Ellik" üzerine oyun türkülerini olduğu görülmüştür.
- 18) Tokat yöresine ait türkülerde Kıymet, Zöhre, Emine gibi isimlerin varlığı tespit edilmiştir.
- 19) Tokat türkü metinlerinin bir kısmında komşu illerdeki ilçe isimlerine rastlanmıştır.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlar, Tokat yöresine ait 197 türkü ile sınırlıdır. Yöre türkülerinin tamamını kapsayacak nitelikte yapılacak bir çalışmadan çıkacak sonuçlar ile bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlar farklı olabilir.

KAYNAKÇA

- Arat, R. R. (1991). *Eski Türk Şiiri*, Ankara.
- Arseven, V. (1992). Türk Halk Müziğinin Ezgisel Yapısı Üzerine. *Türk Halk Musikisinde Çeşitli Görüşler*, (Haz.: Salih Turhan), s.15-28. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Arslan, S. (2016). *Tokat Yöresi Halk Ezgilerinin Müzikal Analizi*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ordu Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Müzik Anasanat Dalı, Ordu.
- Aslan, E. (2010). *Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Maya Akademi.
- Başgöz, İ. (2008). *Türkü*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Bekki, S. (2004). *Baş Yastıkta Göz Yolda/ Sivas Türküleri*. İstanbul: Kitabevi.
- Bekki, S. (2010). *Saray Bosna ve Anadolu'daki Bazı Türkülerin Benzerlikleri Üzerine*. *Tübar*, 28, 79-116.
- Beşirli, M. (2005). *Orta Karadeniz Kentleri Tarihi I- Tokat*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Matbaası.
- Boratav, P. N. (1992). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek.
- Develioğlu, F. (1997). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, C. (2004). *Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Dizdaroğlu, H. (1969). *Halk Şiirinde Türler*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Duran, S. (2006). *Cumhuriyet Dönemi Tokat Ekonomisi (1923-2005)*, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Emnalar, A. (1998). *Tüm Yönleriyle Türk Halk Müziği ve Nazariyatı*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Eroğlu, T. (1994). *İnsan ve Oyun (Oyun, Dans ve Halk Oyunları)*. Kayseri.
- Esen, Ş. A. (1986). *Anadolu Türküleri*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gözaydın, N. (1989). Anonim Halk Şiiri Üzerine, *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı III. Cilt LVII*, (445-450). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Güven, M. (2009). *Türküler Dile Geldi*. Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Hoşsu, M. (1997). *Geleneksel Türk Halk Müziği Nazariyatı*. İzmir.
- Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü (1991). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kaya, D. (1999). *Anonim Halk Şiiri*. Ankara: Akçağ.
- Kaya, D. (2010). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimler Sözlüğü*. Ankara: Akçağ.
- Köprülü, M. F. (1993). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara.
- Köprülü, M. F. (2004). *Edebiyat Araştırmaları I*. Ankara: Akçağ.
- Oğuz, M. Ö. (1993). Halk Şiirinde Tür ve Şekil Meselesi. *Milli Folklor*, 5, 19.
- Onay, T. A. (1996). *Türk Halk Şiirinin Şekil ve Nev'i*, (Haz.: Cemal Kurnaz). Ankara: Akçağ
- Özbek, M. (1994). *Folklor ve Türkülerimiz*. İstanbul: Ötüken.

- Özgül, M.- Turhan S.- Dökmetaş K. (1996). *Notalarıyla Uzun Havalarımız*. Ankara: Cem Veb Ofset.
- Öztelli, C. (1972). *Evlerinin Önü/ Bütün Halk Türküleri*. İstanbul: Hürriyet Yayınları.
- Sami, Ş. (1989). *Kâmûs-i Türkî*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Sarıtaş, Bakan D. (2004) Tokat Türküleri. *Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu (Bildiriler)*, 29. Tokat.
- Tanses, H. (2005). *Öyküleriyle Halk Türküleri*. İstanbul: Say Yayınları.
- Tokat (2015). Tokat: T.C. Tokat Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
- Turhan, S.- Adıgüzel S. (2008). *Tokat Türküleri ve Oyun Havaları*. Ankara: Cem Veb Ofset.
- Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi 1-2-3* (2000). Ankara: TRT Merkez Daire Başkanlığı.
- Türkçe Sözlük (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Yakıcı, A. (2007). *Halk Şiirinde Türkü/ Tanım-Tasnif-İnceleme-Metin*. Ankara: Akçağ.
- Yılmaz, A. (2003). *Türk Kültüründe Kadın ve Kadın Ağzı Türküleri*. Ankara.

KAYNAK KİŞİLER

Adı Soyadı: Hayrettin Koyuncu

Yaşı: 81

Doğum Yeri: Tokat/ Reşadiye

Mesleği: Öğretmen

Eğitim Durumu: Üniversite

Derleme Yeri: Tokat

Derleme Tarihi: 08.12.2015

DİZİN

(“Türküler” ve “Uzun Havalalar”)

A

- Abdal olsam, 142
A Benim Kibar Yârim, 208
Ağlatırsan Beni Yoluna Ağlat, 143
Al Elmanı Yedin Mi, 93
Ala Çam Allanıyor, 110
Ala Çorap Öremedim (Kıymet), 103
Ala Gözlerine Kurban Olduğum (Öldüm Yeter): 193
Altun Kösteğim Şak Şak, 111
Akşam Oldu Gün Dolaşmaz, 74
Ana Beni Gurbet Ele Verdiler, 63
Anam İneğini De Daşa Bağlasın, 75
Arabam Altmış Model, 112
Arabam Devriliyor, 61
Armut Daldan Düşer Mi: 76
Armuttan Kayacağım, 107
Aşağıdan Gelen Elin Galdursun, 184
Aşağıdan Gelen Yaylı Makine: 185
Âşık Oldum Aşka Düştüm Gel Efendim, 169
Âşık Oldum Bir Güzelin Adına (Sefa Geldiniz), 170
Aşıp Aşıp Karlı Dağlar Gelirsin, 171
Ay Doğar Sini Sini, 113

B

- Bağa Gel Bostana Gel, 114
Bahça Pezük Değil Mi, 93
Başındaki Yazmayı Sarıya Mı Boyadın, 57
Ben Yârimi Gördüm Aşk Pınarında, 143
Biner Atın Eysisine, 64
Bir Güzeli Metheyledim, 171
Bir Güzelin Hasretinden Ahından, 144
Bir Nur Doğdu Âlem Ürüşan, 189
Bir Seher Uğradım Göl Kenarına, 172
Bir Yere Toplandık Cümle Âşıklar, 145
Bizim Yaylalar Da Birbirine Yan Gelir, 208
Böyle Anlatılmaz Bu Savaş Bence (Mehmed'im), 145
Bu Kadar Cevretme, 146
Bugün Ben Bir Güzeli Gördüm, 147
Bugün Cemiyette Dem-i Devrânda, 148
Bülbül Ne Ötersin, 172
Bülbülü Suladım Altın Tasman, 185
- #### C
- Camekânın İçinde Ayna Mısın Cam Mısın, 57
Caminin Ezanı Yok, 94

Ç

- Çağladı Su Çağladı, 127
Çamlar Altında, 58
Çayır İnce Biçilir Mi, 115
Çeke Çeke Ben Bu Dertten Ölürüm, 173
Çekirgeyi Heylemeden Gelirler, 60
Çifte Yüzüklerin Barmahda (Fadik), 190
Çiğdem Çiçek Açınca, 148
Çubuk Ucu Gül Ucu, 77

D

- Dağdan Davar Aşdı Mı, 86
Darı Goydum Ambara, 89
Değirmenden Gelmişim Beygirim Yüklü,
174
Derdinden Del'oldum İnan Vallahi, 149
Deli Şükrü Derler Namım Var İdi, 69
Depe Başı Kirezler, 85
Dere Geliyor Dere, 95
Dereler Gölgelendi, 135
Develer Kater Kater, 59
Deymen Benim Gamlı Yashlı Gönlüme,
150
Dinyaba'nın Daşları, 78
Dolandım Gurbeti Buraya Geldim, 150
Dostun Bahçesine Hoyrat Girmiş, 193
Düşünün Halımı Darda Kalanın, 152

E

- Ekin Ektim Çöllere, 116
Ekin Ektim Çöllere II, 137
El Çek Tabip Sinem Üstünden, 186
El Vurup Yaremi İncitme Tabip, 201
Ela Gözlerine Kurban Olduğum, 153
Ela Gözlerini Sevdüğim Güzel, 204
Elinde Cıngıl Orak, 80
Elinde Dül Dül Aman, 118
Ellerin Gırılısın Anası Hoyrat, 154
Ellik Baba Gidelim, 131
Ellikten Yâr Ellikten, 87
Emine'm Darı Goydum Ambara, 91
Erkilet Var Pazar Var, 104
Evleri Görünüyor, 92
Evleri İki Katlı, 117
Evlerine Vardım Evde Yoğumuş, 60
Evlerinin Önü Pazara Yakın, 70
Evlerinin Önü Üzüm Asması, 63
Ey Gülüm Gönlümün Pazarı Budur (Kul
Olam Kapına), 175
Ezelden Bahar Geldi, 155
- ## F
- Fırın Üstünde Kürek, 132
- ## G
- Gam Gasavet Bugün Başa Gelindi, 194

Gam Kasavet Çekme Divane Gönüm,
186
Garşı Dağın Başına, 133
Geçti Ömrüm Gine Sensiz Neyleyim, 176
Gel Benim Esmeye Yârim, 95
Gel Bir Çift Durnam Kars Ellerinden,
182
Gel Ellikten Ellikten, 87
Geldik Gider Olduk Ellerinizden, 75
Geyik Senin Baharın Mı Yazın Mı, 184
Gınamayın Aklım Bir Deli Güldür, 211
Gıymat Gız, 210
Gidiyom Ağlasana, 88
Gonaklar Yaptırdım, 70
Gönül Arzuluyor Tokat İlini, 202
Gönül Gel Varalım Gülşen Bağına, 212
Göremedim Gündüzlerim Gec'oldu, 62
Görür Görmez Âşık Oldum Ben Sana (A
Delü), 182
Gurban Olam Da Gözlerinin İçine, 193
Gurbet Ellerinde Garip Kuş Gibi, 156
Gül Oğlan: 96
Gül Yüzlüm Gül Destem, 195
Günlerin Birinde Uğradı Yolum, 177
Güpürüm Güçüceksin, 79
Güzel Seni Sevdim Anca Bu Dünyada,
155

Güzel Yaylam Hoyrat Olmuş Kurt
Olmuş, 156

H

Hak Muhammet, 156
Hamam Yaptım Tasına, 97
Hapisten Kaçtım Evime Geldim, 176
Hatipoğlu Nam Verdi, 80
Hatırına Düşmez Sormaz Halimden, 188
Hay Lo Lo, 98

Her Sabah Her Sabah, 189
Her Sabah Her Sabah Gülşen İçinde, 157
Hey On Beşli, 108

İ

İndim Çayır Düzüne, 88
İzzetli Hürmetli Bilirim Seni, 158

K

Kalenin Bedenleri, 137
Kara Koyun, 65
Karanfilin Filfili, 118
Karşıdan Âşık Gider, 99
Kaşın Kara İken Ezenden Kare, 159
Koyun Kuzulayınca, 100
Koyuna Bak Koyuna, 137
Kudret Kandilinden Bakıyıp Duran, 159

L

Lâmeliften Arşa Seyran Eyledim, 212

Löküs Koydum Tavana, 101

M

Madımak Uzar Gider, 134

Mavi Çuha Giymiş, 160

Medet Allah Medet Ali, 177

Mendil Aldım On Beşe, 82

Mesudiye Başında, 213

Minarede Taş M' olur, 83

Müdür Beyin Yeşil Kürkü, 139

N

Name Nazlı Yârin Hak-i Payına, 196

Nasip Olur Amasya'ya Varırsam, 199

Ne Zaman Gurudu Yaylanın Otu, 191

Nebişih Dedikleri, 84

O-Ö

Ocağa Koydular, 72

Oğul Yârim Yaylardan Aş da Gel, 58

Ohtap Bellerinden Geliyor Posta, 214

Omuzundan Aşağı, 203

Oy Nereye Nereye, 120

Oy Tombulum Tombulum, 140

Öğretmene Varamadım, 67

P-R

Pencereden Bakıver, 109

Pınar Başı Bekliyenner, 161

Pınarın Başında Eylemiş Davar, 216

Portakal Dilim Dilim, 106

Reşadiye-Erzincan, 164

S

Sabahtan Kalktım Er Gettim, 121

Sabahın Seherinde Ötüyor Kuşlar, 178

Sabahtan Kalktım ki (Burçak Tarlası), 72

Sabahtan Uğradım Yârin Yanına, 164

Sallan Yârim Sallan Da Ben Ardan
Gelmem, 165

Samanlıkta Serçeler, 127

Sarı Buğday Başıyım, 135

Sarsı Kıranı, 66

Seher Vakti Senin Ahûzarından, 188

Sigaramın Dumanı, 121

Sulu Sokak Taşları, 122

Suya Düştü Gülümüz, 101

Suya Giden Allı Gelin, 165

Süvariler De Çıkıyor Atlarını Nallıyor,
179

Ş

Şöyle Bir Gezelim Tokat İlini, 200

Şu Almus'un Dibeği, 106

Şu Tepe Yüksek Tepe, 102

Şu Zile'nin Ufacık Tefecik Yolları, 61

T

Tamzara'nın Yolları Dönümlüdür
Dönümlü, 167

Tarlalarda Bıtrak (Sarı Gız), 129
Taşa Çaldım Ayvamı, 124
Telgraf Dibine Serdim Postumu, 180
Tokat Bir Bağ İçinde, 107
Tokat'a Gidemiyom, 217
Topçam Yaylası, 68

U

Uy Uy Yârim Eylen (Çay Aşağı Gurt İzi),
91
Uzun Olur Amasya'nın Selvisi, 206

Y

Yandı Yürek Yâr Elinden, 181
Yayla Çiçeği Misin Balam, 141
Yayla Da Yollarında Göç Kater Kater,
167
Yayla Yaylaya Bakar (Meşelikten), 125
Yayladan Gelen Güzel (Haydi Haydi
Gidelim), 130
Yaylaya Vurdum Da Koyun Kuzuyu, 168
Yaz Bahar Aylarında Geleyim Derdim,
168
Yeni Çiftlik Derler, 203
Yeni Hamam Kurnaları, 68
Yıldız Dağı, 219
Yumak Yumak Olmuş Saçının Teli, 205
Yüce Dağ Başında Bir Ulu Pınar, 197
Yüce Dağ Başında Da Laleler Susuz, 183

Yüce Dağ Başında Eylemiş Davar, 197
Yüce Dağdan İndirler Alınan, 198
Yürü Güzel Yürü Yolundan Galma, 207

SÖZLÜK

A

ab-u revan: devamlı akan su

acel: ecel

ağnime: arkama, sırtıma

ala: ela

ârif: bilge kişi

aşlamak: aşlamak

B

bağban: bahçıvan, bahçe bakıcısı

bahane: neden, sebep

bekniyenner: bekleyenler

bende: köle, kul

bergüzar: hatıra eşya

bile: birlikte

buse: öpücük

bürük: Anadolu'da kadınların giydiği bir tür çarşaf

C-Ç

cennet-i âlâ: en yüksek, en güzel cennet

cılga: 1. engel, kazık ; 2. fundalık ; 3. taşlı yol, patika

civan: genç

cümbüş: eğlenti

çeşm: göz

çevre: başörtüsü

çuha: tüysüz, ince ve sık dokunmuş yün kumaş

D

dastar: başörtüsü

dem: zaman, çağ

derde kalmak: sıkıntı, üzüntü içinde olmak, dertlenmek

dert ehli olmak: sıkıntı ve üzüntünün asıl kaynağı olmak

dest: el

devran: çağ, dönem

devran sürmek: rahat ve gösterişli hayat yaşamak

dinyaba: tinyaba; bir yer adı

döllük: koyun ve keçilerin yavruladıkları yer

dürdane: 1. inci tanesi; 2. sevgili

düş gelmek: rastlamak

düzmek: düzene koymak, sıralamak

E

ebru: kaş

edna: kötü, pek aşağı

ellik: ekin biçerken parmaklara ayrı ayrı takılan ağaçtan yapılan bir tür koruyucu

eliyinen: elinde

endaze: eskiden kullanılan 65 cm'lik bir uzunluk ölçüsü

er: erken

eydür: der, söyler

ezel: başı belli olmayan zaman

F

filili: yonca otu

firaz: ekinin yeni çıkmaya başlamış durumu, biçildikten sonra tarlada kalan tahıl kökleri, anız

firkat: ayrılık

G

gahar: kalkar

gahır: üzüntü, sıkıntı

gamze: yanaktaki küçük çukur

gam-ı hicran: ayrılık acısı

geç-i güzar: gezmek, dolaşmak

gücek ayı: 1 şubattan 22 marta kadar olan süre

gülşen: gül bahçesi

H

hâk-i pay: ayak altındaki toprak

hamaylı: omuzdan çapraz olarak bele inen bağ ve bu bağa iliştirilen muska

hatem: üstü mühürlü yüzük

hele hüle: şöyle böyle

her kaçan: her ne zaman

heva-i cehl ile: cahillikle

hicap: utanma, sıkılma

hicran: keder, acı

hoyrat: nazik olmayan, kaba

hub: sevgili, güzel

hüsn: güzellik

hüsnü cemal: yüz güzelliği

I-İ

ılga: çabuk, koşarak

ırgalamak: yerinden oynatmak, sallamak

ışkım: yeni, taze sürgün

ih̡san etmek: bağışlamak

ikrâr alma: söz alma, kararlaştırma

ikrâr vermek: kabul etmek, meyil vermek, söz vermek

intizâr: beddua, ilenme

iragip: rakip

işmar: işaret

izzet: büyüklük, yücelik

K

kaban: dik yokuş

katl: her ne zaman

kaybet: heybet, gösteriş

kelek: hayvanlara takılan çan, zil

kekil: kâkül

kekül: kâkül, perçem

kem: kötü

kesb: kazanmak, edinmek

kevser: cennete aktığına inanılan su

kıran: tepe

kıyak vermek: yeni bir biçim vermek

komak: bırakmak

kuşluk: sabahla öğle arası zaman

M

mah: ay

mayil vermek: sevmek

melül: üzgün, mahzun

meral: dişi geyik

mercimeği taşlı olmak: iki sevgilinin arasının bozuk olması

mest: baygın, sarhoş

mestane: yarı baygın, mest olmuş gibi

mevil vermek: sevmek, gönlünü vermek

muhabbet: sevgi

muhannet: hain, korkak

N

nebişih: köy adı

neşve: sevinç, neşe

nikab: örtü

niza: kavga, geçimsizlik

nüfuz: bir kişinin diğer kişiler üzerindeki etkisi

O

ohtob: bir yer adı

olga: açılma, yayılma

P

Paymâl eylemek: ayak altında çiğnemek, ezmek

perçem: kâkül

perva: çekinme, sakınma, korku

pervane: ışık etrafında uçuşan böcek

S-ř

sal: tabut

sam yeli: çok soğuk esen rüzgâr

sarsık: deprem, yer sarsıntısı

ser-i sefil: sersefil, perişan

sevdakâr: sevdalı

sine: göğüs

siyez: tahıl cinsi

şem: ışık, ateş

şem'a: mum

şule: ışık, nur

T

tafra: naz, işve, kuruntu

tahmül: tahammül

tay: eş, benzer, denk

terek: raf

tinyaba: bir yerin adı

Ü

ülker: yıldız

üzülmek: uzaklaşmak

V

viran: yıkık, terk edilmiş yer

Y

yaban: yabancı, gurbet

yâdınan: el ile, yabancı ile

yanı: yana

yanan: dost

yedecek: saban okunun ön ucundaki deliğe boyunduruğu tutturana kalın demir çivi

yumak: yıkamak

Z

zar: ağlama, inleme

zarı: inleyerek

zehmeri: kışın en şiddetli günleri, kara kış, zemheri

zikir: anma, söyleme, sözünü tekrarlama

ziya: ışık

zülcelâl: Allah

zülûf: saç

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Yasemin Kılınçer

Doğum Yeri ve Yılı: Kırşehir – 1988

Yabancı Dili: İngilizce

E-posta: yasemin_kilincer@hotmail.com

Eğitim Durumu:

Lisans: İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen/Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yüksek Lisans: Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı